

In naam van de FIOD...

Een impressie van vijftig jaar fraudebestrijding

Oyevaar, Van Gool, de Bruijn, Architecten bna
Impressie van het FIOD gebouw Haarlem, 3 etages
(aug/sept 1977)

Het was een anhele tijd toen, zucht het waarachtige domaniershart, dat in zijn jacht op illegaal vervoer nog eens bevrediging vond in een „goede zaak“. Maar dat is anders.

GEMAAKTERE GRENSDUIVING
Sedert maanden, vooral sinds begin van dit jaar, zo hebben de mannen aan de grens vastgesteld, is de boer weer het gangbare. Nederlandse produkt, dat in België gevraagd wordt. Deze smokkel is tot een industrie op moderne leest geëvolueerd. Het bedrijf is vastgesteld, dat de douaniers machteloos staan. Een technische uitwijking kan het niet halen bij de snelle wagens en het aan-gesloten vrachtwagen

ploteeling een zwaar bevoensende be-
trevangen opduikt, dan heeft het voor-
de smokkelers het zoveel gevaiger
als de patrouille douaniersinnen van
niet was. Ze kunnen het stoppen ma-
nen, doch de ervaring heeft geleerd
dat dit een kwestie is van blinde ja-
of doede Jan. Schietmen met een schot
of revolveur heeft niet de minste uit-
werking op de zwaar geboende smok-
kelaar. De smokkelers dachten en

De rukskroon holterijders, met al laren van de bokkenrijders van wezen, staan voor niets. Het is voorgelaten dat het de domme, lichte voor de wielen van zijn beestjes een harnas op de werpen. Met een werkelijk bewonderenswaardig staaltje van rukskroon werd het obrakel door de smukkeleuten hantieren, langs de rukskroon geveegd en, zonder spoor van dwars, weet enkel dat de beter van

In naam van de FIOD

J.P. Schellekens & A. Schweitzer

In naam van de FIOD...

**Een impressie van
vijftig jaar
fraudebestrijding**

VERANTWOORDING

Alle afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van het Belastingmuseum in Rotterdam, met uitzondering van: Gemeentepolitie, Eindhoven (bladzijde 40, rechtsonder) Gem. bureau monumentenzorg Amsterdam (bladzijde 48 + 49) Rijkspolitie Roermond Technische recherche, (bladzijde 64, onder) Roel Troost, Kapel Avezaath (bladzijde 80)

De auteurs hebben getracht alle rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Niet vermelde rechthebbenden kunnen zich wenden tot de Stichting Belastingmuseum Prof dr. Van der Poel, Parklaan 14-16 te 3016 BB Rotterdam.

© 1995, J.P. Schellekens en A. Schweitzer

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the authors.

ISBN 90-72367-04-9

CIP-GEGEVENS KB DEN HAAG

Schellekens, J.P.

In naam van de FIOD... : een impressie van vijftig jaar fraudebestrijding / J.P. Schellekens & A. Schweitzer ; [red.: G.H.Th. van de Bult ... et al.]. - Rotterdam : Stichting Belastingmuseum Prof. dr. Van der Poel. - Ill., foto's, litho's

ISBN 90-72367-04-09

Trefw.: belastingfraude ; Nederland

Ten geleide

Aan de lezer

Belastingfraude en de bestrijding ervan is van alle tijden en niet alleen van de laatste 50 jaar. Waarom dan toch een uitgave die een impressie — en ook niet meer dan dat — wil geven van de fiscale- en douanefraudebestrijding in de afgelopen 50 jaar? Het zal u duidelijk zijn dat bij een uitgave van het Belastingmuseum hiervoor een historische verklaring is te geven. Na de Tweede Wereldoorlog was het van essentieel belang voor ons land de overheidshuishouding en daarmee de belastingheffing weer snel op orde te krijgen. Daarbij kende de wetgever aan de Belastingdienst bijzondere bevoegdheden toe.

Voor de opsporing van fiscale fraude werd binnen de Belastingdienst een apart dienstonderdeel ingesteld: de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

Overigens is het een misverstand te denken, dat de taken van de FIOD ook nieuw waren. Zowel op het terrein van de opsporing als op dat van de inlichtingen kende de FIOD vooroorlogse voorlopers. Nieuw was vooral de bundeling van taken in één dienstonderdeel, het intensiveren van de aandacht voor fraudebestrijding en het laten uitoefenen van opsporingsbevoegdheden binnen een gespecialiseerd dienstonderdeel.

Dit jaar bestaat die FIOD vijftig jaar.

Voor het grote publiek heeft de FIOD vooral naam gemaakt met de fiscale- en douane-opsporing. Veel minder in het

oog lopend maar niet minder belangrijk is in die 50 jaren de taak van de FIOD bij de informatieverzameling en de documentaire informatievoorziening ten behoeve van de Belastingdienst geweest.

Juist ook in die rol heeft de FIOD bijgedragen aan de bestrijding van de fiscale fraude door de hele Belastingdienst.

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de FIOD wijdt het Belastingmuseum een tentoonstelling aan fraude en fraudebestrijding door de eeuwen heen, getiteld: 'Door de mazen van het net, en verder....'. Het Belastingmuseum en de FIOD hebben samengewerkt bij de totstandkoming van de uitgave die voor u ligt. Deze 'impressie van vijftig jaar

fraudebestrijding' begeleidt de tentoonstelling en biedt de lezer in vogelvlucht een blik op een halve eeuw bewogen maar ook onderhoudende FIOD-geschiedenis. Een compliment aan de schrijvers en het Belastingmuseum is hier zeker op zijn plaats. Zij zijn er mijns inziens in geslaagd de juiste toon en beelden te vinden om 50 jaar ambtelijke geschiedenis voor een breder publiek toegankelijk te maken.

Ik wens u veel lees- en kijkplezier.

Mr J.N. van Lunteren

Voorzitter Stichting Belastingmuseum

1 Belastingfraude is van alle tijden 11

- Is de klant koning? 12
- 'Compliance' 12
- Sjoemelen met de belastingen 13
- Volkssport of misdrijf? 15
- Fiscale fraudebestrijding: een fenomeen van alle tijden 15

2 De geboorte van een oorlogskind 21

DE FIOD IN DE PERIODE 1945-1952

- Het tientje van minister Liefstinck 22
- Niet opgegeven inkomsten en vermogens 24
- Vergaande bevoegdheden 26
- De FIOD: één naam, drie afdelingen 27
- Eenheid in verscheidenheid 28

INLICHTINGENDIENST 28

- De voorlopers van de Inlichtingendienst 28
- De jongens en meisjes van 'de Sorteefabriek' 30
- De buitendienst 33

OPSPORINGSDIENST 33

- De monetaire speurhonden van de FIOD 33
- De ReCo: het lastige neefje uit de provincie 35
- De afdeling Effectenzaken 36
- Proces-verbaal of een fiscaal rapport 37
- Een vooruitziende blik 37

Inhoudsopgave

DOUANERECHERCHEDIENST 38

De voorlopers van de Douanerecherche-
dienst 38

Misdaad kent geen grenzen 40

De jacht op de illegale stokerijen 41

Deviezensmokkel 41

Smokkelen per envelop 42

Tactische speurhonden 43

De organisatie groeit... 44

De FIOD, een mobiele dienst 45

3 De FIOD in rustiger vaarwater 47

DE PERIODE 1952-1975

Samen in de Droogbak 48

INLICHTINGENDIENST 50

Nieuwe bronnen, nieuwe
werkzaamheden 50

Een nieuw specialisme 53

FISCALE RECHERCHE 53

Naar een strafrechtelijke opsporings-
organisatie? 53

De verschillende belangen van de FIOD en de
Belastinginspecties 54

De Algemene wet inzake
rijksbelastingen 58

DOUANERECHERCHE 58

Een politiek van open grenzen 58

De botersmokkel: Wildwest-taferelen aan de
Belgische grens 61

Getrouwd met de dienst... 66

Nieuwe wetten, nieuwe werkzaamheden 68

De buitenwacht 69

Handhaven of opdoeken... 72

Belastingfraude wordt ontkend 72

4 Met het nodige elan... 75

DE FIOD IN DE PERIODE 1975-1995

De belastingmoraal verloedert 76

Het tij mee... 76

INLICHTINGENDIENST 79

Miljoenen gegevens en de privacy van de
burger 79

Nieuwe services 82

Met het oog op de gebruiker... 83

FISCALE RECHERCHE 84

De wedergeboorte van de ReCo 84

Opsporingsteams OA-386 85

Aanmeldings-, Transactie- en Vervolgings-
richtlijn 85

De zaken 86

De zaak Slavenburg 87

De Fiscale Recherche in haar bestaan
bedreigd... 89

DOUANERECHERCHE 89

Naar een gericht opsporingsbeleid... 89

Centraal of decentraal rechercheren? 90

'Kermiswinsten' 90

Taakstelling 92

FIOD: van verleden naar toekomst 95

Bijlage 1 Organisatieschema's van de FIOD 97

Bijlage 2 Leiding 100

Bijlage 3 Huisvesting 101

Geraadpleegde bronnen en literatuur 102

De auteurs 103

Colofon 104

HOOFDSTUK 1

Sinds 1993 hanteert de Belastingdienst in krantenadvertenties en radio- en tv-spotjes als slogan: 'Belastingdienst. Leuker kunnen we 't niet maken. Wel makkelijker!' Deze boodschap geeft aan dat er bij de Belastingdienst in de loop van de tijd een omslag in het denken heeft plaatsgevonden.

Belastingfraude is van alle tijden

Met een open oog voor de belastingplichtige erkent men tegenwoordig dat het betalen van belastingen blijkbaar minder prettig is!

IS DE KLANT KONING?

Tegenwoordig spreken vele belasting-ambtenaren niet meer over 'belastingplichtige' of 'belastingbetaler' maar men heeft het over 'de klant'. Onder meer via folders in bibliotheken, belasting- en postkantoren wordt deze klant op de hoogte gehouden van allerlei veranderingen. Een andere service die de Belastingdienst biedt is de Belastingtelefoon. Tijdens de kantooruren kunnen belastingplichtigen de hulp van deskundige ambtenaren invoeren bij het invullen van bijvoorbeeld hun aangiftebiljet. Heeft een particulier of bedrijf netjes aan de wettelijke verplichting tot aangifte voldaan, dan krijgen zij, sneller dan voorheen, te horen hoeveel belasting betaald moet worden of dat er sprake is van teruggave.

Dankzij de herstructurering van de Belastingdienst enkele jaren geleden is het, voor zowel de individuele burger als het bedrijfsleven, eenvoudiger geworden om aan de verplichtingen te voldoen. De dienst kent tegenwoordig nog maar vier soorten eenheden die afgestemd zijn op verschillende doelgroepen: Particulieren (P), Ondernemingen (O), Grote Ondernemingen (GO) en Douane (D). Elke eenheid houdt alle belastingzaken van de specifieke klant onder haar hoede en verzorgt zowel heffing en controle, als de inning.

Op deze manier is een optimaal gebruik van de aanwezige ambtelijke deskundigheid mogelijk. De belastingbetaler wordt niet meer van loket naar loket, of anders gezegd van het kastje naar de muur gestuurd. Bovendien kan de communicatie beter op de kenmerken van elke doelgroep worden afgestemd.

Maar ondanks de sterk verbeterde dienstverlening is de klant nog altijd geen koning. Het staat hem niet vrij zelf te bepalen of hij belasting wil betalen of niet. Wel mag hij van de Belastingdienst verwachten koninklijk behandeld te worden. Want van iedereen wordt een forse bijdrage verwacht voor instandhouding van de samenleving. Kortom: klant of koning, belastingen moeten betaald worden. Immers, wegen, fietspaden, schoolgebouwen en voorzieningen voor het openbaar vervoer vragen continue om onderhoud. Leraren, politie-agenten, militairen en andere rijksambtenaren ontvangen graag elke maand hun salaris. Ook de relatief goede gezondheidszorg en andere sociale voorzieningen in ons land zijn slechts mogelijk, doordat de overheid hieraan vele miljarden belastinggeld besteedt.

'COMPLIANCE'

In de jaren negentig streeft de Belastingdienst ernaar om het gedwongen karakter van belasting betalen verder naar de achtergrond te dringen. Een hulpvaardige, efficiënte en open benadering van de belastingplichtige zal bij hem de bereidheid vergroten om vrijwillig de verschuldigde belasting te betalen (de zogenaamde 'compliance'). Een goede controle blijft echter noodzakelijk om te zorgen dat ieder naar eigen draagkracht bijdraagt.

Zo kan de Belastingdienst jaarlijks snel en efficiënt zo'n 220 miljard gulden aan belastingen en premies incasseren, ten behoeve van de Nederlandse samenleving. Diezelfde samenleving bepaalt door haar

Lees dan zelf Fred. Je krijgt echt belasting terug.
(walter)

gekozen vertegenwoordigers uiteindelijk door het opstellen van fiscale wetten bij wie, op welke manier en voor welke bedragen er aan belastingen worden geheven. Zij bepalen ook het opsporingsbeleid aangaande fraudeurs en de straffen die gesteld worden op het ontduiken van belastingen.

Immers, ondanks het streven naar compliance zal niet iedere belastingplichtige zich vrijwillig schikken in de rechten en plichten die de fiscale wetgeving hem voorschrijft. Belastingfraude is van alle tijden!

SJOEMELEN MET DE BELASTINGEN

De meeste belastingplichtige Nederlanders vullen gewoon hun belastingformulier in en betalen op tijd. Daarnaast is er een kleine groep, zowel onder particulieren als onder bedrijven, die, als ze de kans krijgt om belastingen te ontduiken of te ontwijken, dat ook altijd zal doen.

Een bekende en wijdverbreide vorm van belastingontduiken is zwart werken. Dat is slechts één voorbeeld uit de praktijk van alledag. Burgers en ondernemingen houden zich niet altijd aan de belastingwetten. Velen proberen belasting te besparen, sommigen ontduiken de belastingwetten bewust. Dat laatste, belastingontduiking, is wetsovertreding. Toegegeven, belastingwet-

Verzwegen vermogens

(P. van der Hem – circa 1935, Haagse Post)

ten kunnen erg ingewikkeld zijn. Maar dat is geen excuus voor belastingontduiking.

Wat is eigenlijk het verschil tussen belastingontwijking en belastingontduiking? Bij belastingontwijking maakt men, soms met behulp van een toegestane juridische constructie, dankbaar gebruik van de mazen in de belastingwetgeving. Belastingontwijking is misschien minder 'netjes' maar niet strafbaar.

Dat ligt anders wanneer iemand met vooropgezette bedoeling en met bijvoorbeeld vervalste documenten een verkeerde voorstelling van de financiële werkelijkheid geeft. De eerste minister van Financiën na

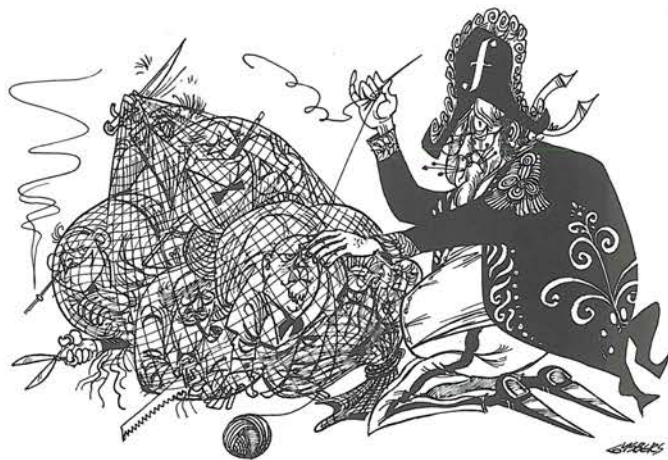
PANIEKSTEMMING

Tekening door L. J. Jordaan

Moeder, moeder, de beer is los....!

L.J. Jordaan – Minister Oud (1936/37, De groene Amsterdammer)

H. Gijsbers – Reparatie-wetgeving (29 augustus 1978, Elseviers Weekblad)

H. Gijsbers – Sterke schouders (19 april 1980, Elseviers Weekblad)

de Tweede Wereldoorlog, prof. mr. P. Lief-
tinck, verstond onder belastingontduiking:

*«(...) het ontgaan van belasting, dat niet zou sla-
gen, indien de belastingadministratie de feiten
kende».*

Van Bijsterveld verstond in 1979 onder
belastingfraude:

*«(...) het bewust verstrekken van onjuiste of
onvolledige gegevens of het onthouden van gege-
vens, welke nodig zijn voor de vaststelling van
de belastingschuld».*

Zomaar twee definities. Er zijn er veel
meer voorhanden, hetgeen aangeeft dat
zelfs deskundigen geen overeenstemming
bereiken over de inhoud van het begrip
belastingfraude. Wel geven de bestaande
definities een beeld van wat zoal als belas-
tingfraude kan worden aangemerkt.

VOLKSSPORT OF MISDRIJF?

Sommige belastingplichtigen beschouwen
het plegen van fraude al dan niet door mid-
del van een 'creatieve boekhouding', als een
volkssport. Maar, zoals de Commissie Van
den Dries in 1936 al onomwonden vaststel-
de, het frauderen met belastingen in welke
vorm dan ook, is een misdrijf:

*«Bij de belastingheffing toch zijn groote gemeen-
schapsbelangen betrokken, omdat de belasting-
heffing beoogt de staat geldmiddelen te ver-
schaffen, die voor zijn instandhouding en voor
de vervulling van de staatswerkzaamheden
noodig zijn, (...). Het beantwoordt geheel aan*

*het doel van het strafrecht om, voor zoover dit
noodig is om schending of ingevaarbren-
ging van die gemeenschapsbelangen strafbaar te stel-
len, zooals ook in het Wetboek van Strafrecht
verschillende misdrijven en overtredingen zijn
opgenomen als onmisbare bescherming tegen de
aantasting van den Staat en tegen belemmering
van de staatswerkzaamheid».*

De totale samenleving ondervindt van belas-
tingfraude grote schade. Degenen die zich
aan hun belastingplicht onttrekken, zadel-
len hun medeburgers, die wél betalen, met
de negatieve gevolgen op. Vanuit dit oog-
punt moet de Staat de naleving van de
belastingwetten, door allen, zo goed moge-
lijk verzekeren.

Om de voor sommigen zo aanlokkelijke
fraude in te dammen of zelfs actief te
bestrijden zijn er door de eeuwen heen vele
controle- en opsporingsinstanties ingesteld.
Aan het bestaan van fraude, groot of klein,
ontleenden zij hun bestaansrecht.

FISCALE FRAUDEBESTRIJDING: EEN FENOMEEN VAN ALLE TIJDEN

De FIOD met een vijftigjarig verleden maakt
deel uit van een rijke historie. De tijden en
namen mogen dan anders zijn en ook de
opsporingsmethoden veranderd, het doel is
hetzelfde gebleven: te zorgen dat een ieder
betaalt wat hij rechtens moet betalen.

In 1274 verleende graaf Floris V van Holland
de stad Haarlem het recht accijnzen te hef-
fen. Dit waren belastingen op allerlei voe-
dings- en genotmiddelen. Het stadsbestuur
gebruikte de opbrengsten van de accijnzen
onder andere voor het onderhoud aan

C.F. Coene (1780-1841) – 'Smokkel van jenever in darmen'
olieverf op paneel

wegen, muren en andere verdedigingswerken. Ook de salarissen van de bestuurders en ambtenaren werden uit de accijnzen betaald.

De uitvoering en controle van de belastingen waren in handen van de zogenaamde accijnsmeester. Deze functionaris en zijn helpers controleerden het inkomende verkeer bij de stadspoorten, op de markt en bij

de waag, of de fiscale wetgeving niet werd ontdoken.

Door de eeuwen heen kwamen, naast de accijnsmeesters, steeds meer functionarissen in dienst bij de lokale overheid om het groeiend aantal belastingmaatregelen te executeren en te handhaven. Zij controleerden bijvoorbeeld het alcoholpercentage van bier en gedistilleerde dranken, de zuiver-

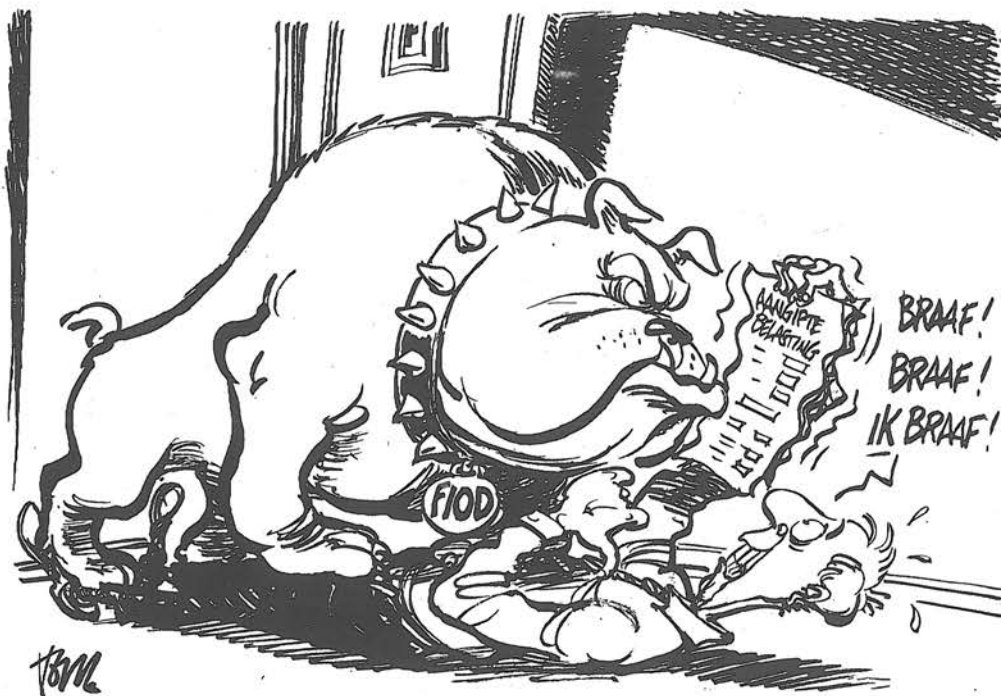
J.D.vou – 'Admiraliteit op de Maze', ets ingekleurd (1694)

heid en het vochtgehalte van granen, alsmede de maten en gewichten. Bij overtredingen riskeerde men zware administratieve boetes. Nieuwe controlemethoden op financieel en fiscaal gebied, zoals bijvoorbeeld de schriftelijke boekhouding en allerlei meet- en weegtechnieken, werden benut om de verschuldigde accijnzen exact vast te kunnen stellen.

In 1579 werd bij de Unie van Utrecht de Republiek der Zeven Provinciën opgericht. De enige belastingen die namens de Staten-Generaal in de gehele Republiek werden geheven, waren de convooien en licenten: een soort in-, uit- en doorvoerrechten. De

opbrengsten waren bestemd voor het onderhoud van de oorlogsvloot. Speciaal aangestelde personen controleerden en inden de heffingen. In 1725 werd 'Het Generaal-Placaat van de convooien en licenten', de eerste 'algemene douanewet' afgekondigd. De vijf bestaande en tot de marine behorende admiraliteitscolleges waren met de uitvoering en controle belast.

In de Franse tijd (1795-1813) werden zowel de Douane als de Belastingdienst gecentraliseerd, en vele moderniseringen ingevoerd. Bij de totstandkoming van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 nam men een aantal modernisering over.

T. Janssen - (16 april 1994, Leeuwarder Courant)

Behalve de Douane ontstonden er in de negentiende eeuw enkele andere op landelijk niveau georganiseerde controle- en opsporingsorganisaties ten behoeve van de fiscale wetgeving. Te denken valt aan het kadaster: een openbaar register voor onroerende goederen, dat in 1832 werd opgericht teneinde de grondbelasting van 1806 op een goede manier te kunnen toepassen. Ambtenaren van de in 1814 opgerichte Waarborg voor Goud en Zilver stelden het gehalte van edelmetalen vast, waarna een keurmerk werd aangebracht.

Bovenstaande voorbeelden geven aan dat

de Belastingdienst, waarvan de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst nu vijftig jaren deel uitmaakt, allerlei voorgangers heeft gehad. De doelstellingen van deze organisaties waren vrijwel eender: het verzamelen van informatie voor heffing en inning en het zonodig controleren en opsporen van de aan de overheid verschuldigde belastingen. Met de oprichting van de FIOD in 1945 heeft de samenleving zich nadrukkelijk uitgesproken voor een streng optreden tegen fraudeurs. Een rechtvaardige verdeling van de fiscale lasten is hiermee gebaat.

HOOFDSTUK 2

5 mei 1945. Het geronk van jeeps, tanks en vrachtwagens, getooid met de witte ster van de geallieerde legers, wordt overstemd door gejuich en gezang. Met vlagvertoon, bloemen en dansfeesten onthaalt de Nederlandse bevolking de Canadese, Britse en Poolse soldaten.

De geboorte van een oorlogskind

DE FIOD IN DE PERIODE 1945-1952

Na vijf donkere oorlogsjaren viert Nederland de bevrijding. Diezelfde dag bood minister-president Gerbrandy aan koningin Wilhelmina het ontslag van zijn tweede kabinet aan. Tot 24 juni 1945, het moment waarop er een nieuw kabinet zou aantreden, werd het land feitelijk geregeerd door het Militair Gezag. Op 27 juni 1945 stelde de nieuwe premier Schermerhorn zijn nieuwe kabinet via de radio aan het Nederlandse volk voor. Het was een zogenaamd Koninklijk Kabinet, omdat het parlement en de meeste politieke partijen nog niet functioneerden. De ministers waren niet aan een partij gebonden en de nieuwe regering zou het land in de parlementloze periode op basis van het staatsnoodrecht besturen.

Het kabinet Schermerhorn-Drees richtte zich allereerst op de praktische problemen. De directe materiële oorlogsschade bedroeg bijna vijftien miljard gulden. De Duitse bezetter had 86 fabrieken ontmanteld en naar het eigen land afgevoerd. Vele machines, locomotieven en vrachtwagens

gens waren verdwenen. Haveninstallaties, bruggen, het wegen- en spoorwegstelsel waren door vernielingen gedeeltelijk onbruikbaar. De fabrieken en bedrijven die nog wel produceerden, bleken slecht onderhouden en sterk verouderd. De industrie was zwaar getroffen. Daarnaast stonden grote stukken landbouwgrond onder water en waren 90 000 woningen geheel of gedeeltelijk verwoest.

Nederland was verarmd en zat in 1945 met een, voor die tijd enorme, staatsschuld van 23 miljard gulden opgescheept. In zijn radiotoespraak van 27 juni stelde premier Schermerhorn vast dat voor het verhogen van de welvaart iedereen in Nederland er de schouders onder moest zetten waarbij het herstel van infrastructuur en industrie voorop zou staan. De na-oorlogse wederopbouw was begonnen.

HET TIENTJE VAN MINISTER LIEFTINCK

Een belangrijke rol in de wederopbouw van Nederland werd vervuld door de voortvarende minister van Financiën, prof. mr. P. Lieftinck. Met diverse verstrekende maatregelen bedwong hij in luttele jaren de financieel-economische chaos, die de Duitsers bij hun vertrek hadden achtergelaten.

Minister van Financiën mr. P. Lieftinck

Een zwarthandelaar steekt zijn sigaar aan met een honderd gulden biljet (juli 1945)

prijzen op de markt. Om het geldstelsel voor een totale chaos te behoeden, greep minister Lieftinck in.

In de nazomer van '45 kon iedereen zijn geld inleveren en de waarde daarvan werd op geblokkeerde bankrekeningen gezet. Vervolgens verklaarde de regering met ingang van de eerste week van oktober alle oude bankbiljetten onbruikbaar. Ook het girale geld werd geblokkeerd. Elke Nederlander moest die week met tien gulden aan nieuwe bankbiljetten, het befaamde 'tientje van Lieftinck', zien rond te komen. Slechts mondjesmaat werd er nieuw gedrukt geld verstrekt. Na onderzoek door ondermeer de Belastingdienst kon men, na inhouding van eventuele belasting-schulden en de heffingen in het kader van de Vermogensheffing-Ineens en de Vermogensaanwasbelasting, weer gebruik maken van de vrijgegeven tegoeden op rekening(en).

NIET OPGEGEVEN INKOMSTEN EN VERMOGENS

Tijdens de oorlog was de Belastingdienst om begrijpelijke redenen niet in staat alle belastingen op de juiste manier te heffen. Met name bij de heffing en inning van de inkomsten-, vermogens- en omzetbelasting waren grote achterstanden ontstaan. Niet in de laatste plaats omdat in de periode 1940-1945 vele Nederlanders, vaak om honorabele redenen, hun verplichtingen niet nakwamen.

Velen konden als gevolg van de buitengewone omstandigheden niet, of niet volledig, aan hun fiscale verplichtingen voldoen. Na de oorlog zouden vele Nederlanders die

D I E N S T

MINISTERIE VAN FINANCIËN
No. 208

De Inspecteur der belastingen te
ARNHEM, te afd.

Den Heer/Mw.

no.

te

Indien geen omslag voor de terugzending is bijgevoegd, behoort de belastingplichtige zelf voor een envelop te zorgen.

BUITENGEWOON AANGIFTEBILJET

tot het doen van (nadere) aangiften in verband met de verruiming van de mogelijkheid tot het instellen van navorderingen en tot het inwinnen van gegevens, welke voor een goede uitvoering van bestaande of toekomstige wettelijke bepalingen op het gebied van belastingen noodig of van nut kunnen zijn (Buitengewoon Navorderingsbesluit).

Model I.

Gemeente

Beschrijvingslijst no.

Uitgereikt:

Dit aangiftebiljet moet vóór volledig ingevuld en ondertekend, worden terugbezorgd ten kantore van den bovengenoemden Inspecteur der belastingen.

Uitstel van de inlevering wordt in het algemeen niet verleend. Indien de persoon, aan wien dit aangiftebiljet is uitgereikt, ten gevolge van bijzondere omstandigheden niet alle gestelde vragen binnen den hierboven genoemden termijn volledig naar waarheid kan beantwoorden, zal hij de bedragen, welke hem nog niet nauwkeurig bekend zijn, in ieder geval zoo goed mogelijk moeten schatten. Achter deze bedragen dient hij te vermelden (Geschat). Bovendien moet hij in dat geval in het hieronder geplaatste raam vermelden: Schatting

De Inspecteur zal deze mededeeling als een verzoek om uitstel beschouwen. Indien de Inspecteur dit verzoek gegrond acht, zal hij een nieuw buitengewoon aangiftebiljet toezenden, dat binnen een nader door hem te stellen termijn, — thans volledig ingevuld — moet worden terugbezorgd.

Aangezien het niet of het onvolledig invullen van dit aangiftebiljet ernstige financiële en andere gevolgen kan hebben leze men eerst aandachtig de bijgevoegde toelichting.

I. a. Naam, beginletters der voornamen en volledig adres van dengene, op wien dit aangiftebiljet betrekking heeft.

b. Indien dit aangiftebiljet (mede) is ingevuld door een vertegenwoordiger, welke zijn dan diens naam, woonplaats en kwaliteit?

N.B. Indien in de volgende vragen het woord „gij” wordt gebruikt, wordt daarmee de in vraag I a vermelde persoon bedoeld.

II. Bepijnging of verbetering van tijdens de bezetting gedane belastingaangiften of opgaven en alsnog doen van achterwege gebleven aangiften.

N.B. Indien gij voor een of meer der in de volgende vragen genoemde belastingjaren geen aangifte hebt gedaan en U over het (de) desbetreffende jaar (jaren) den onrechte geen aanslag is opgelegd of een te lage aanslag, behoort gij in dit biljet of in een daarbij te voegen bijlage alle gegevens te verstrekken, welke de Inspecteur noodig heeft om het juiste bedrag der verschuldigde belasting te kunnen vaststellen. Indien tijdens de bezetting inbrenging van loonbelasting achterwege is gelaten, wordt dit geschild met goedvinden van 's Rijks belastingdienst te hebben plaats gevonden. De verplijngende over wien loon de verschuldigde loonbelasting niet of niet ten volle is ingehouden, is over dit loon inkomstenbelasting verschuldigd.

1. Inkomstenbelasting.

Hebt gij Uw zuiver inkomen in den zin van het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 over de belastingjaren 1941 tot en met 1943 juist en volledig opgegeven? (te beantwoorden met ja of neen).
Zoo neen, hoeveel heeft Uw zuiver inkomen in de genoemde jaren dan in werkelijkheid bedragen, gesplitst als volgt:

	1941	1942	1943
a. Winst uit bedrijf en uit zelfstandig uitgeoefend beroep	f	f	f
b. Zuivere opbrengst van dienstbetrekking (zonder aftrek van loonbelasting)	f	f	f
c. Andere zuivere opbrengst van arbeid	f	f	f
d. Zuivere opbrengst van goederen (bijv. voordeelen, die anders dan door eigen onderneming of door arbeid uit gebouwen, gronden en roerende stoffelijke goederen worden getrokken)	f	f	f
e. Zuivere opbrengst van roerend kapitaal: opbrengst van effecten, onder- { na aftrek van dividendbelasting .. werpen aan dividendbelasting } ingehouden dividendbelasting	f	f	f
f. Andere zuivere opbrengst van roerend kapitaal	f	f	f
g. Zuivere inkomsten in den vorm van periodieke uitkeeringen	f	f	f
h. Zuivere inkomsten uit specialie (na aftrek van een belastingvrij bedrag van f 500)	f	f	f
i. Naar 1941 over te hevelen inkomen ingevolge art. 1, lid 1, van het Invoeringsbesluit Inkomstenbelasting 1941	f	f	f
Totaal van het onzuiver inkomen	f	f	f
j. Af: wegens verrekening van vroegere verliezen en wegens persoonlijke verplichtingen	f	f	f
k. Bij: het zuiver inkomen — uitgezonderd opbrengst van dienstbetrekking — van kinderen, voor wie de aangever aanspraak op kinderaftrek had	f	f	f
Zuiver inkomen	f	f	f

Vermogensbelasting.

2. Hebt gij Uw zuiver vermogen in den zin van de Wet op de Vermogensbelasting 1892 voor de belastingjaren 1941 tot en met 1944 juist en volledig opgegeven? (te beantwoorden met ja of neen).
Zoo neen, hoeveel heeft Uw zuiver vermogen dan voor de hieronder vermelde belastingjaren in werkelijkheid bedragen?

Belastingjaar 1941 f Belastingjaar 1943 f
" 1942 " " 1944 "

Inkomstenbelasting no. 18
Z.N.D. - 1945 - 44088

gevangen hadden gezeten in concentratie- of interneringskampen en zij die bij de Arbeitseinsatz of anderszins in Duitsland te werk waren gesteld, alsnog hun fiscale zaken moeten regelen.

Maar er waren ook burgers die misbruik maakten van de omstandigheden. Zo goed en zo kwaad als dat ging probeerden de belastinginspecties dat in de gaten te houden. Zo hield een aantal inspecties lijsten bij van bij hen bekende zwarthandelaren. Na de oorlog waren er bijzondere maatregelen nodig om de belastingheffing weer op orde te krijgen.

Op 3 september 1945 kondigde minister Lief tinck daarom het Buitengewoon Navorderingsbesluit af. Alle belastingplichtigen die misbruik hadden gemaakt van de oorlogsomstandigheden konden met de fiscus in het reine komen door een buitengewoon aangiftebiljet in te vullen.

Als het buitengewoon aangiftebiljet juist en volledig was ingevuld, dan bleef de normale boete bij navordering achterwege. Behalve de verschuldigde belastingen over de verzwegen inkomsten of omzet betaalde de belastingplichtige aan de Staat slechts 10% als vergoeding voor renteverlies en kosten. Gezien de normale boetepercentages die tot 100% extra konden oplopen, was dit een genereus aanbod. Slechts weinigen maakten er kennelijk gebruik van....

Op 19 juli 1946 schreef althans de Minister van Financiën aan zijn collega van Justitie: *«Reeds thans is gebleken dat velen deze gelegenheid tot herstel ongebruikt hebben laten voorbijgaan en verwacht kan worden dat (.....) nog talloze gevallen van belastingontduiking aan het licht zullen komen.»*

VÈRGAANDE BEVOEGDHEDEN

Spoedig na de invoering van het Buitengewoon Navorderingsbesluit bleek dat de belastingambtenaren niet over voldoende bevoegdheden beschikten om de aangiften over de jaren 1940-1945 op juistheid en volledigheid te controleren. Straffe maatregelen waren geboden. Op grond van de Beschikking Fiscale Recherche van 27 september 1945 werden organisaties en ondernemers verplicht financiële informatie te verschaffen aan de inspecteur van de Belastingdienst. Daarnaast kregen alle belastingambtenaren tijdelijk vergaande bevoegdheden toegemeten. Per 9 november 1945 konden zij beslag leggen op geld, waardepapieren, vorderingen en roerende goederen. Ook het openbreken of verzegelen van safes werd vergemakkelijkt. Alleen voor het betreden van woningen hadden ambtenaren een machtiging van de burgemeester of een hulpofficier van Justitie nodig.

De bescherming van de privacy had destijds niet de hoogste prioriteit. Zo was iedereen verplicht om de belastingambtenaar, die daarom vroeg, alle gegevens over zichzelf maar ook over willekeurige derden te verstrekken. Zelfs de beroepsmatige geheimhoudingsplicht van bijvoorbeeld notarissen en advocaten werd opgeheven. Het verschoningsrecht, dat is het recht om medewerking te weigeren, gold alleen voor bepaalde bloed- en aanverwanten.

De straffen waren niet mals. Als iemand weigerde gegevens te verschaffen, dan behoorde een gevangenisstraf van maximaal zes maanden of f 4000,- boete tot de mogelijkheden. Op het verstrekken van

onjuiste gegevens stond zelfs maximaal vier jaar gevangenis of f 20 000,- boete. Niettemin zijn er slechts bij hoge uitzondering strafvervolgingen tegen fraudeurs ingesteld. In het begin misten belastingambtenaren de nodige kennis en ervaring om een sluitend proces-verbaal op te stellen op grond waarvan de strafrechter tot een veroordeling zou kunnen komen. Daarnaast was de rechterlijke macht overbelast in verband met berechting van lieden die tijdens de bezetting met de vijand hadden geheuld.

Ondanks de getroffen maatregelen hield een grote groep belastingplichtigen hun verworven rijkdommen voor de Belastingdienst verborgen. Naarstig waren zij op zoek om het vele zwarte geld dat in het kader van de geldsanering niets meer waard zou zijn, om te ruilen voor vreemde valuta, gouden tientjes of waardevolle objecten zoals sieraden, diamanten en dergelijke. Ook bedacht men allerlei ingewikkelde constructies via het buitenland om het geld 'te witten'. Dit proces, waarbij men aannemelijk maakt dat de verdiensten op een legale wijze zijn verworven, wordt tegenwoordig 'money laundering' genoemd.

Al eerder, in een radiotoespraak op 12 september 1945, richtte minister Lief tinck zich speciaal tot de groep van belastingontduikers:

«Het is mij bekend, dat velen hopen slimmer te zijn dan de regering en het is mij evenzeer bekend, van welke sluipwegen en manipulaties zij zich bedienen. Tegen deze lieden zeg ik: juich niet te vroeg. Het zal u blijken, dat wij diverse verrassingen voor u in petto hebben, die voor u niet plezierig zullen zijn»

Een week later, op 20 september 1945, begon de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst zijn werkzaamheden.

DE FIOD: ÉÉN NAAM, DRIE AFDELINGEN

Twee dagen na de beëdiging door koningin Wilhelmina, ondertekende minister Lief tinck bij ministeriële Resolutie van 26 juni 1945 het besluit voor de oprichting van een Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD).

Op 20 september 1945 begon de FIOD zijn werkzaamheden in het imposante zogeheten Lloyd-gebouw aan de Prins Hendrikkade 33 te Amsterdam. A. Sissingh, het hoofd van de nieuwe dienst, sprak aan het begin van de eerste werkdag een korte openingsrede uit tegenover het verzamelde personeel van de Inlichtingen- en Opsporingsdienst (het personeel van de Douanerecherchedienst werkte elders in Amsterdam). Aanvankelijk opereerde de dienst op zeer bescheiden schaal. Het voltallige personeel in het Lloydgebouw bestond in die dagen uit welgeteld zeven medewerkers en één toegevoegd ontvanger!

Materieel gezien was de positie van de FIOD weinig benijdenswaardig. Men beschikte over vijf telefoontoestellen. Van het eveneens in het Lloydgebouw gehuisveste Nederlands Beheersinstituut leende men een schrijfmachine, maar papier was niet voorhanden. Door het ter beschikking stellen van een voorraadjke privé-papier konden de ambtenaren toch direct aan de slag.

In het vijftigjarig bestaan van de FIOD hebben met name de werkzaamheden van de Douanerecherchedienst en de Opsporings-

dienst (Fiscale Recherche) tot de verbeelding gesproken. Relatief weinigen wisten van het bestaan van een derde afdeling, sinds zijn ontstaan kende de FIOD ook een *Inlichtingendienst*. Er waren dus drie aparte afdelingen, met verschillende taken, werkmethoden en een eigen geschiedenis.

EENHEID IN VERSCHEIDENHEID

Aanvankelijk waren zowel de Inlichtingen- als de Opsporingsdienst in één ruimte van het Lloyd-gebouw ondergebracht. Vanwege de enorme toename van de werkzaamheden en het snel groeiende personeelsbestand, kregen beide afdelingen op 1 november 1945 aparte kamers. Deze fysieke scheiding heeft tot in het recente verleden bestaan. De Douanerecherchedienst viel aanvankelijk helemaal buiten het FIOD-nest. Tot april 1952 hield deze afdeling namelijk kantoor aan het Dr. J.W. Brouwersplein te Amsterdam. Ondanks de nieuwe organisatiestructuur bleef de Douanerecherchedienst de eerste jaren op zichzelf.

Vanaf de oprichting van de FIOD hebben de drie afdelingen tamelijk zelfstandig geopereerd. Ieder voor zich bestreken zij een volkomen verschillend terrein. Overigens bestonden er op het persoonlijke vlak goede relaties tussen ambtenaren van de Opsporingsdienst en de Inlichtingendienst. Aangezien de twee afdelingen hun eigen afgebakende terrein hadden, beperkten de zakelijke contacten zich tot kamerindeling, het gebruik van dienstauto's en het overnemen van goede krachten van de Inlichtingendienst door de Opsporingsdienst.

Daar kon ook het sinds 1947 uitgekomen

personeelsblad met de destijds veelzeggende titel: 'Samen - Mededelingenblad van de FIOD' blijkbaar weinig aan veranderen.

Inlichtingendienst

DE VOORLOPERS VAN DE INLICHTINGENDIENST

Enige tientallen jaren voordat de FIOD werd opgericht, beschikte de Belastingdienst al over een afdeling Inlichtingen. In 1919 kregen inspecteurs der Directe Belastingen en rijksaccountants de opdracht om, gevraagd en ongevraagd, inlichtingen en gegevens te verstrekken aan het 2e bureau voor de Accountantsdienst te 's-Gravenhage. Het ging met name om gegevens voor de aanslagregeling der Directe Belastingen.

In 1927 werd de 'Algemeene Instructie voor de ambtenaren der directe belastingen met betrekking tot de heffing der belastingen naar inkomen en vermogen' van kracht. In deze uitgebreide instructie werd een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan de 'Vorbereidende werkzaamheden; verzameling van gegevens van allerlei aard'. De Accountantsdienst in Den Haag werd onder meer belast met het verzamelen van gegevens inzake:

«- inschrijvingen, wijzigingen of doorhalingen in het Handelsregister der Kamers van Koophandel en Fabrieken;

- (...);

- alle overige gegevens die de Accountant heeft verzameld uit dagbladen, periodieken en andere bronnen welke te zijnen dienste staan;»

Beide informatiebronnen hebben een lang

Een jaar F.I.O.D.

Het stond zoo nuchter in de Staatscourant van 2 Juli 1945:

De Minister van Financiën,

Gelet op art. 158 van het Ambtenarenbesluit Belastingdienst;

Heeft goedgevonden en verstaan:

In te stellen een Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, welke organisatorisch rechtstreeks ressorteert onder den Minister van Financiën en is gevestigd te Amsterdam enz..

Jammer, dat toen „Wij van Financiën” nog niet bestond, want een advertentie als: Mevrouw Mini Sterie geeft met blijdschap kennis van de geboorte van een zoon F. I. O. D. zou vermoedelijk meer indruk gemaakt hebben. Nu was de baby er, terwijl velen er niets van wisten.

Huisvesting leek moeilijk te krijgen, maar toch kon op 20 September 1945 in het Lloydgebouw begonnen worden, zij het op primitieve wijze. Zes ambtenaren en een secretaresse plus een geleende schrijfmachine, begonnen den strijd tegen de zwarte pieten.

Eerst werd met plattegronden gewerkt, om de meest geschikte kamers uit het gebouw in gebruik te krijgen. Met onze medebewoners, het Beheersinstituut, bleek het goed kerseneten te zijn; er werd zelfs van een „huwelijk” gesproken.

Toen er echter meer ruimte noodig was voor beide diensten, werd het woord „koekoeksjong” wel eens gefluisterd. 't Kan verkeeren!

De „Pers” besteedde al direct de noodige aandacht aan den F. I. O. D. Een der bladen bevatte de volgende mededeeling:

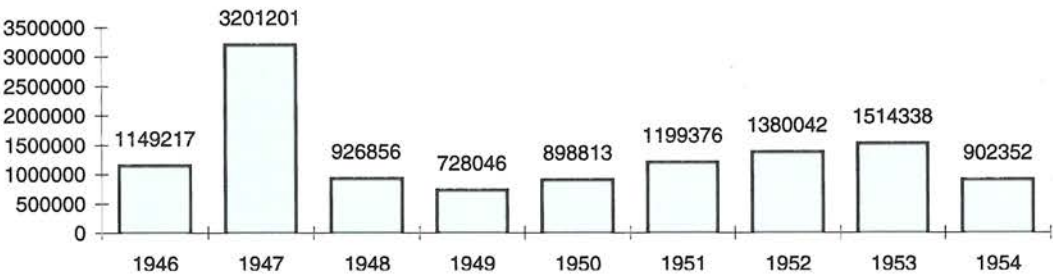
Wij van Financiën (september 1946)

In het kader van de uitgebreide bevoegdheden van de Belastingdienst waren banken, commissionairs, levensverzekeringsmaatschappijen, hypotheek- en spaarbanken, pensioenfondsen, de giro enz. verplicht de stand der rekeningen op 30 september 1945 op te geven. Alle afwijkende bedragen die tussen 30 april 1940 en 1 oktober 1945 voor het aflossen van lopende geldleningen waren terugbetaald moesten worden doorgegeven. Ook werden inlichtingen verstrekt over abnormaal hoge stortingen voor levensverzekeringen en spaarkassen.

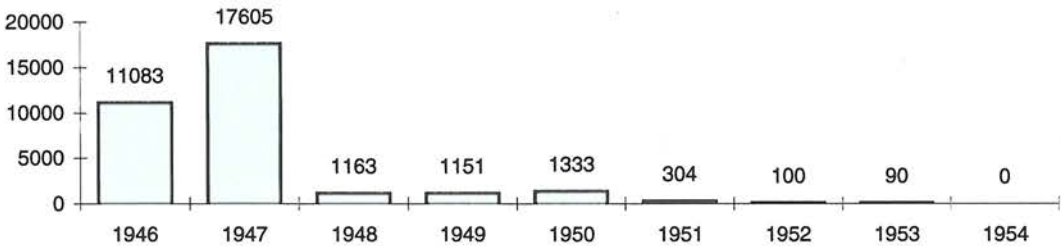
De Effectenregistratie, de Autobevrachtingsdienst en de Rijksdienst voor Landbouwherstel waren eveneens belangrijke 'fiche-leveranciers'. Binnen een jaar putte de Inlichtingendienst informatie uit 173 verschillende bronnen. Vanwege de drukte op de afdeling riep men spoedig de hulp in van hulpkommiezen en een dertiental gepensioneerd krachten. Desondanks moest regelmatig overwerk worden verricht.

Het eerste jaar verwerkte de Inlichtingendienst meer dan 1 miljoen renseignementen. Zij kreeg hierdoor binnen de FIOD al snel de bijnaam 'de Sorteefabriek'. De organisatie in deze 'fabriek' was zeer gedetailleerd van opzet. Per medewerker hield men keurig bij hoeveel renseignementen hij of zij per dag had verwerkt, het aantal uren dat eraan was gewerkt etcetera. Vooral de arbeidsproductiviteit van de jongere medewerkers werd destijds angstvallig in de gaten gehouden. Een instructie uit 1947 stelt dat:

«Door plaatsing van de dagelijksch toeziende personen op daarvoor geëigende punten in de zaal, zal kunnen worden bereikt, dat het jongere, toegevoegde personeel ook inderdaad voortdurend in den gezichtskring van die personen werkt. (...); de practijk wijst uit dat ook zonder onnoodig tot de orde roepen van het personeel de rustige tewerkstelling aanmerkelijk wordt bevorderd, indien de jongere krachten bij voortduring onder het oog van den rechtstreeksch-toezichthouder staan.»

Renseignements ID van 1945 - 1954

Renseignements FR van 1945 - 1954

DE BUITENDIENST

In de periode december 1946 tot maart 1947 vond bij de Inlichtingendienst een reorganisatie plaats. Het opsporen van informatiebronnen, tot dan een taak van de Opsporingsdienst, werd overgedragen aan de Inlichtingendienst. Het gevolg hiervan was dat de Inlichtingendienst een eigen buitendienst kreeg. De nieuwe taken van de Inlichtingendienst werden op 18 maart 1947 door het hoofd van de FIOD nauwkeurig in een Instructie vastgelegd:

- A het behandelen en distribueeren van de krachtens wettelijke en andere bepalingen ingekomen rensenignementen;
- B de controle op de naleving van nader aan te wijzen wettelijke en andere bepalingen, waarbij het verstrekken van bepaalde gegevens is voorgeschreven, en op de juistheid en volledigheid van de ingezonden rensenignementen;
- C het opsporen van bronnen, welke gegevens kunnen opleveren, welke van belang zijn voor de heffing en de invordering van 's Rijks belastingen, met uitzondering van gegevens van belang voor de heffing en de invordering van de invoerrechten en accijnzen;
- D door het houden van periodieke besprekingen met de hoofden van de afdeeling Reco van de inspecties der belastingen problemen in beschouwing te nemen, welke zich voordoen bij de aan deze afdeelingen opgedragen taak en aanwijzingen te geven omtrent de uitoefening daarvan en omtrent de samenwerking met den F.I.O.D.; dit alles voor zover liggende op het terrein van de opsporingen van rensenigningsbronnen en de behandeling en distributie van verkregen inlichtingen.

In de periode direct na de oorlog heeft de Inlichtingendienst buitengewoon veel werk verzet. Letterlijk miljoenen gegevens werden verwerkt en ter informatie naar de belastinginspecties gestuurd. Desondanks is de afdeling bij het grote publiek nauwelijks opgemerkt want de belangstelling ging in het bijzonder uit naar de Opsporingsdienst en de Douanerecherchedienst die direct na de oorlog spectaculaire successen boekten.

Opsporingsdienst

DE MONETAIRE SPEURHONDEN VAN DE FIOD

De FIOD is destijds opgericht omdat de Belastingdienst een nationaal werkend opsporingsapparaat ontbeerde. Vóór en tijdens de oorlog had het opsporen en strafrechtelijk vervolgen van belastingfraude een lage prioriteit. Fraude werd hoogstens op regionaal en lokaal niveau aangepakt door de belastinginspecties en meestal administratief afgedaan door middel van een aanslag met een boete.

De Opsporingsdienst is op 20 september 1945 begonnen met twee rechercheurs en enkele administratieve krachten. Spoedig werd een snelle uitbreiding van de afdeling noodzakelijk geacht. Dat zou echter afhangen van het aantal belastingambtenaren dat door de belastinginspecties ter beschikking werd gesteld.

Aanvankelijk was de afdeling gedeeltelijk actief in de administratieve sfeer door inlichtingen in te winnen ten behoeve van de heffing en inning van belastingen. De rechercheurs traceerden fiscale informatiebronnen en wonnen fiscaal relevante infor-

matie in ten behoeve van de heffing en inning van (achterstallige) belastinggelden. Pas later, in 1947 is deze taak naar de Inlichtingendienst overgeheveld. De Opsporingsdienst zou zich meer en meer in de richting van een strafrechtelijke rechedienst ontwikkelen.

Gewoonlijk meldde een inspecteur, controleur of rijksaccountant aan de Opsporingsdienst dat er in een aangifte of een boekhouding onregelmatigheden voorkwamen. Het waren omvangrijke zaken die niet in aanmerking kwamen voor een onderzoek door inspecties ter plaatse. Daarnaast waren er andere opsporingsdiensten die de FIOD geregeld van informatie voorzagen.

Behalve op boekhoudingen en bankrekeningen richtte de Opsporingsdienst zijn aandacht ook op andere zaken zoals postzegelverveilingen, antiek, schilderijen en zelfs ...renpaarden. Met het oog op de geldsanering, de Wet op de Vermogensaanwasbelas-

De postzegelverveilingen

Volgens eigen zeggen organiseerde een postzegelhandelaar tijdens de oorlog allerlei postzegelverveilingen. Daar gingen enorme bedragen in om. Later bleken deze veilingen gefingeerd om zwart geld te witten. Zijn cliënten konden aan de hand van afrekeningen van veilingen aantonen waar zij hun onverklaarde vermogensaanwas tussen 1940 en 1945 vandaan hadden. Van de verkoop van postzegelverzamelingen die zij zogenaamd al vanaf hun prilste jeugd hadden aangelegd met de fooien die zij van tantes, opa's en burens hadden gekregen voor het verrichten van kleine karweitjes: 'dat loopt aardig op, mijnheer'. Later heeft de FIOD nog meer postzegelhandelaren op deze praktijken betrapt.

ting (1946) en de Wet op de Vermogensheffing Ineens (1947), hadden belastingplichtigen namelijk hun geld gestoken in kostbare artikelen waarvan de waarde moeilijk was te schatten. In een radiorede door het hoofd van de FIOD op 16 februari 1946, was de volgende waarschuwing te beluisteren:

«Laten echter zij, die hun geld belegd hebben in waardevolle artikelen zoals sieraden, antiek e.d., zich niet al te veilig voelen. Ook voor deze categorie beschikken wij over behoorlijke gegevens en in onze korte praktijk is reeds gebleken, dat onder hen al veel personen door de mand zijn gevallen».

En dan waren er natuurlijk de tipgevers die zo tot de verbeelding van de buitenwereld spraken. In zijn radiorede stelde het hoofd van de FIOD vast dat zijn organisatie:

«...ook nog andere bondgenooten (heeft) gekregen: belastingplichtigen, die zelf steeds hun verplichting tegenover den Staat ten volle zijn nagekomen, ergeren zich aan anderen, die dik verdiend hebben, zich misschien uit anderen hoofde 'goed Nederlander' hebben getoond, of dit voorgaven, maar het op belastinggebied niet zoo nauw namen. Eerstgenoemden hebben den weg naar de inspectie of naar den FIOD weten te vinden, met dikwijls goed resultaat voor de schatkist».

In dat jaar ontving de FIOD maar liefst 502 tips van particulieren. Deze tips werden zorgvuldig op hun geloofwaardigheid nagezien. In 1945 waren er namelijk enkele tips binnengekomen met het doel oude rekeningen uit de oorlog te vereffenen.

De opgespoorde vermogens en na te vorderen belastingen van de collaborateurs en andere belastingontduikers bedroegen tientallen miljoenen guldens per jaar. Het waren acties waarmee de FIOD eer kon inleggen en in de belangstelling kon komen. In het personeelsblad van het ministerie, 'Wij van Financiën' van september '46, merkte het hoofd van de FIOD over de Opsporingsdienst op:

«Dit moet de reclame-afdeeling van den F.I.O.D. worden.»

DE RECO: HET LASTIGE NEEFJE UIT DE
PROVINCIE

Bij resolutie van 23 maart 1944 no. 80 was er een regionaal opererende afdeling Recherche en Controle op proef ingesteld bij de inspectie te Amsterdam. Anderhalf jaar later op 3 augustus 1945 schreef minister Lieftinck aan de directeurs van de Belastingdienst over het Amsterdamse experiment:

«de tot dusver bereikte resultaten (zijn) van dien aard, dat aan de noodzakelijkheid om aan de inspecties der belastingen een afdeeling Recherche en Controle in te richten, niet behoefte te worden getwijfeld. Ik heb daarom in beginsel besloten zoo spoedig mogelijk aan alle inspecties der Belastingen zoodanige afdeeling in het leven te roepen».

De ReCo's kregen de volgende taken:

- A *het verzamelen van gegevens welke van belang zijn voor de aanslagregeling en het instellen van onderzoeken van bijzonderen aard; in het algemeen dus: het verrichten van recherche-werkzaamheden ten behoeve van de heffing van de directe belastingen, in het bijzonder van de inkomstenbelasting, voor zoover deze werkzaamheden niet behoren tot den bij mijn beschikking van 26 juni 1945, no. 35 ingestelden Inlichtingen- en Opsporingsdienst;*
- B *het verrichten van controle op de volledigheid van de beschrijvingslijst voor de inkomstenbelasting;*
- C *het instellen van boekenonderzoeken op aanwijzing van een aanslagregelend ambtenaar, ter plaatse of ter inspectie.*

Zowel de Opsporingsdienst als de ReCo's hebben zich de daaropvolgende jaren respectievelijk op landelijk dan wel regionaal niveau, uitsluitend beziggehouden met de opsporing van in de oorlogsjaren ontrokken belastingen en het aan het licht brengen van verzwegen vermogensbestanddelen. Daarbij is ruim gebruik gemaakt van de bijzondere bevoegdheden.

De afstemming tussen de FIOD en de ReCo's over het opsporingsbeleid en de te vervolgen zaken verliep niet echt soepel. Op 17 januari 1947 kwam aan deze onbevredigende situatie een einde. Vanaf die datum vond er op last van de minister maandelijks een overleg plaats tussen de FIOD en de ReCo's. Het overleg stond onder leiding van het hoofd van de FIOD. Zaken die het werkgebied van een ReCo te buiten gingen, werden in beginsel overgeheveld naar de Opsporingsdienst van de FIOD.

DE AFDELING EFFECTENZAKEN

De FIOD bracht op verzoek of op eigen initiatief zogenaamde 'adviezen' uit aan de afdeling effectenregistratie van de Raad voor het Rechtsherstel. Het aantal uit te brengen adviezen steeg gestaag, waarop besloten werd om op 1 maart 1950 bij de Opsporingsdienst een aparte afdeling Effectenzaken op te richten. De reguliere opsporingswerkzaamheden werden vanaf dat moment verricht door de afdeling Belastingzaken van de Opsporingsdienst. De taken van de afdeling Effectenzaken waren:

- A *het onderzoeken van ingekomen verzoeken tot na-aanmelding, meer speciaal het achterhalen van de herkomst van de na-aangemelde effecten, wanneer fraude wordt vermoed;*
- B *het uitzoeken van de bij vorengenoemde onderzoeken aan het licht gekomen belastingfraudes;*
- C *in daartoe aanleiding gevende gevallen het instellen van onderzoeken bij banken en commissionairs in effecten naar de naleving van de bepalingen, vervat in het Besluit Herstel Rechtsverkeer.*

De afdeling Effectenzaken onderzocht voornamelijk zaken waarin sprake was van stromanschap of van ongeoorloofde handel in effecten. In het 'Verslag van de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst over de jaren 1945 tot 1955' kunnen we lezen dat:

«De onderzoeken inzake effectenhandelaren hebben in enige gevallen geleid tot de ondergang van banken en commissionairs in effecten, die zich hadden schuldig gemaakt aan handelingen, waardoor de belangen van het publiek waren geschaad. Daarmee werd een algemeen belang gediend».

De afdeling Effectenzaken

De bezitters en houders van effecten werden na de oorlog verplicht deze in te leveren en te laten registreren. Verder was het verboden om enige handeling te verrichten met betrekking tot (nog) niet geregistreerde effecten, zolang op de erkenning (herstel van recht van gedeposedeerden) of de rechtsovergang op de Staat nog niet was beslist. Voor de uitvoering van het Besluit Herstel Rechtsverkeer, waarop het vorenstaande was gebaseerd, was de Raad voor het Rechtsherstel (1944–1967) in het leven geroepen. De Raad moest de effecten localiseren. De Raad was in een zestal afdelingen onderverdeeld. Eén van deze afdelingen was de Effectenregistratie (1944–1971). Deze afdeling hield zich in het bijzonder met juridische kwesties bezig. Voor de technische uitvoering werd het 'Centraal Bureau voor de effectenregistratie van de Vereniging voor de Effectenhandel' in het leven geroepen. In de praktijk ontstond dus een publiek-private samenwerking. Het Centraal Bureau moest de uitgegeven effecten achterhalen en registreren, waarbij registratieformulieren werden gebruikt.

Voor de nodige controle werd door de Belastingdienst het Fiscaal Bureau Effectenregistratie opgericht. Dit bureau onderhield de contacten tussen het Centraal Bureau en de Belastingdienst. Op 1 augustus 1954 werden de werkzaamheden van het Fiscaal Bureau Effectenregistratie overgenomen door de afdeling Fiscale Recherche van de Opsporingsdienst van de FIOD.

PROCES-VERBAAL OF EEN FISCAAL RAPPORT

De Opsporingsdienst van de FIOD hield zich bezig met onderzoeken, waarvan een fiscaal rapport dan wel een proces-verbaal werd opgemaakt. Tot 1952 werden relatief weinig processen-verbaal opgemaakt. Een FIOD-ambtenaar uit die tijd :

«Het doel was een uitgebreid fiscaal rapport te maken met adviezen aan de inspecteur voor het regelen van de aanslag. Je becijferde alles. Zoals de accountantsdienst het vroeger deed.....»

Belastinginspecteurs die een zaak naar de FIOD hadden gezonden zagen liever een fiscaal rapport dan een proces-verbaal. Op grond van een uitgebreid fiscaal rapport konden zij een fraudeur aanpakken door middel van een volledige aanslag vermeerderd met 100% boete.

In zware fraudegevallen maakten de fiscale rechercheurs echter steeds een proces-verbaal op dat diende als basis voor een strafoplegging door de strafrechter of om tot een schikking te komen.

De verschillende invalshoeken van de FIOD en de belastinginspecties, om een fraudeur strafrechtelijk dan wel fiscaal aan te pakken, leidden in de praktijk soms tot wrijving. Er waren inspecteurs die fraudezaken liever niet naar de FIOD stuurden, omdat ze de benodigde tijd voor een opsporingsonderzoek door de dienst te lang vonden.

EEN VOORUITZIENDE BLIK

In 1949 stonden de werkzaamheden van de Opsporingsdienst nog voor het overgrote deel in het teken van de oorlogsjaren. Over het werkaanbod had de afdeling niet te klagen. De vraag was of dat op de lange termijn ook zo zou blijven. Verwacht werd dat de inspecties op enig moment een punt wilden zetten achter de belastingfraudes in de oorlogsjaren. De vraag naar opsporingsonderzoeken door de landelijke rechercheurs zou wel eens kunnen stagneren. Dit gegeven bracht de auteur van het FIOD-jaarverslag 1949 ertoe het volgende op te merken:

«Ik ben overtuigd, dat de hoeveelheid werk hierdoor niet hoeft te verminderen, al zullen daaraan hogere eisen worden gesteld. Zaak zal het echter zijn om ons tijdig daarop in te stellen en ik acht het van belang, dat naast de regelmatige contacten met de hoofden van de Reco's in dit opzicht, vooral ook contact met de van belang zijnde overige Reco-ambtenaren zoveel mogelijk wordt bevorderd. Het is mij uit persoonlijke ervaring bekend hoe gunstig dit voor onze dienst werkt. Hetzelfde geldt mutatis mutandis, voor de Rijksaccountantsdienst.»

Toch liep het aantal opsporingsonderzoeken gestaag terug.

De Belastingdienst onderschreef evenwel het bestaansrecht van de FIOD als landelijk opsporingsapparaat. Er werd een experiment opgezet. Per 1 maart 1950 werden de ReCo's omgezet in controle-afdelingen van de desbetreffende belastinginspecties. Zij mochten geen opsporingswerkzaamheden meer uitoefenen. Slechts zes ReCo's werden omgevormd tot 'Bureaux Fiscale Recherche'.

Twee jaar later zouden drie van deze bureaus alsnog aan de FIOD worden toegevoegd, de anderen werden opgeheven.

Met ingang van 1 maart 1950 mochten alleen de opsporingsambtenaren van de FIOD en de Bureaux Fiscale Recherche nog fiscale delicten onderzoeken. Zij kregen politiebevoegdheden. De inspecteurs werden onbezoldigd Commissaris van Rijkspolitie en als zodanig Hulpofficier van Justitie. De rechercheurs waren onbezoldigd Rijksveldwachter.

Het experiment en de reorganisatie liepen vooruit op het per 1 januari 1951 van rechtswege ingetrokken 'Besluit uitbreiding bevoegdheden belastingambtenaren' uit 1945. Voor de Belastingdienst waren weer normale tijden aangebroken daar de achterstand uit de oorlogsjaren grotendeels was ingelopen. Volgens de minister van Financiën zou de belastingheffing zich weer nagenoeg geheel in de administratieve sfeer gaan voltrekken, waarbij de persoonlijke levenssfeer van de burger gerespecteerd moest worden.

De 'Wet van 23 april 1952, houdende bepalingen inzake vervanging van het Fiscale Noodrecht' bekrachtigde de veranderde situatie. De Belastingdienst, en in het bijzonder de FIOD, zou alleen in die gevallen waarbij het vermoeden bestond dat er strafbare feiten waren gepleegd, gebruik mogen maken van zijn fiscaal-strafrechtelijke bevoegdheden.

Douanerecherchedienst

DE VOORLOPERS VAN DE DOUANERECHERCHEDIENST

De werkzaamheden van de afdeling Douanerecherche zijn van oudsher nauw verbonden met die van de Douane. De hoofdtaak van de Douane is het houden van toezicht op de in-, uit- en doorvoer van goederen. Bij de invoer moeten soms belastingen worden betaald en bij uitvoer zijn er mogelijk restituties of later ook subsidies. Deze goederen moeten worden aangegeven. Op de aangifte dienen onder meer de specifieke kenmerken van bijvoorbeeld het in te voeren goed te worden vermeld, daar deze de hoogte van de te heffen invoerbelasting bepalen.

Het is duidelijk dat de Douane niet bij alle aangiften de goederen kan controleren. Er vindt steekproefsgewijs controle plaats. Stuit de douane-ambtenaar bij zo'n controle op een wezenlijke en mogelijk opzettelijke onregelmatigheid, dan wordt de Douanerecherche ingeschakeld die een opsporingsonderzoek start. Ook bij omvangrijke smokkelaffaires of het frauduleus in-, uit- of doorvoeren van goederen, waarvoor specialistische kennis is vereist, komt de Douanerecherche in actie.

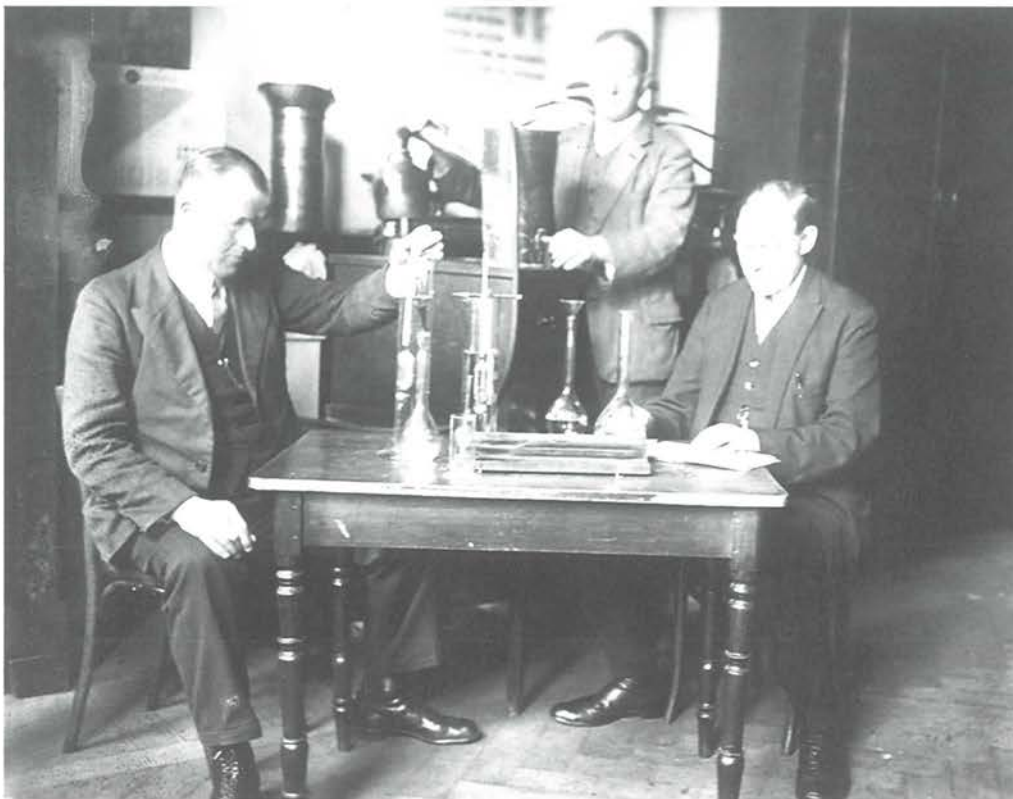
Binnen de FIOD-organisatie is de Douanerecherche de opsporingsafdeling met de langste historie. In 1913 werd een 'Instructie voor den controleur der invoerrechten en accijnzen voor den ambulanten dienst ter standplaats Arnhem' uitgevaardigd. De Arnhemse controleurs werden gedetacheerd naar andere visitatieposten, om aldaar leiding te geven aan de visitatie-

dienst dan wel die dienst te controleren. Ook de controleurs der Invoerrechten en Accijnzen te Amsterdam en Rotterdam belastte men met deze opdracht.

In 1920 werd de accijns op gedistilleerd drastisch verhoogd. Het ontduiken van deze belasting bleek zeer lucratief. De fraude nam hand over hand toe. Als maatregel werd in 1922 zowel in Amsterdam als in Rotterdam een Bijzondere Accijnssurveillance (BAS) opgericht. In de

loop der jaren breidde het takenpakket zich uit al naar gelang de fraude zich ook over andere onderwerpen van de invoer- en accijnswetgeving uitstrekte.

Na diverse reorganisaties werd uiteindelijk de 'Inspectie van den Douanerecherchedienst' omgedoopt tot een afdeling Douanerecherchedienst, die in 1945 bij de FIOD te Amsterdam werd ingelijfd. Vanaf 1948 had men ook posten in Almelo, later naar Enschede verplaatst, Nijmegen en Rotterdam.

Controle op gedistilleerd (1925/35)

MISDAAD KENT GEEN GRENZEN

In 1945 kwam Nederland verarmd uit de oorlog. Door gebrek aan produktiemiddelen en consumptiegoederen was de uitvoer van Nederlandse goederen aan strenge uitvoerbepalingen gebonden. Ook was er weinig geld om noodzakelijke goederen in te voeren.

In de na-oorlogse periode was het zeer aantrekkelijk om te smokkelen. In minder dan een jaar, tussen 1946 en 1947 nam de Douane ruim 1350 gesmokkelde koeien, paarden en schapen in beslag. Verder werd er op grote schaal koffie, aardappelen, boter, sigaretten, wol, elastiek, horloges, kaas en zelfs bloembollen en gladiolenzaad gesmokkeld. Als de Douane een omvangrijke vangst had gedaan dan werd de Douanerecherchedienst erbij gehaald. Door een uitgebreid onderzoek probeerde men

het hele smokkelnetwerk te ontrafelen en alle verdachten voor de rechtbank te brengen.

Het bestrijden van smokkel was niet eenvoudig. De man die de smokkelwaar daadwerkelijk over de grens bracht en de keuterboer die zijn varkensstal als opslagplaats beschikbaar stelde, deden dat meestal uit armoede. De grote bazen bleven buiten schot. Omdat de bevolking in de grensstreken het smokkelen niet als een misdrijf zag, kreeg de Douanerecherchedienst in haar onderzoek nauwelijks medewerking. Niemand zag, hoorde of wist iets.

In 1946 had de Douanerecherchedienst het voornemen om posten in Almelo, Sas van Gent, Roosendaal of Breda, Eindhoven en Maastricht in te stellen. Die plannen gingen voorlopig niet door. Het daaropvolgende jaar werd een gedeelte van de werkzaamheden uitbesteed aan plaatselijke recher-

Smokkel van horloges (1945/50)

Smokkel van nylonkousen (4 mei 1950)

chediensten. In een brief van 5 november 1947 schrijft de minister aan enkele directeurs van de Belastingdienst het volgende:

«Voor een doeltreffende bestrijding van de invoer- en deviezenfraude is het noodzakelijk dat in het grensgebied over ambtenaren met speurzin kan worden beschikt, die in staat zijn een verhoor behoorlijk te leiden en de bedrivers van de fraude alsmede eventueel de intellectuele daders op te sporen. Het is namelijk niet mogelijk deze taak geheel aan de Douanerecherchedienst over te laten. Deze dienst zal echter evenals steeds moeten worden ingeschakeld bij belangrijke fraudes of bij fraudes met vertakkingen in het binnen- en buitenland. De plaatselijke recherchediensten zullen daarbij zo nodig de Douanerecherchedienst kunnen bijstaan.»

Een gericht opsporingsbeleid om bepaalde zaken al dan niet aan te pakken, heeft in deze periode bij de Douanerecherchedienst veel minder gespeeld dan bij de Opsporingsdienst. De wijze waarop veel fraudezaken aan het licht kwamen, was tamelijk ongestructureerd. Een onderzoek vond veelal zijn oorsprong in de vangsten van douane-ambtenaren, tips uit 'het milieu' of informatie van collega's uit het aangrenzende buurland.

DE JACHT OP DE ILLEGALE STOKERIJEN

In de roes der bevrijdingsfeesten dronken Nederlanders samen met de vele geallieerde soldaten graag een stevige borrel op de herwonnen vrijheid. Vrijwel direct na het binnentrekken van Canadese bevrijdingstroepen

werden soldaten ziek door het drinken van clandestien gestookte alcohol.

Het illegaal stoken was ook vóór de oorlog geen onbekend verschijnsel. Er waren toen evenwel voldoende goede grondstoffen beschikbaar voor het stoken van jenever. Aangezien kort na mei '45 suiker en melasse-spiritus schaars waren, stookte men alcohol uit brandspiritus die zeer schadelijk was voor de gezondheid. Naast de zorg voor de volksgezondheid had de overheid het probleem van inkomstenderving uit accijnzen.

De Douanerecherchedienst was vertrouwd met het opsporen van illegale stokerijen en successen bleven dan ook niet uit. In de zomer en het najaar van 1945 werden alleen al in Amsterdam 39 geheime stokerijen opgespoord en in 1946 nog eens 34.

Ook de zwarte handel in wijnen en Franse likeuren bloeide waarbij de invoer gedeeltelijk plaatsvond met behulp van geallieerde soldaten, die er bijverdienden op nahielden. Door gezamenlijke acties met de Canadese militaire politie rolde de Douanerecherchedienst een grote smokkelbende op, die diverse horecabedrijven in Amsterdam en Den Haag van clandestien ingevoerde drank had voorzien. De betrokken geallieerde soldaten kregen door hun eigen krijgsmacht zware straffen opgelegd.

DEVIEZENSMOKKEL

Op 20 oktober 1945 trad het Deviezenbesluit 1945 in werking. De uitvoering hiervan was door de minister van Financiën aan de Nederlandse Bank toevertrouwd. In de wetgeving waren allerlei bepalingen opgenomen voor het regelen van het deviezenver-

keer, alsmede het deviezenstrafrecht. De grote honger naar luxe goederen, die in Nederland niet of nauwelijks waren te krijgen, en de wens weer naar het buitenland te kunnen reizen, deed de smokkel in deviezen groeien. En dat, terwijl de krappe deviezenreserve in Nederland alleen voor dringende zaken mocht worden gebruikt.

De illegale goederenimport zoals bijvoorbeeld de bovengenoemde likeuren, cognacs en wijnen uit Frankrijk, was onlosmakelijk verbonden met het onwettig verhandelen en smokkelen van geldmiddelen. Uit onderzoek bleek dat de aankoop van de dranken met zwart verkregen Engelse ponden werd gefinancierd. Op beide fronten moest deze praktijk worden bestreden.

Om aan de geldsanering van Lieftinck te ontkomen, werd veel zwart geld ijlings in kostbare edelstenen en gouden sieraden omgezet. Ook deze goederen smokkelde men naar het buitenland om ze aldaar te verzilveren voor vreemde valuta. Zo trachtte de zwarthandelaar aan de geldsanering en de strenge belastingmaatregelen te ontkomen.

Menig zakenman probeerde eveneens een graantje mee te pikken. Voor zakenreizen naar het buitenland stelde de Nederlandse Bank spaarzaam deviezen beschikbaar. Al snel ontdekte de Douanerecherchedienst het verschijnsel van zogenaamde pseudo-zakenreizen of zakenreizen waarbij men meer deviezen meenam dan was toegestaan. Daarnaast pleegden enkele bedrijven met connecties of dochterondernemingen in het buitenland op zeer grote schaal fraude. Goederen werden naar het buitenland verzonden, waarbij op de factuur en de daarbij behorende invoervergunning veel te hoge

Deviezen

Pas in juni 1947 gaf de Nederlandse Bank toestemming tot het verlenen van kleine hoeveelheden vreemde valuta ten behoeve van familiebezoeken naar het buitenland. Twee maanden later werd deze deviezenverstrekking alweer beperkt tot houders van paspoorten in het groot reizigersverkeer. Tegelijkertijd kregen diverse banken waarschuwingen dat er slechts beperkt, en met in achtneming van de wettelijke regels, deviezen verstrekt mochten worden. Zo niet, dan zou hun vergunning worden ingetrokken. Het tekent de tijd waarin een enorm tekort bestond aan buitenlandse betaalmiddelen.

bedragen stonden vermeld. Bij bevriende relaties of de dochteronderneming werden daardoor geheime deviezenreserves opgepot.

Het was voor de Douanerecherchedienst vrij moeilijk om deze zaken aan te tonen. Bovendien kreeg de rechercheur te maken met mensen van 'een zekere standing' die nauwelijks met de strafrechter in aanraking kwamen. Deze notabelen schakelden direct hun advocaten in om aan verdere vervolging te ontkomen. Toch werden ook in dit soort zaken meerdere malen zware gevangenisstraffen en zeer hoge geldboeten uitgesproken.

SMOKKELEN PER ENVELOP

Een veelgebruikte methode om geld of waardepapieren naar het buitenland te smokkelen was per post. De briefpost werd daarom gecontroleerd met inachtneming

van het briefgeheim. Sommige ambtenaren van de ptt en de Douane konden op de tast of door middel van doorlichten met een lamp, vaststellen of er bankbiljetten waren verstuurd. Bij een vermoeden van overtreding opende de rechter-commissaris zo'n geselecteerde brief, waarna de Douanerecherchedienst de afzender trachtte te achterhalen.

Niet zelden werd geld tussen carbonpapier verstuurd om zo het risico van doorlichten te voorkomen. Op zich was zo'n handelwijze al een aanwijzing dat er waarschijnlijk geld in de gesloten envelop zat. Sommige afzenders hadden uit zuinigheid gebruikt carbonpapier genomen. Met behulp van hierop vermelde gegevens kon in sommige gevallen de afzender alsnog worden opgespoord. Met dit soort onderzoeken waren tienduizenden brieven gemoeid. In 1950 werd de piek bereikt toen alleen al in Amsterdam 2093 brieven voor nader onderzoek in aanmerking kwamen. Daarna werd het snel minder en in de loop van 1954 staakte de Douanerecherchedienst de zogenaamde briefonderzoeken.

In de meeste gevallen werden overtredingen op de deviezenwetgeving aan de grens geconstateerd. De douanebeambten stuurden het proces-verbaal en de in beslag genomen betaalmiddelen naar de bureaus van de Douanerecherchedienst, waarna een onderzoek volgde. De resultaten werden naar de Nederlandse Bank gestuurd.

TACTISCHE SPEURHONDEN

Om in 1945 aangenomen te worden voor de FIOD was een verzetsverleden, naast het

tonen van bepaalde persoonlijke kenmerken, van belang. Tactvol laveren tussen chef, belastinginspecteur, officier van Justitie en de collega's van de ReCo of op de douanepost, was slechts één van de eisen die aan een opsporingsambtenaar van de FIOD werd gesteld. Bovenal moest hij beschikken over een grote dosis speurzin en een bijzondere kennis van de behandeling van zaken in de fiscaal-strafrechtelijke sfeer.

FIOD-ambtenaren dienden weloverwogen gebruik te maken van hun bijzondere bevoegdheden, zowel in de administratieve als in de strafrechtelijke sfeer. Andere eigenschappen waren vasthoudendheid en geduld, alsmede tact om, in een vaak gespannen sfeer, met mensen van allerlei slag te kunnen omgaan.

In de eerste jaren na 1945 voldeden veel FIOD-ambtenaren slechts ten dele aan de eisen op het gebied van strafrechtelijke kennis. Het correct opstellen van het proces-verbaal, noodzakelijk voor een verantwoorde

Het verhoor...

Het verhoren en het verrichten van huiszoekingen leerde men in de praktijk van ervaren rechercheurs van de Douane. Het verhoor was zeer vermoeiend voor zowel verdachte als ondervrager. In de regel wisselden de ondervragers elkaar om de twee uur af. Tijdens het urenlange verhoor was het gebruikelijk dat de ondervragers net deden alsof ze de halve waarheid al in hun zak hadden. Sommige rechercheurs kwamen demonstratief binnen met dikke dossiers waarop de naam van de verdachte stond. Een trucje om iemand af te bluffen, want het dossier hoefde helemaal niet op die specifieke verdachte betrekking te hebben.

rechtsgang, leverde aanvankelijk de nodige moeilijkheden op. Na interne cursussen steeg het kennisniveau. Er waren aanvankelijk slechts enkele rechercheurs met elementaire kennis op het gebied van boekhouden. In het jaarverslag van 1949 wordt geconstateerd dat de beschikbare en behoorlijk geschoolde boekhoudkundige krachten nauwelijks in de behoefte van de FIOD kunnen voorzien.

Vanaf 1948-1949 konden de leidinggevendenden bij de FIOD vrijwillig deelnemen aan een managementcursus: de Bedrijfskadertraining (bkt). De training bestond uit drie fasen: werkinstructies, werkverhoudingen en de verbetering van werkmethoden.

De trainer, de heer Maters, volgde de leidinggevendenden in de praktijk. Volgens Amerikaanse methode werd tweemaal per jaar een trainingsrooster opgemaakt en

vonden er werkontledingen plaats. Stap voor stap analyseerden en verbeterden de chefs de werkprocessen en de instructies. Voorts maakte men overzichten van medewerkers/-sters die bepaalde werkzaamheden regelmatig uitvoerden dan wel in staat werden geacht bepaalde werkzaamheden te kunnen doen.

DE ORGANISATIE GROEIT...

Op 1 juli 1946 werd de organisatiestructuur van de FIOD met een vierde afdeling uitgebreid: het Secretariaat. Deze afdeling nam de taken op het gebied van personeel en organisatie ter hand. Dat was noodzakelijk vanwege de snelle groei van het personeel en de materiële voorzieningen die ter beschikking werden gesteld. In het eerste jaar groeide het personeelsbestand bij de Inlichtingen- en de Opsporingsdienst van zeven tot maar liefst 98 ambtenaren. De Douanerecherchedienst had 69 mensen in dienst.

De functies bij de beide opsporingsafdelingen van de FIOD waren bij de belastingambtenaren gewild. Bovenop het gebruikelijke salaris en toeslagen voor onregelmatige diensten konden FIOD-medewerkers, dankzij de zorg van het Ministerie of door bemiddeling van de Dienst, in 1947 de volgende verstrekkingen ontvangen: een horlogevergunning (beperkt beschikbaar), kostuums, battle dresses, regenjassen, laarzen, onderbroeken, sokken, dameskousen, wanten, zeep, zaklantaarns, rijwielbanden, revolvers met revolvertassen en representatie-sigarettentabak met vloeitjes.

Bedrijfskadertraining phase 4 zegt: 'Volg hem in de praktijk'
H. Raue - Bedrijfskadertraining (april 1949, Wij van Financiën)

DE FIOD, EEN MOBIELE DIENST

De Opsporingsdienst en de Douanerecherchedienst hebben van meet af aan kunnen beschikken over dienstauto's. Dat was noodzakelijk, omdat het hele land tot het werkterrein van beide diensten behoorde en het openbaar vervoer niet overal functioneerde. Kort na de bevrijding reed de Douanerecherchedienst in enkele oude DKW's, die men op eigen kracht rijklaar had gemaakt. Binnen een jaar kwamen er veertig jeeps, een Chevrolet, een Plymouth, een Ford Anglia, een Ford Tudor, een Renault en een Oldsmobile ter beschikking. Deze oude auto's waren echter geen partij voor de nieuwere Amerikaanse automobielen, waarmee bijvoorbeeld belasting-fraudeurs en smokkelaars zich verplaatsten. In augustus 1946 pleitte de minister van Financiën tevergeefs voor de aanschaf van nieuwe Amerikaanse auto's voor de dienst.

Het rijden in een automobiel was in die tijd een voorrecht waar menig rechercheur bij de FIOD behoorlijk trots op was. Het onderscheid met de 'gewone' belastingambtenaar op zijn fiets was groot. Het deerde in beginsel niet dat de meeste auto's kenmerken van hoge ouderdom vertoonden en niet

van verwarming waren voorzien. In 1949 werd een aanvraag voor mistbermlampen door het Departement wel gehonoreerd, maar de aanvraag voor autokachels niet. Om gezondheidsredenen kreeg alleen inspecteur Van Rietschoten bij hoge uitzondering een kachel in zijn auto gemonteerd. Vanaf 1951 beschikte elke dienstauto, tot tevredenheid van iedereen, over een verwarming.

Overigens mochten de rechercheurs niet zomaar achter het stuur van de dienstauto plaatsnemen. Allereerst moest er een psycho-technische 'proeve van bekwaamheid' worden afgelegd. De Rijks Automobiel Centrale (RAC) nam de examens af. Naast de zogenaamde (gediplomeerde) 'zelf-bestuurders' waren in 1949 bij de FIOD vier permanente chauffeurs in dienst.

Toch werd ook het gebruik van de fiets niet geschuwd. Na één jaar FIOD nam de mobiliteit van de dienst enorm toe, onder meer door het feit:

«(...), dat ALLE ambtenaren van den buitendienst in den loop van dit jaar van rijwielbanden zijn voorzien, terwijl voorts een behoorlijk aantal dienstfietsen ter beschikking konden worden gesteld.».

HOOFDSTUK 3

Direct na de bevrijding in 1945 werd de Belastingdienst geconfronteerd met een enorme hoeveelheid werk. Op diverse inspecties raakte de uitvoering van de speciale aanslagregeling over de jaren '40-'45 achter op het schema. Daarnaast stonden de belastingambtenaren ook voor de

De FIOD in rustiger vaarwater

DE PERIODE 1952-1975

taak de Vermogensaanwasbelasting en de Vermogensheffing Ineens, op een juiste wijze af te ronden. Zelfs controlerende ambtenaren werden ingezet om de grote stapels aangiften te behandelen. Het Ministerie van Financiën verplichtte de inspecteurs om nauwgezet de man-jaarproductie en de verdeling van taken over het aanwezige personeel vast te stellen. In die hectische jaren kraakte de organisatie in al haar voegen.

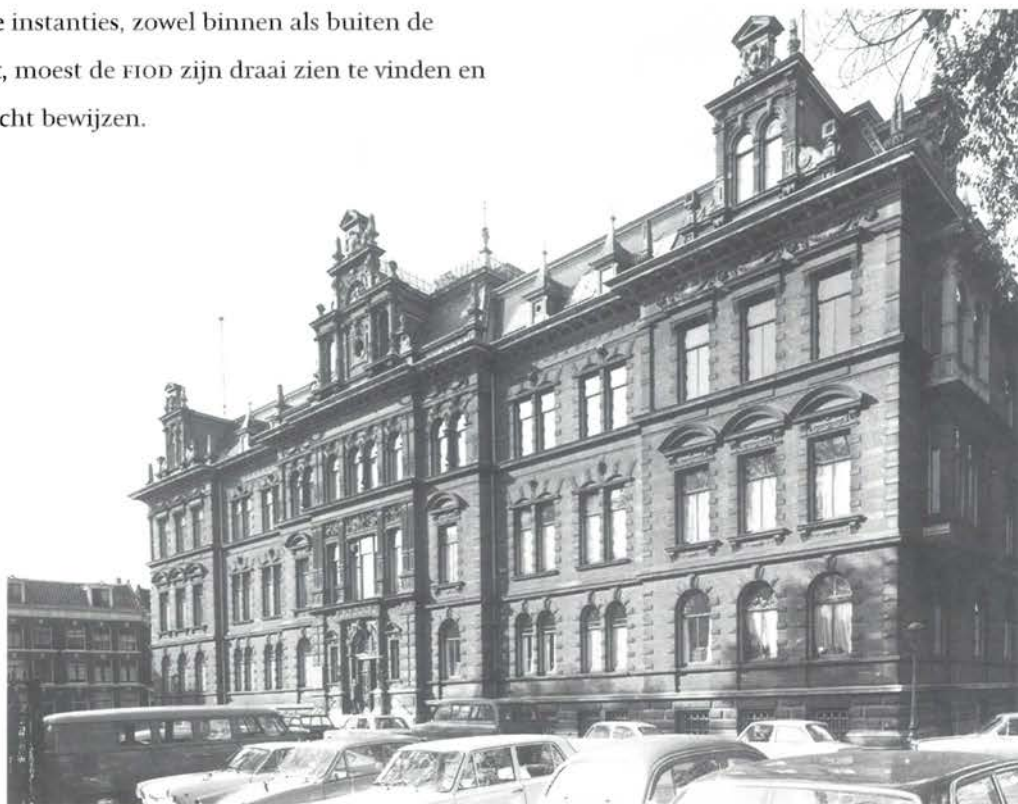
Op de inspecties had men nauwelijks tijd beschikbaar om fraudezaken te behandelen. Voor het opsporen en aanpakken van belastingontduikers was de inspecteur aangewezen op de ReCo en de FIOD. In de periode 1950-1952 normaliseerden de verhoudingen zich en de vergaande bevoegdheden van belastingambtenaren werden gedeeltelijk teruggedraaid. Ook de ambtenaren van de FIOD moesten een stapje terug doen. Zij mochten slechts een beroep doen op hun opsporingsbevoegdheden als het de bedoeling was tegen een belastingplichtige een strafvervolgning in gang te

zetten. Het opstellen van fiscale rapporten diende voortaan achterwege te blijven. De FIOD zou zich veeleer tot een fiscaal-strafrechtelijk opsporingsapparaat moeten ontwikkelen, waarbij een nauwere samenwerking met het Openbaar Ministerie van groot belang was.

Kon de FIOD kort na de oorlog tamelijk vrij zijn eigen plan trekken, in 1952, na de Wet Vervanging Fiscaal Noodrecht, werd de dienst steeds meer een bureaucratisch instituut, gebonden aan regels en procedures. Temidden van vele andere instanties, zowel binnen als buiten de Belastingdienst, moest de FIOD zijn draai zien te vinden en zijn bestaansrecht bewijzen.

SAMEN IN DE DROOGBAK

Op 17 april 1952 nam de FIOD zijn intrek in de Droogbak nabij het Centraal Station te Amsterdam. In deze uitstekende kantooraccommodatie kwamen alle afdelingen van de FIOD eindelijk onder één dak. De Douanerecherchedienst trok in hetzelfde gebouw bij de andere afdelingen in, na zeven jaar zelfstandig elders in Amsterdam gehuisvest te zijn geweest.

Droogbak, Amsterdam (jaren '60)

Datzelfde jaar vonden er nog meer veranderingen plaats. Per 1 november 1952 werden zowel de Douanerecherchedienst als de Opsporingsdienst in één nieuwe afdeling ondergebracht: de Opsporingsdienst.

Het samenvoegen van de twee afdelingen betekende geenszins uniformiteit in taken, onderzoeksmethoden en optreden. Om de beide opsporingsgebieden te onderscheiden, werd de nieuwe Opsporingsdienst onderverdeeld in een subafdeling 'Fiscale Recherche' en een subafdeling 'Douane-

recherche'. De samenwerking tussen Inlichtingendienst, Fiscale Recherche en Douanerecherche was daarmee echter nog niet optimaal.

Uit het FIOD-jaarverslag van 1952 blijkt dat ook in het nieuwe kantoorgebouw de cultuurverschillen tussen medewerkers van de Fiscale Recherche en de Inlichtingendienst enerzijds, en die van de Douanerecherche anderzijds, zich niet zomaar lieten verdringen:

Hal 1e etage Droogbak, Amsterdam (jaren '60)

«De onderlinge geest is goed; bij de collega's van de afdeling Douanerecherchedienst is dit slechts gebleken voor zover contact door de dienst werd vereist. Van een zekere 'verbroedering' kan nog niet gesproken worden».

Getuige het jaarverslag van het daaropvolgende jaar was de kou al uit de lucht en werd de Douanerecherche niet langer gezien als de vreemde eend in de bijt.

«De onderlinge geest is prima, ook met de collega's van de afdeling Douanerecherche».

Inlichtingendienst

NIEUWE BRONNEN, NIEUWE WERKZAAMHEDEN

De werkzaamheden van de Inlichtingendienst stonden aanvankelijk vooral in het kader van de geldsanering en de eenmalig te heffen vermogensbelastingen. De hoeveelheid gegevens, die al dan niet vrijwillig door onder meer banken, de Postgiro en de Effectenregistratie werden toegestuurd, verminderden geleidelijk. De Inlichtingendienst besepte dat deze bronnen van vertrouwelijke gegevens tijdelijk waren.

Met ingang van 1 januari 1951 mochten de ambtenaren van de buitendienst bij het verzamelen van informatie een aantal bevoegdheden niet meer gebruiken. In de praktijk verleenden de meeste instanties nog vrijwillig hun medewerking. Maar in een aantal gevallen moesten de ambtenaren steeds meer een beroep doen op hun overredingskracht om vertrouwelijke informatie over belastingplichtigen ten behoeve van

de Inlichtingendienst los te krijgen.

Men streefde ernaar om zoveel mogelijk categorieën belastingplichtigen in de renseignering te betrekken en ook de onderwerpen van renseignering te vernieuwen. Tot en met 1955 waren 588 bronnen aangeboord. De hieruit verkregen gegevens over met name genoemde belastingplichtigen konden gedeeltelijk op de inspecties worden gebruikt om aangiften te toetsen.

Andere soorten informatie behoefden daarentegen eerst nog een bewerking door de ambtenaren van de Binnendienst, voordat zij hun nut konden bewijzen. Bij de leiding van de Inlichtingendienst stond niet de kwantiteit, maar altijd de kwaliteit van het produkt hoog in het vaandel geschreven. Renseignementen mochten in principe geen fouten bevatten.

Naast het opsporen, sorteren, bewerken en versturen van renseignementen verzamelde de Inlichtingendienst allerlei statistisch materiaal. Onder meer het Centraal Bureau voor de Statistiek, het Economisch Instituut voor de Middenstand en het Landbouw Economisch Instituut verzorg(d)en allerlei soorten publikaties waaruit de Inlichtingendienst een gerichte keuze maakt(e). Uittreksels werden samengesteld en aan de inspecties doorgegeven. Ook aan de hand van jaarverslagen, indexcijfers van grondstoffenprijzen, export en import, gegevens over de verhouding tussen de inkoop en verkoop, verzamelde men doelgericht gegevens over allerlei takken van handel, nijverheid, dienstverlening en transport.

Aan de hand van deze branchegerichte overzichten kon een belastingambtenaar tijdens het regelen van een belastingaangif-

Ambtenaren Inlichtingendienst (jaren '60)

te gemakkelijk nagaan of een bedrijf teveel van de gemiddelde norm afweek. Als dit het geval was, dan werd een nadere controle van de bedrijfsboekhouding ingesteld. In complexe zaken schakelde men de Rijks-accountantsdienst in.

Op verzoek van bijvoorbeeld inspecteurs der Registratie en Successie verzamelde de Inlichtingendienst de meest uiteenlopende gegevens over de waarde van gouden sieraden, buitenlandse effecten, renpaarden, stamboekvee, kunstvoorwerpen en dergelijke. Meestal schakelde de Inlichtingendienst hiervoor betrouwbare deskundigen uit het bedrijfsleven in.

Vanaf 1954 gaf het Ministerie van Financiën de Inlichtingendienst allerlei speciale opdrachten. Zo deed men onderzoek naar de voorlopige regelingen inzake de voor-

Ambtenaren Inlichtingendienst (jaren '60)

B/683

RIJKSEIGENDOM

ENKELE TABELLEN, TEN DIENSTE VAN DE AANSLAGREGELING 1966, SAMENGESTELD DOOR DE F.I.O.D.

Kinderbijslagwetten

A. Tabel van toepassing voor loontrekkenden en daarmee gelijkgestellten.

aantal kinderen	gehele jaar 1966	met kb is loon f 12.000,— als kaart aangeeft:	KWARTALEN								aantal kinderen	
			1	2	3	4	1 + 2	2 + 3	1 + 2 + 3	3 + 4		2 + 3 + 4
1	366.60	11633.40	90.48	90.48	90.48	95.16	180.96	180.96	271.44	185.64	276.12	1
2	787.02	11212.98	194.22	194.22	194.22	204.36	388.44	388.44	582.66	398.58	592.80	2
3	1207.44	10792.56	297.96	297.96	297.96	313.56	595.92	595.92	893.88	611.52	909.48	3
4	1770.60	10229.40	436.80	436.80	436.80	460.20	873.60	873.60	1310.40	897.—	1333.80	4
5	2333.76	9666.24	575.64	575.64	575.64	606.84	1151.28	1151.28	1726.92	1182.48	1758.12	5
6	2963.22	9036.78	730.86	730.86	730.86	770.64	1461.72	1461.72	2192.58	1501.50	2232.36	6
7	3592.68	8407.32	886.08	886.08	886.08	934.44	1772.16	1772.16	2658.24	1820.52	2706.60	7
8	4288.44	7711.56	1057.68	1057.68	1057.68	1115.40	2115.36	2115.36	3173.04	2173.08	3230.76	8
9	4984.20	7015.80	1229.28	1229.28	1229.28	1296.36	2458.56	2458.56	3687.84	2525.64	3754.92	9
10	5679.96	6320.04	1400.88	1400.88	1400.88	1477.32	2801.76	2801.76	4202.64	2878.20	4279.08	10

Overgangsregeling voor de z.g.n. „peildatumkinderen” (art. 48 K.W.L.): Voor kinderen, die zijn geboren in het tijdvak 2 oktober 1949 t/m 1 oktober 1950 is over het gehele jaar 1966 nog kinderbijslag uitgekeerd.

B. Tabel van toepassing voor kleine zelfstandigen.

aantal kinderen	gehele jaar 1966	KWARTALEN (laatste kwartaal 1965 en 1e t/m 3e kwartaal 1966)								aantal kinderen	
		4 (1965)	1	2	3	4 + 1	1 + 2	4 + 1 + 2	2 + 3		1 + 2 + 3
1	354.90	83.46	90.48	90.48	90.48	173.94	180.96	264.42	180.96	271.44	1
2	761.28	178.62	194.22	194.22	194.22	372.84	388.44	567.06	388.44	582.66	2
3	1167.66	273.78	297.96	297.96	297.96	571.74	595.92	869.70	595.92	893.88	3
4	1712.10	401.70	436.80	436.80	436.80	838.50	873.60	1275.30	873.60	1310.40	4
5	2256.54	529.62	575.64	575.64	575.64	1105.26	1151.28	1680.90	1151.28	1726.92	5
6	2864.94	672.36	730.86	730.86	730.86	1403.22	1461.72	2134.08	1461.72	2192.58	6
7	3473.34	815.10	886.08	886.08	886.08	1701.18	1772.16	2587.26	1772.16	2658.24	7
8	4146.48	973.44	1057.68	1057.68	1057.68	2031.12	2115.36	3088.80	2115.36	3173.04	8
9	4819.62	1131.78	1229.28	1229.28	1229.28	2361.06	2458.56	3590.34	2458.56	3687.84	9
10	5492.76	1290.12	1400.88	1400.88	1400.88	2691.—	2801.76	4091.88	2801.76	4202.64	10

Kleine zelfstandigen hadden recht op kinderbijslag voor het eerste en tweede kind als het inkomen in 1965 niet meer dan f 4900,— bedroeg. Beliep het inkomen in 1965 meer dan f 4900,— doch minder dan f 5233,84, dan had men alleen recht op kinderbijslag voor het tweede kind.

C. Tabel van toepassing voor overige rechthebbenden ingevolge de Algemene Kinderbijslagwet.

aantal kinderen	gehele jaar 1966	KWARTALEN (laatste kwartaal 1965 en 1e t/m 3e kwartaal 1966)								aantal kinderen	
		4 (1965)	1	2	3	4 + 1	1 + 2	4 + 1 + 2	2 + 3		1 + 2 + 3
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
3	406.38	95.16	103.74	103.74	103.74	198.90	207.48	302.64	207.48	311.22	3
4	950.82	223.08	242.58	242.58	242.58	465.66	485.16	708.24	485.16	727.74	4
5	1495.26	351.00	381.42	381.42	381.42	732.42	762.84	1113.84	762.84	1144.26	5
6	2103.66	493.74	536.64	536.64	536.64	1030.38	1073.28	1567.02	1073.28	1609.92	6
7	2712.06	636.48	691.86	691.86	691.86	1328.34	1383.72	2020.20	1383.72	2075.58	7
8	3385.20	794.82	863.46	863.46	863.46	1658.28	1726.92	2521.74	1726.92	2590.38	8
9	4058.34	953.16	1035.06	1035.06	1035.06	1988.22	2070.12	3023.28	2070.12	3105.18	9
10	4731.48	1111.50	1206.66	1206.66	1206.66	2318.16	2413.32	3524.82	2413.32	3619.98	10

1 schilderij Madonna met Kind, Vlaams.....	4.000.--
2 kleine schilderijtjes met landschappen.....	2.000.--
1 Mans-portretje Vlaams, naar ouder voorbeeld..	2.500.--
1 klein stilleven met kan, pijp en glas.....	1.800.--
Wabhtkamer:	
1 kristallen kroon.....	150.--
1 eiken kast.....	2.500.--
1 modern tafeltje.....	40.--
3 fauteuils.....	600.--
1 vloerkleed.....	300.--
1 marmer kinderbeelaje.....	700.--
2 stel vitrage gordijnen.....	75.--
2 stel overgordijnen.....	200.--
<i>f</i>	27.375.--

Inboedeltaxatie door FIOD deskundige (1966/69)

heffingen op werkloosheidsuitkeringen en sociale uitkeringen.

EEN NIEUW SPECIALISME

Met ingang van de nieuwe BTW-wetgeving in 1969 werd bij de Inlichtingendienst het bureau Omzetbelasting opgericht. Dagelijks ontving dit bureau via de douane-eenheden uit het hele land circa 5% van de facturen van goederen die aan de grens ter invoer waren aangeboden. Elke factuur had een zogenaamd stamnummer van de adressant. De facturen werden op volgorde van stamnummer gelegd, in inspectiemappen gedaan en vervolgens eenmaal per maand verzonden naar de desbetreffende inspectie Invoerrechten en Accijnzen/Omzetbelasting. Die ene dag in de maand was het feest. Het was Inpakdag!

In het begin van de jaren zeventig werd aan de Inlichtingendienst nóg een bureau toegevoegd: het bureau Speciale Renseignering en Signalering (SRS). Deze specialisten binnen de Inlichtingendienst hielden de zogenaamde FIOD-boekwerken bij, waaronder het befaamde autoboekeje.

Nog steeds worden jaarlijks de prijzen van alle in Nederland geïmporteerde auto's, gespecificeerd naar merk, type, model en alle denkbare accessoires - 'de toeters en de bellen' - op een rijtje gezet. Deze informatie is voor de inspecties van belang om de opgegeven bijtelling van de autolasten voor de Inkomstenbelasting te controleren. Ook de informatie over bijvoorbeeld bruto winstpercentages per branche kwam uit de koker van dit bureau.

Al het verzamelde informatiemateriaal werd angstvallig binnen de Belastingdienst gehouden en niet aan derden zoals belastingconsulenten of administratiekantoren verstrekt. De Wet Openbaarheid van Bestuur was destijds nog niet aan de orde en verzoeken van derden om informatie werden eenvoudigweg afgewezen.

Fiscale Recherche

NAAR EEN STRAFRECHTELIJKE OPSPORINGS-ORGANISATIE?

Per 1 januari 1951 vervielen van rechtswege de bijzondere bevoegdheden voor alle ambtenaren van de Belastingdienst. De minister van Financiën stelde vast dat in gewone tijden moest worden gestreefd naar een evenwicht tussen de bevoegdheden die aan de belastingadministratie toekwam en de persoonlijke levenssfeer van de burger. Voortaan mochten de controle-ambtenaar en de rijksaccountant slechts administratieve controles uitvoeren. Voor het opsporen van fraude moest direct de FIOD worden ingeschakeld, die vervolgens een strafrechtelijk onderzoek kon instellen.

Controle-ambtenaren kwamen soms in een juridisch lastige positie te verkeren. Als een controlerend ambtenaar tijdens zijn werkzaamheden op een fiscaal strafrechtelijk feit stuitte, moest hij zijn werkzaamheden onverwijld beëindigen en de zaak overdragen aan een fiscale rechercheur van de FIOD. Ook mocht de ambtenaar niet meer onderzoeken of alle van belang zijnde boeken en bescheiden waren getoond. Daar het controle-onderzoek op zo'n moment – formeel gezien – overging in het opsporingsonderzoek, hoefde de belastingplichtige de belastingambtenaar geen enkele informatie meer te verstrekken. Het was aan de fiscale rechercheur om de verdachte te verhoren.

Slechts in urgente gevallen, wanneer vrees voor vernietiging van bewijsstukken en dergelijke bestond, kon de rijksaccountant of controle-ambtenaar de vertoonde boeken en bescheiden terstond in beslag nemen. Deze laatste wettelijke regel trad per 1 november 1952 in werking.

De bijzondere strafrechtelijke bevoegdheden bleven slechts voorbehouden aan de ambtenaren van de FIOD. Zij mochten deze bevoegdheden alleen gebruiken als er een redelijk vermoeden bestond dat in een belastingzaak een ernstig strafbaar feit was gepleegd. De minister stelde vast dat eigenlijk elk opsporingsonderzoek moest uitmonden in een waterdicht proces-verbaal, op grond waarvan de rechtbank een fikse (gevangenis)straf kon opleggen. Van zo een veroordeling moest een preventieve werking uitgaan, opdat meer mensen hun fiscale verplichtingen zouden nakomen. Geldboetes of voorwaardelijke veroordelingen bleken niet afdoende.

In de Wet Vervanging Fiscaal Noodrecht

van 1952 werd op het opzettelijk doen van onjuiste belastingaangiften een maximum gevangenisstraf van vier jaar gesteld. Als gevolg van deze, relatief zware, strafbepaling kon een verdachte van belastingfraude tijdens het onderzoek in verzekerde bewaring worden gesteld. De verjaringstermijn van een fiscaal delict werd vastgesteld op 12 jaar.

Bij de voorbereidingen van de wet had de Belastingdienst bij monde van dr. W.H. van den Berge, afwisselend staatssecretaris van Financiën en topambtenaar bij datzelfde Ministerie, toegezegd dat de Fiscale Recherche zoveel mogelijk ernstige zaken aan het Openbaar Ministerie voor vervolging zou aanbieden.

DE VERSCHILLENDE BELANGEN VAN DE FIOD EN DE BELASTINGINSPECTIES

Bij de voorbereidingen voor de Wet Vervanging Fiscaal Noodrecht van 1952 was het uitgangspunt dat het strafrecht een goede aanvulling was voor het kunnen uitvoeren van de belastingwetten. Het ging vooral om het opsporen van fiscale misdrijven. De hoogte van de belasting die was ontrokken deed er in principe niet zoveel toe.

In theorie was er een uniform opsporingsbeleid, maar in de praktijk van alledag waren er toch verschillen in aanpak tussen de drie regionale Bureaux Fiscale Recherche van de FIOD te Rotterdam, Arnhem en Utrecht. Deze bureaus vielen formeel onder het hoofd van de FIOD, in de praktijk voerden zij een tamelijk zelfstandig beleid. Er was tussen de bureaus wel enige competitie om maandelijks de hoogste cijfers van opge-

Staat stand der werkzaamheden FISCALE RECHERCHE
 Bijlage II.

Maand december 1961.

FISCALE RECHERCHE	Saldo begin v d maand	I n g e k o m e n						A f g e d a a n			Saldo einde v d maand
		lopende maand		vorige maanden		totaal		lopende maand	vorige maanden	totaal	
		Instr. F.R.		Instr. F.R.		Instr. F.R.					
		par. 2	par. 3	par. 2	par. 3	par. 2	par. 3				
Bureau Amsterdam	106	10	9	98	68	108	77	15	176	191	110
a belastingzaken	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
b effectenzaken	78	8	-	75	29	83	29	6	93	99	80
Bureau Arnhem	48	7	4	136	37	143	41	9	189	198	50
Bureau Rotterdam	234	25	13	309	134	334	147	30	458	488	242
T o t a a l											

A verzekering- stellingen	Lopende maand		Vorige maanden		Totaal	
B huiszoekingen	A	B	A	B	A	B
Bureau Amsterdam	1	-	2	-	3	-
Bureau Arnhem	-	-	13	-	13	-
Bureau Rotterdam	-	-	5	-	5	-
Totaal	1	-	20	-	21	-

Aantal zaken ingezonden door:

Directeur te	Aantal			Niet in behande- ling genomen			Nog toe te wijzen vorige maand			Toegewezen aan:			Nog toe te wijzen einde v d maand	
	lopende maand	vorige maanden	totaal	lopende maand	vorige maanden	totaal	Amsterdam	Arnhem	Rotterdam	bel.	eff.	Arnhem	Rotterdam	maand
Amsterdam	6	40	46	-	1	1	2	6	-	-	-	2		
Arnhem	6	48	54	-	3	3	2	-	-	7	-	1		
Breda	3	38	41	-	4	4	2	-	-	-	3	2		
Groningen	2	28	30	-	3	3	1	-	-	-	1			
Maastricht	1	15	16	-	1	1	2	-	-	1	-	2		
Rotterdam	3	74	77	1	1	2	-	-	-	-	1	1		
Utrecht	5	50	55	-	4	4	5	3	-	-	3	4		
Zwolle	1	29	30	1	1	2	3	-	-	-	-	3		
Totaal	27	322	349	2	18	20	16	10	-	8	7	16		

Processen-verbaal	Ingezonden			Gezonden aan de Off. van Justitie te	
	lopende maand	vorige maanden	totaal		
Bureau Amsterdam				Amsterdam	1
a belastingzaken	5	82	87	Assen	1
b effectenzaken				Groningen	1
				Haarlem	2
Bureau Arnhem	6	52	58	Almelo	1
				Arnhem	3
				Zutphen	1
				Zwolle	1
Bureau Rotterdam	3	50	53	's-Gravenhage	1
				Rotterdam	2
Totaal	14	184	198		

spoorde vermogens te kunnen tonen. Sommige bureauhoofden lieten ambtenaren avonden overwerken om een zaak waarin fikse bedragen waren ontdoken, alsnog op de maandlijst te krijgen.

Een groot probleem destijds was dat er nauwelijks selectie plaatsvond van zaken die daadwerkelijk geschikt waren om door de

FIOD strafrechtelijk te worden aangepakt. De landelijke Opsporingsdienst wees niet zo snel zaken af om directeurs van de Belastingdienst of inspecteurs niet voor het hoofd te stoten. Daardoor kwam het regelmatig tot niet meer dan een fiscaal rapport.

In 1958 werd vanuit het Ministerie van Financiën door de heren W.J. van Bijsterveld en J. de Koning een organisatieonderzoek bij de FIOD verricht. Hieruit kwam naar voren dat het beleid en de uitvoering moesten veranderen. Het doel van de FIOD was om tot een strafvervolgning te komen en niet zozeer om de inspecties aan gegevens te helpen voor een goede aanslagregeling.

Vanaf 1958 mocht de Fiscale Recherche slechts een opsporingsonderzoek starten, indien dat zou leiden tot een proces-verbaal en een vervolging. Wanneer duidelijk werd dat dit doel niet kon worden bereikt, dan moest de rechercheur zijn werkzaamheden staken en de zaak wederom voor administratieve afdoening in handen stellen van de inspecteur die de zaak had ingediend.

Inspecteurs zagen van de FIOD natuurlijk het liefst een omvangrijk fiscaal rapport tegemoet, op grond waarvan ze een fikse aanslag met boete konden opleggen. Voortaan kregen zij slechts een kort bericht op één A4-tje waarin werd toegelicht waarom de zaak was gesloten, eventueel aangevuld met enkele inlichtingen.

In de jaren zestig kreeg de Fiscale Recherche vanuit de Belastingdienst allengs minder opsporingszaken toegeschoven. Het hoofd van de FIOD ging regelmatig de inspecties af om te vragen of er nog werk was.

De roemruchte Opsporingsdienst van welker had iets van zijn oude glans verloren.

FISCALE INLICHTINGEN- EN OPSPORINGSDIENST.

Nr.: _____

PROCES-VERBAAL VAN VERHOOR.

Op _____ 19 _____ te _____ uur heb(ben) ik/wij _____

1 _____, ambt: _____

2 _____, ambt: _____

3 _____, ambt: _____

werkzaam bij het bureau fiscale recherche van de F.I.O.D. te _____

gehoord te _____

een persoon, die desgevraagd opgaf als:

Naam: _____

Geboorteplaats en -datum: _____

Nationaliteit: _____

Beroep: _____

Woonplaats en adres: _____

en die als volgt verklaarde: _____

Aldus op ambtseid opgemaakt op tijd en plaats voornoemd na voorlezing aan gehoorde, die bij zijn verklaring volhardt, ten blijke waarvan hij dit proces-verbaal mede ondertekent.

Gesloten en getekend te _____ 19 _____

De gehoorde. _____

De ambte ^{naar} _____ voornoemd, _{haren} _____

Administratieve medewerkers Fiscale Recherche, Rotterdam (jaren '60)

DE ALGEMENE WET INZAKE RIJKSBELASTINGEN

Op 16 september 1955 werd bij de Tweede Kamer een nieuw wetsvoorstel ingediend: de 'Algemene wet inzake rijksbelastingen' (AWR). Het voorstel kreeg vier jaar later kracht van wet, maar zou pas in 1962 worden ingevoerd. Het doel van de wet was een eenvoudige, meer systematische wijze van belastingheffing. Ook kwamen er nieuwe bepalingen voor het vervolgen van belastingontduiking en de daarbij behorende straffen.

In de Memorie van Toelichting op de wet is veel aandacht besteed aan het fiscale straf(proces-)recht. Het primaat van de fiscale opsporing en vervolging werd uitdrukkelijk neergelegd bij de Belastingdienst. De keuze om een fiscale zaak al dan niet voor strafvervolgning voor te dragen in het gewone strafrecht, een bevoegdheid van de officier van Justitie, was in fiscale strafzaken waar geen dwangmiddelen waren toegepast een taak van de Belastingdienst, met name van de Directeur van 's Rijksbelastingen.

Elk proces-verbaal van een fiscale strafzaak, dat door een belastingambtenaar of een reguliere opsporingsambtenaar was opgemaakt, moest bij de Directie worden ingediend. De Directeur van 's Rijksbelastingen nam het besluit om een schikking te treffen (transactie) dan wel over te gaan tot een strafrechtelijke vervolging, waarna de zaak werd overgedragen aan een officier van Justitie.

Binnen elke Belastingdirectie was de bevoegdheid van de directeur inzake het vervolgingsbeleid gemandateerd aan een speciale functionaris: de contact-ambtenaar. Als besloten werd een zaak voor straf-

Gevolgen ingezonden processen-verbaal

vanaf 1-8-1955 t/m 31-7-1967

seponeringen:	448
schikkingen;	23
vonnissen:	1709
	----- +
	2180

Het aantal vonnissen onderverdeeld in beroepen:

accountants/boekhouders	276	16,15%
land-, tuinbouw en veeteelt	174	10,28%
horeca-ondernemers	68	3,98%
aannemers	65	3,80%
directeuren NV's	53	3,10%
autohandelaren	44	2,57%
kooplieden	40	2,34%
ambtenaren	40	2,34%
handels- en kantoorbedienden	36	2,11%
bouwwakarbeiders	36	2,11%
aardappel-, groente- en fruithandelaren	33	1,93%
medische sektor	33	1,93%
makelaar-vertegenwoordigers	28	1,63%
textielhandelaren	27	1,58%
sigarenwinkels	25	1,46%
slagers	24	1,40%
scheepsbouw en scheepsvaart	23	1,35%
div. fabrieken en fabrikanten	21	1,23%
kappers	20	1,17%
kruideniers	18	1,05%
vishandelaren	18	1,05%
overige groepen (elk < 1%)	388	22,63%
zonder beroep	219	12,81%
	----- +	----- +
	1709	100%

vervolging voor te dragen, diende hij de officier van Justitie van advies. De contacten tussen de regionale directies en het Openbaar Ministerie bleven echter tamelijk moeizaam.

In het kader van de Algemene wet inzake rijksbelastingen mochten in principe alle belastingambtenaren een proces-verbaal opmaken. In de praktijk bleef deze bevoegdheid voorbehouden aan de rechercheurs van de FIOD. De nieuwe wet beoogde dat een administratieve boete de voorkeur zou krijgen boven strafrechtelijke vervolging. De ontdoken belastinggelden konden op die manier het beste op de fraudeurs worden verhaald.

Steeds meer inspecteurs deden fraudezaken fiscaal af. Als een zaak werd overgedragen aan de FIOD en het tot een rechtszaak kwam dan draaide het proces naar het gevoel van de inspecteurs die een zaak hadden ingezonden, vaak uit op een teleurstelling. In de jaren zestig en zeventig legden de rechtbanken steeds mildere straffen op. De belastingontduiker werd hooguit veroordeeld tot een voorwaardelijke straf met een geldboete. Gevangenisstraf was een uitzondering.

Douanerecherche

EEN POLITIEK VAN OPEN GRENZEN

De Douanerecherche richtte zich aanvankelijk vooral op de opsporing van smokkel van deviezen en boter. In de zestig en begin zeventig jaren kreeg men daarnaast oog voor de toenemende illegale handel in sigaretten, wapens, gestolen auto's, huis-

brandolie en narcotica. Ook staken de illegale alcoholstokerijen weer overal de kop op.

Vanaf 1944 en in de daaropvolgende decennia sloot Nederland met België, Luxemburg en diverse andere landen een groot aantal handelsverdragen en douane-overeenkomsten af. De belangrijkste voorbeelden hiervan zijn de Douane-Overeenkomst en het Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie, die respectievelijk in 1948 en 1960 in werking traden, het General Agreement on Tariffs and Trade (GATT, 1947), de douaneverdragen van Brussel (1950) en de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS, 1951). Deze verdragen spelen, naast het verdrag voor de totstandkoming van de Europese Economische Gemeenschap (EEG, 1957, de voorloper van de huidige Europese Unie), tot op de dag van vandaag een belangrijke rol in de wereldeconomie.

Het doel van de verdragen en douane-overeenkomsten was om de hoge tariefmuren te verlagen, die tussen de beide wereldoorlogen door vele landen waren opgetrokken ter bescherming van de eigen handel en industrie. Deze protectionistische politiek had tot onbedoeld gevolg dat zowel het volume van de internationale handel als de welvaart sterk daalden. Geen enkel land, en zeker niet Nederland met zijn afhankelijkheid van de internationale handel, was daarbij gebaat.

Door het verminderen en geleidelijk afschaffen van steeds meer in-, uit- en doorvoerbelemmeringen nam de internationale handel in de na-oorlogse periode enorm toe. De liberalisering van de Europese markt kende ook negatieve effecten. Ter bescher-

EEG		CEE		EWG <i>Billeg</i>		D.D. 1	
CERTIFICAT INZAKE GOEDERENVERKEER WARENVERKEERSBESCHEINIGUNG				CERTIFICAT DE CIRCULATION DES MARCHANDISES CERTIFICATO PER LA CIRCOLAZIONE DELLE MERCI			
VERKLARING VAN DE EXPORTEUR							
Ondergetekende _____ (naam en voornaam, of handelsnaam, en volledig adres van de exporteur)							
exporteur van de hierna omschreven goederen:							
Volgsnummer	COLLI (1)		OMSCHRIJVING VAN DE GOEDEREN	BRUTO-GEWICHT (kg) of andere maatstaf (bl. m², enz.)	OPMERKINGEN		
	Merken en nummers	Aantal en aard					
1	2	3	4	5	6		
	S L F ALR 1/5 1/950 1/100	1050 5	cartons de savonnettes de toilette cartons de poudre à raser (schuurschuim) 1050 70				
Totaal aantal colli (kolom 3) _____				eenduizendvijfenvijftig		(voluit geschreven)	
en totale hoeveelheden (kolom 5) _____				vyftienduizendachthonderdseventig			
verklaart dat deze goederen in NEDERLAND voldoen aan de voor het verkrijgen van dit certificaat gestelde voorwaarden (2) Lid-Staat van bestemming <u>Rottardam</u> (Handtekening van de exporteur) _____ (Facultatief) _____ Zending dd. _____ nr. _____							
(1) Waren overpakking goederen, die naam van het schip of het nummer van de wagon of de vrachtwagen vermelden. (2) Zie de verlichtingen op de kmergids				VISUM VAN DE DOUANE			
				Verklaring juist beronde Uitvoerdocument: <u>561</u> nr. _____ Model _____ dd. _____ Douane ROTTERDAM (6) 19 29 DEC. 1968 19 			

Dit document werd geldig gemaakt voor: 5 kartons schuurschuim. Na aftekening door de douane werd op de bovenste regel alsnog 1050 kartons toiletzeep bijgetypt.

In de kolom waarin de hoeveelheid voluit is geschreven, stond aanvankelijk alleen het rood onderstreepte. De rest is later bijgetypt.

ming van landbouw, veeteelt en industrie in de bij de EEG aangesloten landen werden allerlei subsidieregelingen in het leven geroepen. Smokkelaars en zakenlieden maakten gretig gebruik van de mazen in de internationale regelgeving.

Als gevolg van deze ontwikkelingen veranderden de taken en opsporingsmethoden van de Douane en de Douanerecherche. Nog versterkt door de komst van het gesloten container- en tankvervoer werd het voor de Douane onmogelijk om alle bij de grenzen aangeboden ladingen fysiek te controleren. Naast de steekproefsgewijze controle van de lading in schepen, vrachtauto's en vliegtuigen kwam, ook voor het opsporen van mogelijke misdrijven, de administratieve controle bij internationale transportbedrijven, toeleveranciers en afnemers steeds meer op de voorgrond te staan.

DE BOTERSMOKKEL: WILDWEST-TAFERELEN AAN DE BELGISCHE GRENSEN

De Douane-overeenkomst tussen de Beneluxlanden trad op 1 januari 1948 in werking. Douanetarieven aan de binnengrenzen van de drie landen werden afgeschaft evenals de beperkingen van de hoeveelheden te importeren goederen.

Maar het heffen van accijnzen en de omzetbelasting bij invoer bleven gehandhaafd en van een vrije grenspassage was nog geen sprake. De smokkel in allerhande goederen, waaronder de goedkope Nederlandse boter naar België, bleef voortduren. De botersmokkel werd 'big business' die langzamerhand in handen van de georganiseerde misdaad kwam. Met het illegaal exporte-

Een tip

De Douanerecherche kreeg soms een tip van mensen die in het circuit zaten of er zijdelings bij betrokken waren. Zo was er een man die naast zijn baan voor zijn broer smokkelritjes maakte. Een auto met boter reed van een bepaald terrein in Nederland naar Antwerpen. Zo'n ritje leverde de man f 250,- op en in Antwerpen stond een taxi klaar die hem weer naar huis bracht. Aangezien de boter werd afgeleverd in dat gedeelte van de Scheldestad waar ook veel cafés waren en de dames van plezier hun beroep uitoefenden, leerde de chauffeur de smaak van het goede leven kennen. Hij kwam alsmaar later thuis en van de verdiende smokkelpenningen was steeds minder over. Een jaloerse echtgenote beseftte dat haar gezinsleven op het spel stond en sprak een rechercheur van de Douanerecherche aan van de post Nijmegen. Zij gaf aan dat de boter uit een tankwagen bij een spooreplacement werd opgehaald. Voor de rechercheurs was het een koud kunstje om de man te achtervolgen naar de plaats van aflevering. Uiteindelijk werden de daders opgepakt en het netwerk ontmanteld.

ren van boter werden enorme winsten behaald.

In de jaren vijftig gebruikte de gemiddelde Nederlander goedkope margarine in plaats van boter. De Nederlandse roomboter was een overschotprodukt van de kaasmakerij waar slechts een geringe vraag naar bestond. De Belg die een beetje 'standing' had op te houden, at daarentegen geen margarine. De boterconsumptie in België was veel groter en door een verschil in loon- en prijspolitiek was het veelgevraagde produkt maar liefst een rijksdaalder duurder

6/7/57 Miljoenen kilo's boter illegaal naar België Douane machteloos tegen technisch veel beter uitgeruste smokkelaars

(Van onze verslaggever)

Zoals gemeld hebben de ambtenaren van de Centrale Veldpostdienst te Maastricht, dank zij intensief rechercheerwerk, vier botersmokkelaars kunnen aanhouden, terwijl ze voorbereidingen troffen om een partij van 4000 kg boter over de grens te brengen. Ditmaal is het feest niet doorgegaan. Maar hoeveel keren hebben ze niet succes een smokkeltocht ondernomen? Vaak werden ze geïgnaleerd maar dan waren ze ongrijpbaar. Onvervaard hebben ook deze profiteurs van 't prijverschil der Belgische en Nederlandse bes prijverschil der Belgische en Nederlandse boter langs allerhande hobbelijke grensweegjes zo'n

viere verma-reisje gemaakt, want het risico is gering en het rendement hoog. Deze partij van 4000 kg zou het vialtal een bruto-opbrengst gebracht hebben van f 8000,-.

Maandenlang speuren heeft tenaillote voldoende aanwijzingen opgeleverd omtrent de plaats van herkomst der smokkelaars. Met dit succes is in de pers even een glimp opgeflinkt van de geruisloze en ongelijke strijd tussen de douanemensen en het sinister gilde van de botersmokkelaars langs de gehele Nederlands-Belgische grens. Deze geheimzinnige engeurs van de gewone toeristische en handelsverkeer zijn we van dichtbij eens gaan bekijken.

PERFEKT GEORGANIZEERD

Het zijn de gewone grensbewoorders en douanemensen beluisteren, rijst de vraag of het hier per jaar (we maken een uitspraak ongecontroleerde schatting) ongeveer 1000 van verschillende miljoen kg boter gaat? Het is een waarheid als koe, dat onze handelsbalans als gevolg hiervan een flinke opoffering in ongunstige richting oploopt.

De ongelijke strijd tekent zich aan het smokkelfront niet alleen af in de technische uitrusting, waarbij het korps der Invoerrechten en Accijnzen ten achter is gebleven bij het door de kustbare boter weer tot bruinende levenslust gekomen tegenstanders, maar bovendien garanderen diverse andere factoren een ongeveer vrij spel. De smokkelaars hebben voor hun aanval immers zelf de keuze in handen van dag, tijd en plaats. In de boterijke grensstreken zijn zeer vele wijkplaatsen, terwijl ze noch aan de nacht (toela vroeger), noch aan de dag gebonden zijn.

Concluderend kan geconstateerd worden, dat het heus niet aan de douaniers ligt, dat zo weinig vangsten worden gedaan. Zowel in de hogere als lagere functies zitten allen aan de komst van personen, die (nog) met enthousiasme op pad gaan.

In de grensstreek is het voor de douaniers een kwalijke zaak, zo lijdzaam te moeten toezien op het weelderig illegaal botervervoer. Meestal zijn het mannen, die in de grensdorpen wonen. Zich verslaan, te weten in eigen gebied, tast hun moreel aan, terwijl dit alles in de gehele grensstreek wel eens een averechts psychologisch effect zou kunnen opleveren.

Georganizeerde „ondernemingen” smokkelen „en gros”

„De tijd van de pungen” is de tijd dat groepen smokkelaars met hun illegaal vrachtwagen, opgeborren in een gemakkelijke hanterbare rugzak, in het smalle grensgebied balanceerden, a al enkele jaren voorbij. Met het verdwijnen van dit onderwerps genot was ook de romantiek welke rond het douanekorps was geweest door film en seriale verhalen, voor een groot deel door nieuwe, ijzakoede, gemechanizeerde smokkelmethoden doorgesloven. Nachtelijke achtervolgingen, schietpartijen, verdedering sportiviteit soma, in de strijd van de smokkelkar tegen de man in het grijs-groene uniform van Invoerrechten en Accijnzen: het behoort thans allemaal tot het arsenaal van „verhalen over vroeger”.

Botersmokkel beleeft hausse

Het was een schone tijd toen, zucht het waarschijnlijke douanierhart, dat in zijn lecht op illegaal vervoer nog eens bevrediging vond in een „goede vangst”. Maar dat is gedaan.

GEMASKERDE GRENSDUIVEL

Gedert maanden, vooral sinds begin juli van dit jaar, zo hebben de mannan-de-grens vastgesteld, is de boter weer het gangbare Nederlandse produkt, dat in België gevraagd wordt. Deze smokkel is tot een zodanig, op moderne leest geschoeid bedrijf uitgegroeid, dat de douaniers machteloos staan. Hun technische uitrusting kan het niet halen bij de snelle wagens en... het naar, gansterdom overbelijde drieste optreden van de gemaskerde grensduivel, achter het stuur van gepantserde wagens. Elvna dagelijken sterven ze langs de douanier voorbij. Deze weet de zware personen- of vrachtauto aanstands te identificeren als een zogenaamde „boterwagen”, maar voor het overige heeft hij hem slechts voor het naktiken. Tenminste als hij optij springt. Anders zal het... op zijn gunstige in het nietkenhuis zijn, dat hij het kan naverstellen.

BLODE JAN OF DODE JAN

Veeelvuldig trokken de partouille langs de grens. Dag en nacht controleerden men de binnenvoer. Doch als

plotseling een zwaar brommende boterwagen opdrukt, dan heeft het voor de smokkelaars het zoveel gevolgen, als de patrouille douanemensen er niet was. Ze kunnen tot stoppen manen, doch de ervaring heeft geleerd dat dit een kwestie is van blode Jan of dode Jan. Schieten met een sien of revolver heeft niet de minste uitwerking op de zwaar geharnaste auto, terwijl de smokkelaars duidelijk omschreven in de Nederlandse wetgeving bescherming genieten.

De roekelose boterrijders, met alures van de bokkenrijders van welser, staan voor niets. Het is voorgekomen dat het de douanier, luktie voor de wielen van zo'n boterkiel een barrière op te werpen. Met een werkelijk bewonderenswaardig staatje van rijkunst werd het obstakel door de smokkelautochauffeur langs de rijweg gevraagd en, zonder spoor verduwen weer zeker 800 kg boter naar België. Deze vrachten liggen tussen de 500 en 1500 kg. Betreft het een vrachtwagen, wat eveneens geregeld voorkomt, dan zijn het zeker 4000 tot 5000 kilogram.

Op onze tocht langs diverse grensposten hebben we het met eigen ogen meegemaakt, dat douaniers voor een aanstormende personenwagen, die gesignaleerd was als smokkelwagen, een telefoonpaal op de weg wierpen. Een moment dreigde de wagen om te slaan. Een nietontziende anelheid plus de gunstige werking van de lading boter overboort en veilig bereikten ze hun doel!

Zoals weersdag 11 in D.N.L. gemeld, is het de Belgische douane gelukt op deze manier een smokkelbus te verschalken. De smokkelaars verdwenen echter, in de auto bevond zich 600 kg boter.

VERREGAAND BANDIETSMEN

Een ander staakje van verregaand bandietisme ondervond een Nederlandse automobilist in een Belgisch grensplaatsje. Hier kwam hij plots voor een in het nauw gedreven smokkelauto te staan, die hem dwong in een boom te rijden om aldus vrij

baan te maken voor de heren. De brokken waren voor hem.

De slagboom van de grensovergang Sinsmop, om nog eens te putten uit de legio belevenissen van de grenswachters, heeft het ook al eens moeilen ongetuigd. Zonder pijnlijke gevolgen reed een op de hielten gestoten smokkelkiel er door heen.

ALLES GEPROBEERD

De zes Centrale Veldpostdiensten langs de Nederlands-Belgische grens hebben al het mogelijke geprobeerd en minnuitse onderzoeken ingesteld als iets verdachtis gemeld werd. Maar steeds moesten ze, als het kwam tot een „contact”, zoals de vakterm luidt voor een ontmoeting met een smokkelauto, het onderspit delven. Meentijds omdat de wagens der smokkelaars van een dergelijke snelle klasse zijn, dat zij hun achtervolgers ver achter zich lieten. Diverse keren ragen de douaniers van de CVP bij een vernutigt opgratie actie, die dan resulteerde in een achtervolging, hun prout ontsnappen, louter en alleen omdat de kerels in de boterwagens juist een greintje meer geluk hadden.

Ze kwam het bijvoorbeeld kort geleden voor, dat een achtervolgende wagen van de douane, ergens langs de grens, een smokkelauto todanig klem had gereden, dat ze op een gegeven moment op een botweg tot op een tiental meters op elkaar in reden. De douaniers waren al bijna zeker van hun vangst, toen er plotseling nog een rijweggetje bleek te zijn, waarlangs de smokkelaars wisten te ontsnappen. Een uitgebreid aanvalplan, samengesteld uit moeizaam vergaarde inlichtingen en aanwijzingen was weer op niets uitgelopen.

KRAAIEPOTEN

Langs het Limburgs grensgebede komt het al geruime tijd niet meer voor, maar de Noordbrabantse douane moet bij een achtervolging danig oppassen voor de zogenaamde kraaiapoten. Levensgevaarlijke pinnen die over de weg gestrooid worden en van een zodanige constructie zijn, dat een van de vier scherp gepunte altijd naar boven steekt. Op het gebruik van dergelijk moordtuig voor autorijders, staat in Duitsland de doodstraf.

dan de Nederlandse boter. Geen wonder dat de Nederlandse boter met honderdduizenden kilo's en in de jaren zestig zelfs met ca. twaalf miljoen kilo per jaar over de grens werd gesmokkeld.

Aanvankelijk maakten smokkelaars gebruik van opgevoerde Amerikaanse personenauto's zoals Chryslers, Buicks en Fairlanes die met een snelheid tot 150 km per uur langs de verbouwde douaniers raasden. Een achtervolging inzetten met de aftandse dienstauto's had weinig zin. Maatregelen waren geboden. De Douane zette 's nachts wegen af door middel van wegversperringen. Met behulp van nieuwe zware auto's en verbeterde communicatiemiddelen zoals porto- en mobilifoons probeerde zij het aantal vangsten te verhogen.

In het streven naar hogere winsten veroorzaakten veel smokkelaars grote hoeveelheden boter in zwaar gepantserde vrachtwagens. De strijd tussen grenskommies en smokkelaar werd steeds grimmiger en had de romantiek van weleer verloren. De meeste chauffeurs lieten zich door niets of niemand meer tegenhouden. Vrachtauto's met bijnamen als 'IJzeren Hein' denderden dwars door alle wegversperringen heen en konden nauwelijks tot stilstand worden gebracht. Geen enkele douanier was meer zo gek om, midden op de weg staande, het stopteken te geven. Om zich de achtervolgende douaniers van het lijf te houden, gebruikten smokkelaars kraaietoppen, olie, rookpotten en... vuurwapens. Douaniers schoten terug, waarbij zij volgens dienstbevel alleen op de banden mochten richten.

De Douanerecherche werd veelvuldig ingeschakeld. Naast onderzoek in het veld waar zwaar geprofileerde banden hun spo-

Wegversperring met Harrisonbok en spijkerplanken
(Alphen en Riel, 1960)

ren achterlieten, onderzochten de rechercheurs de levering van grote hoeveelheden boter aan de grossiers en de winkeltjes in de grensstreken. Sommige winkeltjes zouden maandelijks bij de erkende grossier vijf ton boter inkopen. Volgens opgave van de winkelier was deze hoeveelheid louter bestemd voor de plaatselijke consumptie! Als de winkelier zijn zaken administratief in orde had, kon de rechercheur hem geen strobreed in de weg leggen. De handel, het vervoer en de opslag van boter waren in geheel Nederland, dus ook in het gebied direct aan de grens, geheel vrij.

Op grond van het onderzoek van de rechercheur werden verdachte winkels en opslagplaatsen bij de grens zoals boerderijtjes en varkensstallen, soms dag en nacht vanuit het veld geobserveerd. Op die manier trachtten douane-ambtenaren de smokkelaars op heterdaad te betrappen. De smok-

Kraaiepoten

Kraaiepoten

Smokkelauto met kraaiepoteninstallatie
(23 april 1956)

kelaars namen echter hun voorzorgsmaatregelen door de beoogde routes door wandelende en fietsende boeren te laten verkennen. Deze 'voorrijders' hanteerden allerlei codes om aan te geven dat de weg vrij was. Soms werd er een lege wagen op weg gestuurd om de aandacht van de echte smokkelauto af te leiden.

Ondanks dit kat en muisspel lukte het de Douane regelmatig om smokkelaars op heterdaad te betrappen. In de meeste gevallen werd de Douanerecherche direct op de zaak gezet om verdachte chauffeurs en bijrijders te verhoren en de lading te onderzoeken. De rechercheurs poogden het netwerk van een mogelijk criminele organisatie te ontwarren en naast de kleine vissen ook de hoofddaders op te pakken. Toch bleven juist deze laatsten vaak buiten schot. De opgepakte chauffeurs en verkenners stonden meestal onderaan de ladder en zij wisten vaak niet meer te melden dan dat zij voor een ritje van A naar B door een onbekende tussenpersoon enkele honderden guldens kregen uitbetaald. Bij veroordeling tot gevangenisstraf werd hun gezin financieel onderhouden door de organisatie.

Door het onderzoeken van de lading en vooral de eventueel aanwezige botmerken probeerde men de leveranciers van de smokkelwaar te achterhalen. Aan de hand van de administratie van een boterfabrikant kon de rechercheur soms bewijzen wie de leverancier van de smokkelaar was geweest, welke hoeveelheden hij waar had afgeleverd en door wie de afgenomen boter was betaald. Op die manier konden alsnog verdachten worden opgepakt.

Toen ontsnappen niet meer mogelijk was, werden de 6 ton gesmokkelde roomboter en gepantserde auto in brand gestoken, waardoor het onderzoek naar de herkomst van de boter werd bemoeilijkt (circa 1960).

Wikkels van botermerken (jaren '60)

GETROUWD MET DE DIENST...

De werkzaamheden van de gemiddelde douanerechercheur waren inspannend en veelomvattend. Als douanebeambten verdachten op heterdaad hadden betrapt of op een ingewikkelde zaak waren gestoten, dan werd meestal direct een koppel rechercheurs van de FIOD ingeschakeld. Niet zelden spoedden zij zich bij nacht en ontij naar de plek waar een verdachte lading was aangetroffen en mogelijke smokkelaars

waren gearresteerd. Op de douanepost volgden de verhoren, waarbij de rechercheurs zo snel mogelijk achter de namen van andere verdachten probeerden te komen.

De opgepakte smokkelaars mochten maximaal vier dagen worden vastgehouden en het proces-verbaal moest dan afgerond zijn. Als er veel verdachten waren opgepakt, bleek het een hele toer om de omvangrijke processen-verbaal op tijd af te krijgen. De rechercheurs werkten dan letterlijk dag en nacht.

Rechercheurs werden geworven uit de gewone Douanediens. Na een succesvol verlopen sollicitatie volgden zij bij de FIOD een interne opleiding en leerden het rechercheren van een ervaren rot in het vak. Elk koppel rechercheurs werd geacht all-round te zijn en alle soorten zaken aan te kunnen. Maar als gevolg van de toenemende internationale regelgeving ontstonden er specialisaties. Er waren rechercheurs die veel opsporingservaring en wetskennis opdeden ten aanzien van specifieke gebieden als wapens, medicijnen, narcotica, het omkatten van gestolen auto's, vervalste kentekenbewijzen en stempels, pornografie, illegale stokerijen, vuurwerk, uitheemse diersoorten etc. Het werkterrein besloeg geheel Nederland en een onregelmatigheidstoeslag was niet voor niets ingesteld. Men reisde vele kilometers per jaar en maakte lange dagen en nachten. Ondanks de druk waren veel rechercheurs hun werk zeer toegewijd.

Achtervolging (jaren '60)

Smokkelauto raakt van de weg (jaren '60).

Sporenonderzoek (jaren '60)

De vangst (jaren '60)

642

Overzicht van de gemaakte diensturen door van het
bureau douanerecherche van 1 oktober 1970 tot en met 31 maart 1971.

oktober 1970					november 1970				
1	6.30	-	20.1	= 14 uur	2	8.1	-	22	= 13.5 uur
2	8.1	-	17	= 8.5 "	3	8.1	-	20.30	= 12 "
5	8	-	21.1	= 13.1 "	4	8	-	21	= 13 "
6	8	-	20	= 12 "	5	8.1	-	17	= 8.5 "
7	8.1	-	17	= 8.5 "	6	8.1	-	20	= 11.5 "
8	8.1	-	17	= 8.5 "	9	7.30	-	21	= 13.5 "
9	8	-	19	= 11 "	10	8	-	20	= 12 "
12	8	-	20.10	= 12 "	11	8	-	20.30	= 12.5 "
13	8.1	-	17	= 8.5 "	12	8.1	-	20.1	= 12 "
14	8	-	20	= 12 "	13	8.1	-	17	= 8.5 "
15	7.30	-	23.30	= 16 "	16	8	-	20	= 12 "
16	verlof = 8.5 "				17	8	-	20.30	= 12.5 "
19	8	-	22.30	= 14.5 "	18	8.1	-	17	= 8.5 "
20	8	-	20	= 12 "	19	8.1	-	21.30	= 13 "
21	8.1	-	17	= 8.5 "	20	7.30	-	21	= 13.5 "
22	8.1	-	17	= 8.5 "	21	11	-	13	= 4 "
23	8.1	-	17	= 8.5 "	22	11	-	14.30	= 3.5 "
26	8.1	-	20	= 11.5 "	23	8	-	19	= 11 "
27	7.30	-	22.30	= 15 "	24	8	-	17	= 9 "
28	8.1	-	17	= 8.5 "	25	7.30	-	20	= 12.5 "
29	8	-	22	= 14 "	26	8	-	20.30	= 12.5 "
30	8	-	17	= 9 "	27	8.1	-	17	= 8.5 "
					30	8.1	-	21	= 12.5 "

22 x 8.5 uur 243 uur
187 "
overuren 56 uur

21 x 8.5 uur 250 uur
178 "
overuren 71.5 uur

december 1970					januari 1971				
1	8.1	-	19	= 10.5 uur	1	feestdag	=	8.5	uur
2	8	-	20	= 12 "	4	8.1	-	17.1	= 9 "
3	8.1	-	24	= 15.5 "	5	8.1	-	20	= 11.5 "
4	8	-	17	= 9 "	6	7	-	20	= 12 "
7	8.1	-	23	= 14.5 "	7	8.1	-	19.40	= 11.5 "
8	7.30	-	20	= 12.5 "	8	8	-	19	= 10 "
9	8.1	-	17	= 8.5 "	11	8.1	-	21	= 12.5 "
10	8.1	-	19	= 10.5 "	12	8	-	17	= 8 "
11	7.30	-	20	= 12.5 "	13	8.1	-	18	= 9.5 "
14	8.1	-	19	= 10.5 "	14	verlof	=	8	"
15	8.1	-	19	= 10.5 "	15	"	=	8	"
16	8.1	-	17	= 8.5 "	18	"	=	8	"
17	8	-	20	= 12 "	19	"	=	8	"
18	8	-	19	= 11 "	20	"	=	8	"
21	8.1	-	18	= 9.5 "	21	"	=	8	"
22	7.30	-	21	= 13.5 "	22	"	=	8	"
23	8	-	17	= 9 "	25	"	=	8	"
24	8	-	16	= 8 "	26	"	=	8	"
25	feestdag	=	8	"	27	"	=	8	"
28	8.1	-	17	= 8.5 "	28	"	=	8	"
29	8.1	-	19	= 10.5 "	29	"	=	8	"
30	8.1	-	17	= 8.5 "					
31	8.1	-	17	= 8.5 "					

23 x 8.5 uur 242.5 uur
195.5 "
overuren 47 uur

21 x 8.5 uur 192 uur
178 "
overuren 13.5 uur

Hoofdassistent-sectiechef J. ter Haar ondervraagt een aangehouden smokkelaar (november 1962).

NIEUWE WETTEN, NIEUWE WERKZAAMHEDEN

Ambtenaren bij de Douanerecherche hadden dezelfde bevoegdheden als hun collega's bij de Fiscale Recherche. De basis voor de werkzaamheden van de douanerechercheurs was echter de Algemene wet inzake de douane en de accijnzen (AWDA). Op 26 januari 1961 verving deze wet de Algemene Wet van 1822.

De nieuwe wet was aangepast aan de structuur van de Algemene wet inzake rijksbelastingen waar het de verplichtingen van belastingplichtigen en de bevoegdheden van de belastingambtenaren betrof, evenals de strafrechtelijke en strafvorderlijke bepalingen. Ook andere wetgevendende ontwikkelingen, met name op het terrein van economische delicten, vonden hun afspiegeling in de nieuwe wet. De AWDA liet het bestaande stelsel van toezicht en werkwijze van de Douane intact. Daarentegen doorkruisten

de internationale verdragen de door de nieuwe Algemene wet beoogde eenvoud van systematiek. Er ontstond een enorm uitgebreide en ingewikkelde papierwinkel die de controle voor de Douane er niet eenvoudiger opmaakte.

Bedrijven die op internationaal niveau goederen verhandelden, kregen het een stuk gemakkelijker. Onder bepaalde voorwaarden was het toegestaan dat de aangifte voor invoer en betaling werd gedaan nadat de geadresseerde de ingevoerde goederen had ontvangen. Bij grotere bedrijven werd de fysieke controle op bijvoorbeeld de invoer van minerale oliën gedeeltelijk vervangen door administratieve controles achteraf.

Alhoewel het administratieve onderzoek steeds belangrijker werd, bleef de controle van de actuele goederenbeweging van essentieel belang voor het werk van de Douanerecherche.

Aan het eind van de jaren zestig kreeg de Douanerecherche allerlei nieuwe zaken te behandelen, variërend van de illegale invoer van bedrieglijk echte speelgoedwapens, waarmee roofovervallen werden gepleegd, tot de zeer lucratieve fraude met eeg-subsidies.

De produktiekosten van een aantal landbouwgoederen uit de toenmalige EEG lagen beduidend boven de wereldmarktprijs. Een vrij verkeer hiervan zou tot gevolg hebben dat de Europese boer het onderspit in de concurrentieslag zou delven. Daarom werden allerlei invoertarieven gehanteerd om de boerenstand te beschermen. Bij uitvoer naar landen buiten de EEG verleende de Europese organisatie subsidies voor bepaalde landbouwgoederen om zodoende de

prijs hiervan concurrerend te maken met de wereldmarktprijs. De fraudemogelijkheden van dit systeem zijn nog steeds een voortdurende bron van zorg.

Het illegaal invoeren van wapens en drugs alsmede de handel in niet-veraccijnsde alcohol, huisbrand- en dieselolie kregen geleidelijk een gewelddadig karakter. Met deze zaken waren steeds grotere financiële belangen gemoeid.

In het begin van de jaren zeventig rolde de Douanerecherche met een gemiddelde van één per maand, diverse jeneverstokerijen op in Zeeuws-Vlaanderen, Brabant en Limburg. De FIOD kreeg de indruk dat er nog nooit zoveel clandestiene drank in Nederland werd verhandeld en gedronken als in deze jaren.

DE BUITENWACHT

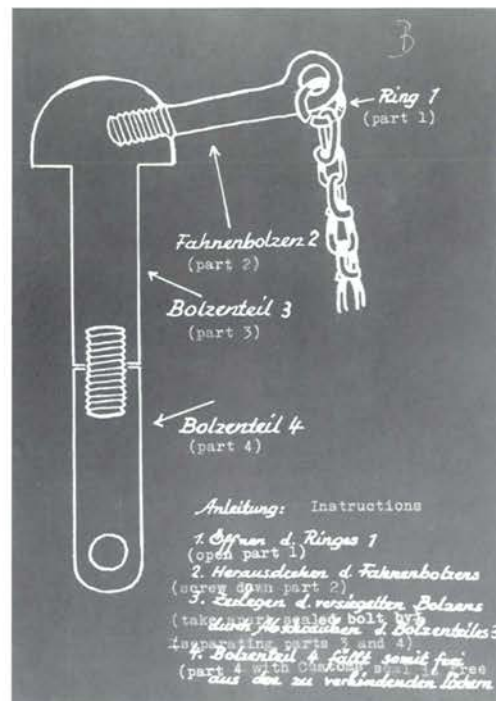
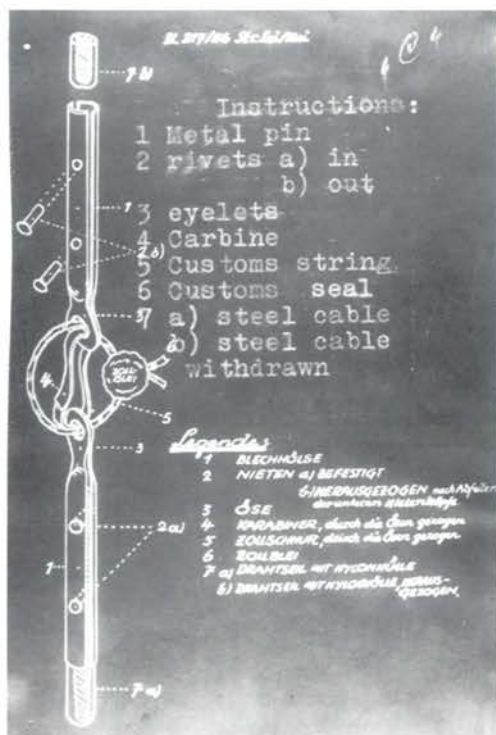
De Douanerecherche werkt ten behoeve van de douanedistricten, Justitie en douanediensten in het buitenland. In Beneluxverband werden in de vijftiger jaren afspraken gemaakt over een betere samenwerking tussen de Douane- en de Douanerecherchediensten van de betrokken landen. Douaniers kregen het recht op achtervolging over elkaars grondgebied. Processen-verbaal in België opgemaakt, lagen voor de douanerechercheurs van de FIOD ter inzage.

Sinds in 1963 de EEG-overeenkomst inzake wederzijdse bijstand tussen de betrokken douane-administraties in werking trad, richtte de Douanerecherche steeds meer zaken voor de zusterdiensten in het buitenland.

Overleg aan de grens tussen ambtenaren van de
Douanerecherche Nederland en België (1962)

Gefraudeerde sluiting

Twee voorbeelden frauduleuze sluitingen
(internationaal)

Internationale contacten werden met de voortschrijdende Europese integratie onontbeerlijk. Het in 1967 bij het tot stand komen van de Europese Gemeenschap tussen de lidstaten gesloten Verdrag van Napels gaf een deugdelijke grondslag voor een brede samenwerking. Ook niet-EEG landen, die lid waren van de Internationale Douane Raad, konden en kunnen om bijstand voor onderzoeken bij internationale douanefraude vragen. Deze bijstand bedroeg in 1975 ca. 28 % van het totaal van de door de Douanerecherche afgewerkte zaken.

HANDHAVEN OF OPDOEKEN...

Als gevolg van de douane-overeenkomsten en de verdragen in het kader van de Benelux Economische Unie en de EEG zou de controle bij de binnengrenzen door de Douane verminderen en uiteindelijk zelfs geheel moeten verdwijnen. Vele douanebeambten zouden daardoor moeten afvloeien of elders in de dienst worden geplaatst. In het verlengde hiervan stond het bestaansrecht van een centrale Douanerecherche lange tijd ter discussie. Deze afdeling was voor het opsporingsonderzoek dat zij verrichtte, immers in hoge mate afhankelijk van door de Douane geconstateerde fraudegevallen.

In verband met de onzekerheid over de toekomst van de Douane en de Douanerecherche werd in 1959 besloten om af te zien van benoeming van een opvolger voor het vertrekkende hoofd Douanerecherche.

De onzekere situatie duurde maar liefst tot 1971. Als gevolg van een sterke toename in het aantal onderzoeken naar onder meer EEG-fraudes, wapen- en drugssmokkel, werd duidelijk dat voor de Douanerecherche een rol zou blijven weggelegd. Dit betekende dat voor deze afdeling eindelijk weer een nieuw hoofd kon worden aangetrokken.

BELASTINGFRAUDE WORDT ONTKEND

Aan het eind van de jaren vijftig richtte de Belastingdienst zich op een moderne bedrijfsvoering, waardoor de enorme aantallen belastingaanslagen efficiënt en effectief verwerkt konden worden. Door middel van het systeem 'Grondig-Globaal' zou elke maand ca. 9% van alle aanslagen worden afgedaan. Een aantal posten van goed bekend staande belastingplichtigen hoefde slechts globaal of niet gecontroleerd te worden. Anderen daarentegen mochten een grondige afhandeling verwachten. Binnen de dienst zou er meer begrip moeten komen voor de moeite die de gemiddelde belastingplichtige zich getroostte om het aanslagbiljet naar eer en geweten in te vullen. De belastingambtenaar diende kleine fouten door de vingers te zien. Door gezeur over 'pietluttigheden' werd de belastingplichtige maar nodeloos geprikkeld en het aanzien van de Belastingdienst zou daardoor geschaad kunnen worden.

In de jaren zestig maakte Nederland een hoogconjunctuur door: de bomen groeiden tot in de hemel. Ook de belastingopbrengsten namen sterk toe. Breed was de opvatting dat burgers over het algemeen aan hun fiscale verplichtingen voldeden. De aandacht voor fiscale opsporing verflauwde en de FIOD-organisatie werd steeds meer afgeslankt. In de loop der jaren kregen de drie overgebleven Fiscale Bureaus in Arnhem, Utrecht en Rotterdam in de ogen van de Belastingdienst steeds minder bestaansrecht. Als laatste werd in 1974 het bureau te Rotterdam opgeheven.

De meeste rechercheurs van de opgeheven bureaus verlieten de FIOD en gingen bij

andere onderdelen van de Belastingdienst werken. Doorslaggevend voor hun beslissing was dat zij niet naar de hoofdvestiging te Amsterdam – vanaf 1973 naar Haarlem – wilden verhuizen. De Fiscale Recherche kreeg daardoor een groot gebrek aan deskundig personeel.

Bovendien begon de toenemende samenwerking met het buitenland beslag op enkele koppels rechercheurs te leggen. Overeenkomstig het dalende personeelsbestand tot in het begin van de jaren zeventig, verminderde vanaf 1962 de produktie van processen-verbaal van 200 per jaar tot een dieptepunt van 45 stuks in 1975. In dat laatste jaar vond er slechts één in verzekeringstelling plaats en geen enkele gerechtelijke huiszoeking.

Deze ontwikkeling stond haaks op de eind jaren zestig toegenomen mogelijkheden om de belastingen te ontduiken. In zijn maandverslagen meldde de FIOD dat er veelvuldig werd geknoeid bijvoorbeeld op het gebied van de Omzetbelasting (BTW). Het werken zonder inlevering van een factuur en de teruggave van BTW, vergrootte voor middenstanders, mensen met een vrij beroep en bedrijven, de mogelijkheid om te frauderen.

Ook maakten koppelbazen en op het oog bonafide bedrijven op grote schaal mis-

bruik van de Besloten Vennootschap. De BV kon voor een strafbaar feit – anders dan in zake belastingen en voor de Wet Economische Delicten – immers niet worden vervolgd. Pas vanaf 1975 onderkenden politici en de Belastingdienst de ernst van de sterk toegenomen fraudemogelijkheden. Het beleid ten aanzien van fraudebestrijding zou drastisch worden herijkt.

De Besloten Vennootschap

Op een gegeven moment liep er een opsporingsonderzoek tegen een gerenommeerde wasmachinefabrikant. Er waren aanwijzingen dat het betreffende bedrijf steekpenningen overmaakte naar de inkopers van grote warenhuizen. De directeur kon niet worden aangepakt daar hij de steekpenningen natuurlijk niet uit eigen zak had betaald; het bedrijf had de smeergelden betaald. Wettelijk gezien kon het bedrijf als rechtspersoon slechts aansprakelijk worden gesteld voor het fiscale delict, niet voor het commune-delict. De inkopers van de warenhuizen gaven de extra inkomsten niet op aan de fiscus, omdat deze in Zwitserland werden uitbetaald. Na een wetswijziging konden de Besloten Vennootschap als rechtspersoon, alsmede de directeurs die opdrachten uitvaardigden en leiding gaven in de BV, ook voor niet-fiscale delicten verantwoordelijk worden gesteld.

HOOFDSTUK 4

In de jaren zestig en zeventig naderde de Nederlandse verzorgingsstaat zijn voltooiing. Aan de verzorgingsstaat, die de inwoners van Nederland van de wieg tot het graf allerlei zekerheden verschaft, hangt echter een fors prijskaartje. Bedroegen de uitgaven van het Rijk rond 1960 nog elf mil

Met het nodige elan...

DE FIOD IN DE PERIODE 1975-1995

(11 februari 1978,
Eddy Schoonheydt
NRC Handelsblad)

jard gulden, in de jaren negentig was dit bedrag gestegen tot bijna 200 miljard!

Zolang de economie groeide en de belastingopbrengsten dienovereenkomstig stegen, vormde de financiering van de overheidsuitgaven nauwelijks een probleem. Midden jaren zeventig kwam er echter een keerpunt in de economische groei. Daarnaast doken in de media geregeld berichten op over frauduleus gedrag met betrekking tot besloten vennootschappen, sociale uitkeringen, EEG-subsidies en het enkele jaren oude BTW-systeem van de Omzetbelasting.

DE BELASTINGMORAAL VERLOEDERT

Als ze de kans kreeg, pleegde een groeiende groep Nederlanders belastingfraude. Het meest bekende voorbeeld is het 'zwart werken'. Bij zwart werken moet niet alleen worden gedacht aan de werknemer die zijn inkomsten voor de Belastingdienst verzwijgt, maar ook aan de werkgever die geen,

H. Gijsbers - De Zwartwerker (11 november 1978, Elseviers Weekblad)

of te weinig BTW, loonbelasting en sociale premies afdraagt. In de afgelopen decennia kwam het 'afrekenen zonder bon' in vele branches, variërend van de horeca en de bouw tot aan tandartspraktijken toe, steeds vaker voor.

Naast de opkomst van de bekende zwart-of grijswerker en de koppelbaas, adverteerden banken en beleggingsadviseurs met allerlei fiscale constructies, onder meer via 'postbusbedrijven' in exotische belastingparadijzen. Op een legale manier kon het

betalen van bepaalde belastingen worden ontweken.

Halverwege de jaren zeventig groeide het besef dat wijdverbreide fraude met belastingen, subsidies en sociale uitkeringen wel degelijk bestond. Vanuit de Belastingdienst kwamen steeds meer signalen dat veel belastingplichtigen het niet zo nauw namen. Op 19 november 1974 verscheen in het Algemeen Dagblad een interview met de toenmalige directeur-generaal van de Belastingdienst W.J. van Bijsterveld. In het vraaggesprek erkende hij dat fraude een ernstig maatschappelijk probleem vormde. Er kwam een groeiende aandacht voor fraudepraktijken, die bij de insiders, waaronder de FIOD, al langer bekend waren.

Lag de oorzaak van de toegenomen fraude in een gestaag proces van scheefgroei tussen de kosten voor de collectieve sector en het beslag dat deze sector legde op het bruto nationaal inkomen? Of waren er ook andere oorzaken? Wat daarvan ook zij, in de Tweede Kamer ontstond er communis opinio dat het ontwijken dan wel ontduiken van belastingen voor velen bijzonder lucratief was. De kans gesnapt te worden, bleek minimaal. Rond 1975 werd het bestrijden van belastingfraude weer hoog op de politieke agenda genoteerd.

HET TIJ MEE...

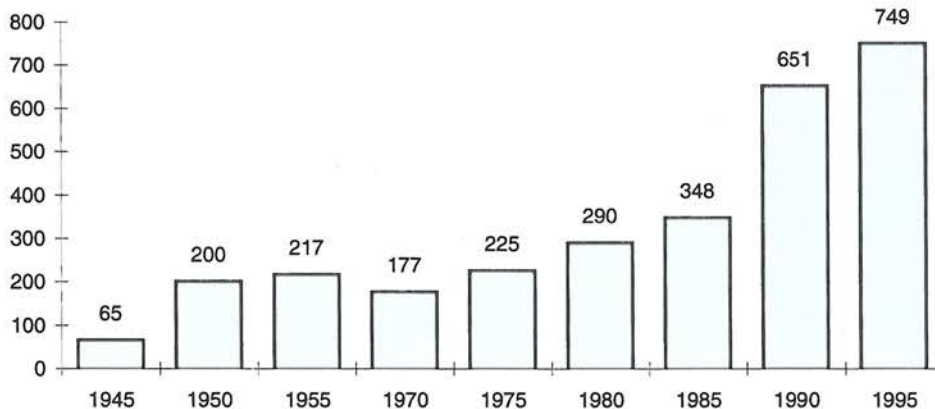
De aanslagregeling en controle door de Belastinginspecties, alsmede de opsporing door de FIOD, moesten verbeteren. Een grotere kans om te worden gesnapt, zou menig onverlaat er alsnog van weerhouden om belastingfraude te plegen.

Vanaf 1977 raakte de fraudebestrijding in een stroomversnelling. Het aantal opsporingsambtenaren van de FIOD werd sterk uitgebreid. Het opsporingsonderzoek zou steeds meer in samenwerking met andere opsporingsdiensten moeten plaatsvinden, zoals bijvoorbeeld met de politie of de Economische Controledienst en de zusterdiensten in het buitenland. De FIOD streefde naar verbeterde effectiviteit en optimalisering van het beschikbare opsporingspotentieel.

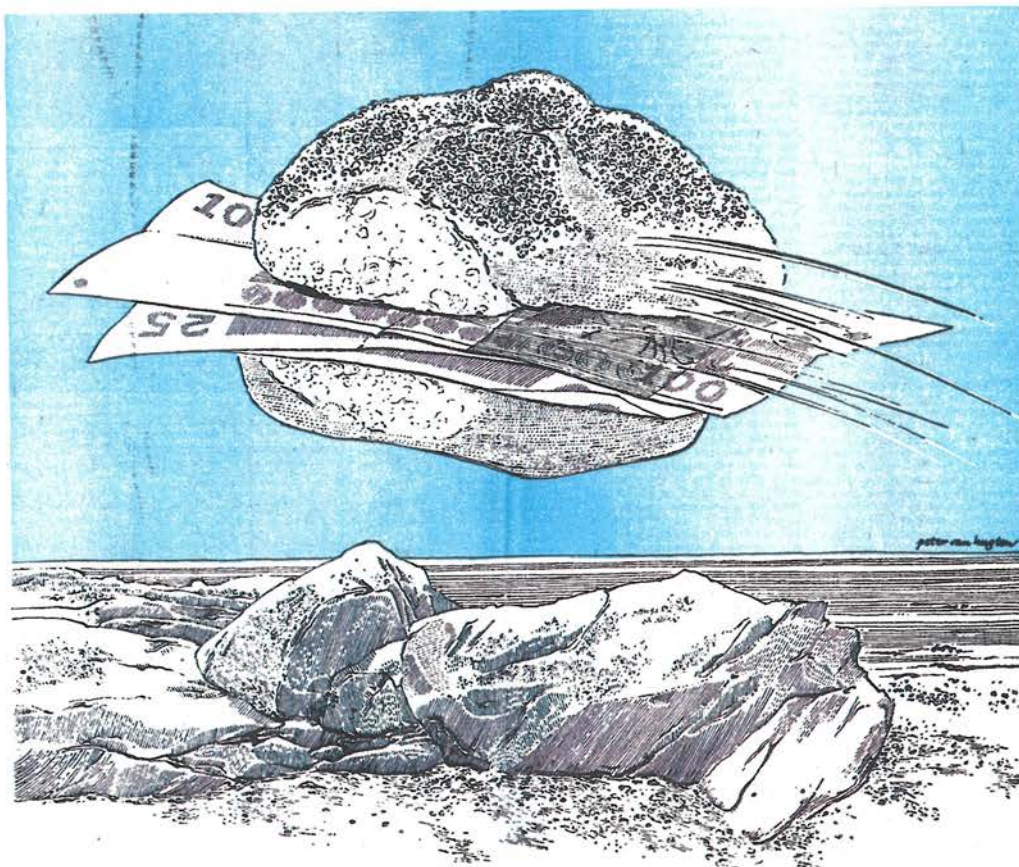
Steeds meer opsporingsonderzoeken werden met een strafrechtelijke vervolging afgerond. Zaken, acties en nieuwe feiten volgden elkaar in korte tijd op. De Limburgse en Rijnmondse koppelbazenaffaires, de Kennemer Bouwfraude, Slavenburgs Bank (1983 en volgende jaren), de melkpoeder- en visserijfraude in het midden van de jaren tachtig alsook de landelijke renseigneringsacties 'Baksteen' (1975), 'Schuimkraag' en 'Goudtand' in respectievelijk de horeca- en de tandheelkundige branche (eind jaren zeventig),

Koppelbazen

Vanaf 1977 is het werk voor de Fiscale Recherche in een stroomversnelling geraakt door de koppelbazenaffaires in Limburg. Via een tipgever kwamen zij op het spoor van een circuit van valse kwitanties. Onder leiding van een officier van Justitie te Maastricht werd tezamen met de politie een grote actie opgezet die tot opzienbarende resultaten heeft geleid. Omdat door de officier veel publiciteit aan deze zaak werd gegeven, kwamen ook in andere delen van het land onderzoeken tegen koppelbazen op gang (Haarlemse bouwfraude). De belangrijkste zaak was wel 'Pappa Blanca', waarin vier koppelbazen de Staat in tien jaar tijd voor 155 miljoen gulden hadden opgelicht.

Aantal medewerkers van de FIOD

Peter van Hugten - Belastingparadijs (9 december 1978, Volkskrant)

'Autolease' (1992) en 'Reisverhalen' (1994), zorgden voor een ware stortvloed aan publiciteit.

Gevolg van deze publiciteit was, dat de samenleving ervan doordrongen raakte dat het de Belastingdienst, meer in het bijzonder de FIOD en het Openbaar Ministerie, bittere ernst was met de bestrijding van belastingfraude.

In 1983 maakte het kabinet Lubbers I de fraudebestrijding tot een centraal element van zijn kabinetsbeleid. Hetzelfde jaar voerde men debatten in de Tweede Kamer over de fraudenota-1982 en het interimrapport van de ISMO (Interdepartementale Stuurgroep Misbruik en Oneigenlijk gebruik). Tijdens de debatten waakte de wetgever er voor dat de uitbreiding van

maatregelen ten gunste van de schatkist, in het rechtsbestel en de -beleving van de burgers paste. Zo antwoordden de toenmalige staatssecretaris H. Koning en de verantwoordelijke minister O. Ruding, tijdens de debatten in juni 1983 desgevraagd en na zorgvuldige overweging, dat:

«bepaalde maatregelen die in het kader van de fraudebestrijding in overweging komen, zoals de legitimatieplicht of de rente-rentegeving niet getroffen kunnen worden omdat andere wezenlijke belangen worden geschaad».

Overigens zijn in de tweede helft van de jaren tachtig, begin jaren negentig, beide maatregelen alsnog bij wet geregeld.

'Ik geloof dat we de zilvervloot ontdekt hebben'
(22 Februari 1974, Dagblad De Tijd)

Inlichtingendienst

MILJOENEN GEGEVENS EN DE PRIVACY VAN DE BURGER

In een interview in 1977 schetste het toenmalige hoofd van de FIOD de taak van de Inlichtingendienst als volgt:

«Dit is eigenlijk gewoon het apparaat voor de correcte burger, om hem een geheugensteuntje te geven bij het invullen van zijn belastingaangifte zodat hij in het goede spoor blijft. (...) De afdeling Inlichtingendienst is verder een soort service-apparaat voor de inspecties»

Naast de informatie die belastingplichtigen zelf verstrekken, bijvoorbeeld door middel van de jaarlijkse aangifteformulieren, verzamelt de Belastingdienst en met name de Inlichtingendienst van de FIOD

gegevens uit diverse bronnen. Met deze gegevens kunnen de inspecteurs de aangiften verifiëren. Bij het inwinnen en bewerken van dergelijke informatie spelen evenwel enkele problemen. Het gaat vaak om miljoenen gegevens die gecombineerd, geanalyseerd, bewerkt en verwerkt moeten worden. Pas dan ontstaat er relevante en betrouwbare informatie waarmee de belastingambtenaar op de inspectie uit de voeten kan.

Dat het verzamelen van informatie niet altijd naar wens verliep bleek in 1973. FIOD-ambtenaren deden bij een verzekeringsmaatschappij navraag naar gegevens over eigenaren van pleziervaartuigen. De maatschappij weigerde deze informatie te verstrekken. Na het opmaken van een proces-verbaal kon de FIOD onverrichterzake vertrekken. Pas na een uitspraak van de Hoge Raad op 10 december 1974 moest de verze-

keringsmaatschappij alsnog de gevraagde gegevens verstrekken.

De informatie-uitwisseling tussen de Belastingdienst en bijvoorbeeld banken en uitkeringsinstanties, zoals de studiefinanciering, is slechts mogelijk door een vergaande automatisering. Vanaf 1972 heeft de Belastingdienst tientallen miljoenen, en in de loop van de jaren tachtig zelfs honderden miljoenen guldens per jaar geïnves-

teerd in automatiseringsfaciliteiten. Door het vergelijken van databestanden van verschillende instanties met die van de Belastingdienst, probeert men het plegen van fiscale-, of douanefraude te achterhalen dan wel te voorkomen.

Duidelijk is dat de informatiebehoefte van de Belastingdienst diep in het privé-leven van burgers kan ingrijpen. Het bewaren en doorgeven van informatie tussen

Belastingdienst Automatiserings Centrum (BAC) te Apeldoorn
(jaren 70)

Hoeveel glazen zegt u? Dat maakt u mij niet wijs

Hé Karel, vorig jaar werkte ik nog (hik) bij de Fiod
(burrb)..Daar moest ik uitzoeken hoeveel (hik) glazen
bier er uit een vat... (hik)..
(Harrie Denkers, juli 1995)

Aan het eind van de jaren zeventig, begin tachtig, doet het hardnekkige gerucht de ronde dat in de kelder van het Centraal Belastinggebouw aan de Surinameweg te Haarlem een merkwaardig FIOD-onderzoek heeft plaatsgevonden in het kader van de actie 'Schuimkraag'. Tijdens diensttijd zou door een aantal ambtenaren een vat bier zijn aangesproken. Een gewiekste bier-tapper vulde glas na glas. Alle handelingen zouden goed in ogenschouw zijn genomen. Het resultaat? Uit een fust zouden 220 glazen bier getapt kunnen worden, inclusief verliezen. Dit 'glorieuze onderzoek' werd wijdverbreid bekend, zo ook bij de rechterlijke macht.

Het Gerechtshof te Leeuwarden overwoog op 1 maart 1985 dat «uit eigen wetenschap bekend is dat uit een fust bier minimaal 220 glazen van het door belanghebbende gebruikte type (met een inhoud van 28 cl) kunnen worden verkocht – en derhalve meer indien ook in kleine glazen van 22 cl wordt geschonken – rekening houdende met tap-, doorspoel- en leidingverliezen alsmede met als normaal te beschouwen verliezen door gratis weggeschonken consumpties (representatieverliezen)».

In een later stadium verweet de Hoge Raad het Gerechtshof te Leeuwarden zijn uitspraak onvoldoende te hebben gemotiveerd, omdat «(...) het Hof niet vermeldt aan welke bron het zijn kennis ontleende, is het niet uitgesloten dat te dezen is geput uit mededelingen of waarnemingen welke buiten het geding aan het Hof ter kennis zijn gekomen en waarvan partijen in het geding onkundig zijn gebleven (...)»

De Hoge Raad heeft het goed voorzien, het onderzoek heeft nimmer in de kelders van het Haarlemse CBG plaatsgevonden.

Nog een loempiaatje?

In het kader van een actie onder Chinese restaurants hebben een paar ambtenaren van de FIOD Inlichtingendienst een merkwaardig onderzoek verricht.

Een kleine groep ging 'undercover' en heeft in korte tijd met zekere regelmaat een 'Chinesie' gehaald. Vervolgens werd het diner meegenomen en op grote afstand van het restaurant volledig uitgeplozen. Alle ingrediënten werden gesplitst. De kleine hoopjes werden vervolgens op een brievenwegertje gewogen. Aldus kon haarfijn en messcherp worden vastgesteld hoeveel inkopen door het desbetreffende Chinese restaurant waren gedaan.

(juli 1995) Harrie Denkers,

(rijks)instellingen gebeurt met het oog op de privacy met de nodige zorgvuldigheid. Dit neemt niet weg dat de informatiefunctie van de Inlichtingendienst van de FIOD de laatste jaren sterk is uitgebouwd. Zo werden aan de belastinginspecties de nodige gegevens verschaft om alle bedrijven in een bepaalde branche doelgericht te kunnen controleren. Door middel van renseigneringsacties zoals bijvoorbeeld de operaties 'Goudtand', 'Schuimkraag' konden controlerende belastingambtenaren nagaan of omzet- en winstcijfers bij tandartsen en kassteleins conform de werkelijkheid waren.

Zoals door de Belastingdienst beoogd, leverden de acties vele navorderingen en enkele opsporingsonderzoeken op. Nadat de eerste renseigneringsacties van de Inlichtingendienst onaangekondigd plaats vonden werden vanaf het eind van de jaren tachtig deze acties steeds vaker bij de betrokken bedrijven aangekondigd. Men hoopte op deze wijze bij de betreffende branches een mentaliteitsverandering te bewerkstelligen. Door een grotere pakkans te garanderen, worden potentiële fraudeurs immers minder snel in de verleiding gebracht om te frauderen en verbetert de belastingmoraal.

Het takenpakket van de Inlichtingendienst is sinds 1975 belangrijk uitgebreid. Naast (rechts-)persoonsgebonden informatie (inkomsten-, bestedings-, controle- en signaleringsrenseignementen), besteedt de afdeling ook veel aandacht aan fiscaaltechnische informatie (sinds 1979) en branchedocumentatie (sinds 1982).

NIEUWE SERVICES

In 1977 beval een werkgroep binnen de Belastingdienst de oprichting van een landelijk informatiecentrum aan. De meest voor de hand liggende dienst waaraan het informatiecentrum kon worden toegevoegd, was de FIOD. Op 1 april 1979 werd de afdeling Informatiecentrum – in de praktijk Infocentrum genoemd – operationeel. Deze afdeling kreeg als taak in het bijzonder zorg te dragen voor het verwerken van gegevens welke een incidenteel en/of bijzonder karakter hadden.

Er werden gegevens verzameld over lopende gerechtelijke procedures en uitspraken. Ook besteedde men aandacht aan oneigenlijk gebruik van wettelijke bepalingen, constructies en fraudemethoden. Kortom de afdeling ging zich bezig houden met fiscaal-technische informatie over allerlei onderwerpen.

Aanvankelijk werd de verzamelde informatie per brief aan de gebruikers binnen de Belastingdienst aangeboden. Spoedig bleek echter behoefte te bestaan aan een vast periodiek. In 1980 werd het 'Infobulletin' in het leven geroepen. Daarin was onder meer informatie opgenomen over ministeriële aanschrijvingen, kamervragen, lopende procedures, gerechtelijke uitspraken en andere, voor de Belastingdienst van belang zijnde, informatie.

Op aanbeveling van een Werkgroep Documentatie van de Beleidsgroep Informatievoorziening werd in 1982 aan het Informatiecentrum het bureau Branchedocumentatie toegevoegd. Dit bureau richtte zich op het leveren van informatie over de fiscaal- en controletech-

nische aspecten in vele sectoren van het bedrijfsleven. Het nieuwe bureau verzamelde branchegegevens en voerde onderzoeken uit. De aldus verkregen gegevens werden in zogenaamde branchedocumentatie-boekjes verwerkt en vervolgens binnen de Belastingdienst verspreid.

Behalve belastingambtenaren waren ook belastingadviseurs geïnteresseerd in de activiteiten en resultaten van het Infocentrum. Met betrekking tot het Infobulletin spannen zij een procedure aan tot openbaarmaking van dit blad. Op 21 februari 1984 oordeelde de Raad van State, afdeling Rechtspraak, dat het Infobulletin vooralsnog niet openbaar gemaakt hoefde te worden.

Kort voor de uitspraak, in het overleg met de Vaste Kamercommissie van Financiën op 15 februari 1984, zegde de staatssecretaris van Financiën echter reeds toe het Infobulletin openbaar te zullen maken. Vanaf 1 januari 1985 kon iedereen zich op het periodiek abonneren. Als gevolg van de openbaarmaking maakte het Infocentrum in het vervolg een selectie van zaken, die na anonimisering van personen en bedrijven, in het Infobulletin werden gepubliceerd. De FIOD had daarnaast informatie die om controle-strategische redenen alleen voor de Belastingdienst bestemd was. Besloten werd een nieuw periodiek in het leven te roepen genaamd: het Informatief. Het 0-nummer verscheen ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de FIOD in 1985 en vervolgens op onregelmatige tijdstippen vanaf april 1986.

De werkzaamheden van de Inlichtingendienst en het Infocentrum leken dermate op elkaar dat een samenvoe-

ging van beide afdelingen voor de hand lag. Immers, beide afdelingen verzamelden, bewerkten en verspreidden informatie ten behoeve van dezelfde doelgroep: de Belastingdienst. Op 1 juli 1984, werden de afdelingen Informatiecentrum en Inlichtingendienst samengevoegd tot de Inlichtingendienst nieuwe stijl.

MET HET OOG OP DE GEBRUIKER...

Eén van de belangrijkste veranderingen binnen de 'nieuwe' Inlichtingendienst was het verlaten van de zogenaamde '100%-filosofie'. Niet alle informatie die de Inlichtingendienst had verzameld werd per definitie de Belastingdienst meer ingestuurd. De enorme hoeveelheid informatie die dankzij de automatisering verkregen kan worden, brengt het maken van keuzes met zich mee. Immers de verzonden informatie moet binnen de Belastingdienst functioneel gebruikt kunnen worden.

De laatste jaren stemt de Inlichtingendienst zijn werk steeds meer af op de wensen van de eenheden van de Belastingdienst. Door middel van overleg en het houden van gebruikersonderzoeken peilt men de behoeften van de afnemers. Ook vindt van tijd tot tijd een zogenaamde rendementsmeting plaats om de effectiviteit van bepaalde renseigneringswerkzaamheden te peilen.

In samenwerking met de diverse eenheden binnen de Belastingdienst worden verder vooronderzoeken verricht voordat besloten wordt om een renseigneringsstroom op gang te brengen.

Fiscale Recherche

DE WEDERGEBOORTE VAN DE RECO

Aan het begin van de jaren zeventig stond de fiscale opsporing door de FIOD op een laag pitje. Processen-verbaal werden mondjesmaat opgemaakt, en als het al tot een veroordeling kwam, dan legde de rechter milde straffen op.

In 1974 waren alle regionale Bureaux Fiscale Recherche opgeheven. Midden jaren zeventig werd er, met de weer groeiende aandacht voor het verschijnsel belastingfraude, binnen de Belastingdienst een Werkgroep FIOD geformeerd met de opdracht een onderzoek in te stellen naar de opsporing van fiscale delicten in brede zin. Vele vragen wachtten op een antwoord. Konden strafrechtelijke zaken in de administratieve sfeer worden afgedaan? En hoe kon de FIOD sneller bij een op de belasting-inspectie gesignaleerde zaak betrokken raken? Zou het wenselijk zijn om de samenwerking met andere opsporingsinstanties te beperken en op welke wijze kon de achterstand van zaken bij de FIOD (versneld) worden weggewerkt? Want juist de trage afhandeling wekte bij belastinginspecties veel irritatie.

De werkgroep onderkende ook het probleem dat het opsporingsonderzoek door de FIOD steeds meer tijd vergde vanwege de toenemende complexiteit van de gepleegde fraude. Het groeiend aantal verdachten en uitlopers bij bepaalde zaken vertraagden verder het tempo van een goede afhandeling van het geheel.

De werkgroep adviseerde om speciale controleteams bij de inspecties te formeren die

een eenvoudige recherche-onderzoeken zouden instellen. Slechts bij een vermoedelijk ernstig strafbaar feit zou de FIOD bijspringen.

De nieuwe regionale teams werden door de werkgroep aangeduid met de naam 'Onderzoek- en Rechercheteams'. In 1977 werd een experiment met de regionale Onderzoek- en Rechercheteams gestart. Deze regionale rechercheteams, in de Belastingdienst veelal aangeduid met oa-231-teams, naar het nummer van de ministeriële aanschrijving, behandelden de regionale zaken. De Fiscale Recherche in Haarlem nam de nationale en internationale zaken voor zijn rekening. De proef met de oa-231-teams duurde ruim acht jaren: tot 1985.

Met ingang van 1977 verliep het opsporingsonderzoek volgens een strikt vastgelegde procedure. Bij het vermoeden van een mogelijke fraude formeerde de inspectie een onderzoekteam bestaande uit controle-ambtenaren. Wanneer de onderzoekers constateerden dat er sprake was van ernstige onregelmatigheden, dan werd terstond een van de teamleden vervangen door een FIOD-rechercheur, de zogenaamde far (= Fiscaal Arrondissementsrechercheur). Sinds de opheffing van het laatste regionale Bureau Fiscale Recherche in 1974, waren de far's weer de eerste FIOD-ambtenaren die in de regio werden gestationeerd.

Door deze wijze van werken werd het tijdrovende vooronderzoek bij de inspecties verricht en niet langer door de rechercheurs van de FIOD.

Hierdoor zou de Fiscale Recherche ook de achterstanden kunnen weggewerken. Bovendien kreeg de FIOD, vanwege de grotere politieke belangstelling voor de bestrijding van belastingfraude, extra formatie-

plaatsen toegewezen. Niets leek een hernieuwd slagvaardig optreden van de Fiscale Recherche meer in de weg te kunnen staan.

Een nadeel echter van de nieuwe opsporingsstructuur was dat twaalf van de meest ervaren FIOD-rechercheurs in OA-231 teams werden geplaatst, terwijl deze mensen broodnodig waren om nieuwe rechercheurs voor de FIOD op te leiden.

Met veel kunst en vliegwerk kon de Fiscale Recherche het hoofd boven water houden. Alleen de achterstand in het werk verminderde nauwelijks.

OPSPORINGSTEAMS OA-386

Aan het eind van de jaren zeventig, begin jaren tachtig stond de opsporing van fraude volop in de belangstelling. Rapporten van Van Bijsterveld (1979) en de eerdergenoemde ISMO, resulteerden in allerlei actieve werkgroepen.

Zo werd door de Werkgroep Communicatie Aanslagregeling (1980) een enquête uitgevoerd naar de relatie tussen de FIOD en de belastinginspecties. Naast een Beleidsgroep Strafzaken, die begin jaren tachtig vooral voorstellen deed voor een adequater juridisch instrumentarium om de strafrechtelijke bestrijding van de fiscale fraude te realiseren, onderzocht de Werkgroep Organisatie Fraudebestrijding (1984-1985) de wijze waarop de opsporing van de fiscale fraudebestrijding het best gestructureerd kon worden. Al deze activiteiten leidden tot diverse organisatorische veranderingen en vernieuwingen in de regelgeving.

In januari 1985 werd de eerste Vervolgingsrichtlijn van de Procureurs-Generaal, tot stand gekomen in overleg met de Directeur-Generaal van de Belastingdienst, van kracht. Daarnaast werden wijzigingen doorgevoerd in de Algemene wet inzake rijksbelastingen. Het opzettelijk nalaten van het doen van een aangifte werd een misdrijf. Verder scherpste men de verplichting tot het geven van informatie aan de Belastingdienst aan. Tussen de Belastingdienst en de banken kwam een gedragscode over het verstrekken van inlichtingen tot stand.

In 1985 werd de organisatie van de fiscale opsporing herzien. De voornaamste aanleiding tot deze reorganisatie vormden de Vervolgingsrichtlijn van het Openbaar Ministerie en de wens in de regio om zelf invulling te mogen geven aan de opsporing van fiscale delicten.

In het kort kwam de reorganisatie op het volgende neer. Het onderscheid tussen onderzoekteams en researchteams kwam te vervallen. De OA-231 - teams maakten plaats voor de researchteams OA-386. Er kwam een strikte scheiding tussen de taken van de regionale eenheden (lokale zaken) en de centraal opererende Fiscale Recherche (interlokale, landelijke en internationale zaken, alsmede zaken met politiek gevoelige aspecten).

AANMELDINGS-, TRANSACTIE- EN VERVOLGINGSRICHTLIJN

Tot 1980 was er geen duidelijk fiscaal opsporingsbeleid binnen de Belastingdienst. In 1980 werd het eerste vervolgingsbeleid vastgesteld door het Ministerie van Financiën

(het Interimbeleid). Er bestond nog geen overeenstemming met het Openbaar Ministerie omtrent de vervolging van belastingdelicten.

In 1985 werd, zoals al aangegeven, na overleg met de Belastingdienst door het Openbaar Ministerie een Vervolgingsrichtlijn opgesteld. Voor het eerst was sprake van een structurele overeenstemming tussen de Ministeries van Financiën en Justitie op het gebied van opsporing en vervolging van fiscale delicten. Tevens werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om de informele overlegcultuur tussen de Fiscale Recherche, de regionale directies van de Belastingdienst en het Openbaar Ministerie te formaliseren. Hierdoor is het tripartite-overleg ontstaan, waaraan wordt deelgenomen door een officier van Justitie, de teamleider van de FIOD en de contactambtenaar.

In 1991 werd een (nieuwe) Transactie- en Vervolgingsrichtlijn vastgesteld, waarna in 1993 de huidige Aanmeldings-, Transactie- en Vervolgingsrichtlijn in werking trad. Bij laatstgenoemde richtlijn werd voor het eerst ook een nadrukkelijker opsporings- en vervolgingsbeleid ontwikkeld voor douanedelicten. Verder werd de regeling uitgebreid met beleid voor de aanmelding van zaken door de eenheden van de Belastingdienst.

De thans bestaande drie-in-één richtlijn kan worden gezien als een drietrapsraket. Een zaak waarin grove onjuistheden of frauduleuze handelingen worden geconstateerd, wordt tegenwoordig door een fraudecoördinator op de eenheid zorgvuldig getoetst aan de criteria van de Aanmeldingsrichtlijn (1e toets). Voldoet de aangemelde zaak aan de gestelde criteria,

dan wordt de zaak ingebracht in het zogenoemde selectie-overleg. Aan dit overleg wordt deelgenomen door de fraudecoördinator, het Bestuur van 's-Rijksbelastingen (vertegenwoordigd door de contactambtenaar), en een teamleider van de FIOD. In dit overleg worden de voorgedragen zaken getoetst aan de Aanmeldings-, Transactie- en Vervolgingsrichtlijn. Bovendien worden de zaken beoordeeld op haalbaarheid, bewijsbaarheid en het gewicht c.q. het belang van de zaak (2e toets). De voor transactie en vervolging in aanmerking komende zaken worden ingebracht in het zogenaamde tripartite-overleg. Aan dit overleg wordt deelgenomen door de betreffende contactambtenaar, teamleider van de FIOD en officier van Justitie. Uiteindelijk wordt in dit overleg definitief bepaald, waarvoor een voorgedragen zaak in aanmerking komt: fiscale afdoening, transactie of strafrechtelijke vervolging (3e toets).

DE ZAKEN

De reorganisaties en de uitbreiding van de personeelsformatie wierpen hun vruchten af. Regelmatig kwamen er jonge rechercheurs rechtstreeks van de controleursopleiding naar de afdeling Fiscale Recherche van de FIOD. Relatief veel aandacht werd geschonken aan de interne opleiding tot rechercheur.

De jaarcijfers van de Fiscale Recherche stegen weer snel. In 1986 was het aantal processen-verbaal tot 516 gestegen! De toenemende aandacht van het Openbaar Ministerie voor fiscale fraudebestrijding was

een belangrijke ruggeleuning voor de FIOD. Met wisselend succes onderzocht de Fiscale Recherche kleine en grote fraudezaken. Het onderzoek en de rechtszaken tegen Slavenburg's Bank, maar ook zaken zoals die tegen de Scientology Church, de Satanskerk en voetbalclubs als Ajax en FC Groningen, kregen uitgebreide aandacht in de pers.

Naast incidentele kritiek over werkwijze en gedrag van een enkele onderzoeker, oogstte de Fiscale Recherche als afdeling veel lof en bouwde zij bij het grote publiek een geduchte naam op. De FIOD-organisatie

Harrie Denkers (1984)

T. Janssen - (9 oktober 1984, Utrechts Nieuwsblad)

kreeg de reputatie streng maar rechtvaardig te zijn en zonder aanzien des persoons belastingfraudes op te sporen.

DE ZAAK SLAVENBURG

In het weekblad Nieuwe Revue verscheen op 1 december 1982 een artikel waarin twee reporters verslag deden van hun reis langs banken met een koffertje 'zwart geld'. Het parkeren van zwart geld leverde nagenoeg geen problemen op. Deze actie leidde onmiddellijk tot het stellen van kamervragen.

Minister Rüding achtte het, in antwoord op die vragen, verwerpelijk dat door bankemployeés bewust medewerking werd verleend aan het verbergen van 'zwart geld' voor de Belastingdienst. Gelukkig kon de minister mededelen dat door het College van Overleg

van de gezamenlijke banken op 7 december een persbericht was verzonden waarin uniforme richtlijnen werden uitgevaardigd, die de individuele banken in acht dienden te nemen. De Minister stelde daarbij nog:

«Ik acht het van groot belang en verwacht dat aan de nu vastgestelde richtlijnen strak de hand wordt gehouden».

Amper twee maanden later volgde op 18 februari 1983 een huiszoeking bij Slavenburg's Bank te Rotterdam, waarbij de hoofddirectie van de bank en een nog onbe-

kend aantal cliënten onderwerp van onderzoek was.

Het bij deze huiszoeking verzamelde materiaal was zo omvangrijk dat op een gegeven moment werd besloten de omvang van het onderzoek te beperken. Een uitputtend opsporingsonderzoek naar alle mogelijke verdachten in deze totale zaak zou een onverantwoord en onevenredig zwaar beslag op de beschikbare capaciteit van de Fiscale Recherche leggen. Er zou lange tijd geen rechercheur meer beschikbaar zijn om andere zaken te behandelen.

Om reden van proces-economie werd ver-

Hoofd Fiscale Recherche mr. W.A. Rookus

der besloten dat de zaken tegen de medewerkers van de bank met een justitiële transactie zouden worden afgedaan. De zaken tegen cliënten van de bank werden door Justitie teruggelegd in handen van de Belastingdienst, voor afdoening via de gebruikelijke fiscaal-administratieve sanctiemogelijkheden. Alleen tegen de hoofdverdachten bij de bank werd een strafvervolg ingesteld. Op één na werden allen veroordeeld.

'De zaak Slavenburg' heeft in het kader van de fraudepreventie positieve effecten opgeleverd. De interne richtlijnen van de banken ten aanzien van het aannemen van zwart geld werden aangescherpt.

DE FISCALE RECHERCHE IN HAAR BESTAAN BEDREIGD...

In 1987 vond een evaluatie plaats van de aanschrijving OA-386 door de Werkgroep Herstructurering Fiscale Recherche van de Belastingdienst.

De werkgroep was van mening dat de opsporing één van de primaire taken van de Belastingdienst was, naast heffing, controle en inning van belastingen. Daarom stelde zij voor de landelijke Fiscale Recherche op te heffen en de rechercheurs over elf regio's te verspreiden. Het gezag over de opsporing behoorde te liggen bij de regionale Directies.

Zowel binnen als buiten de Belastingdienst ondervond het voorstel kritiek. Op basis van die kritiek kwam de Werkgroep Herstructurering Fiscale Recherche met een herzien voorstel. Per 1 juli 1989 werden de eerdergenoemde OA-386-teams deel van de

afdeling Fiscale Recherche, die gevormd werd door twee centrale en elf regionaal gestructureerde teams.

Douanerecherche

NAAR EEN GERICHTER OPSPORINGSBELEID...

Met het geleidelijk verdwijnen van de binnengrenzen in Europees Unie verband controleert de Douane sinds kort vrijwel alleen nog aan de buitengrenzen en met name in de havens van Rotterdam en Amsterdam alsmede de luchthaven Schiphol.

Door de internationalisering van het handelsverkeer en een politiek van 'open grenzen', veranderden de werkzaamheden van de Douane. Klassieke opsporingsmethoden naar smokkel van goederen raakten uit de tijd. Het doorlichten van administraties met behulp van computerprogramma's kwam steeds meer op de voorgrond te staan. De fraude moest niet bij toeval, maar door middel van gerichte research worden opgespoord.

In de beleidskaderbrief van 1986 gaf de Directeur-Generaal der Belastingen aan dat de selectie voor controle door de Douane meer gestructureerd moest plaatsvinden. Bij deze selectie diende meer aandacht te worden besteed aan die goederensoorten, waarvoor bij invoer een hoge belasting verschuldigd was. Immers het plegen van fraude met deze goederen was financieel buitengewoon aantrekkelijk. Daarnaast waren het doorgaans speciale regelingen, die allereerste fraudemogelijkheden creëerden. Door middel van frauderesearch trachten

de Douane en de Douanerecherche tegenwoordig fraudepatronen en -mogelijkheden te analyseren. De resultaten van het onderzoek worden gebruikt bij het formuleren van criteria, die worden gehanteerd bij de selectie voor controle. Het door fraudere-search verkregen inzicht wordt vervolgens aan de praktijk getoetst. Op grond van een 'klantbeeld', door de Douane opgemaakt, volgt een risico-analyse. Vervolgens wordt elke 'klant' onderworpen aan een passend controleprogramma. Dat varieert van controle van de administratie tot een uitgebreide fysieke controle met behulp van snuffelhonden en röntgenapparatuur.

De informatieverwerving en -verwerking door middel van automatisering spelen hierbij een belangrijke rol. De komst van Sagitta, het automatiseringsproject waarbij vrijwel alle benodigde administratieve handelingen voor het invoeren van goederen via de computer verlopen, betekende een uitbreiding van de opsporingsmogelijkheden.

CENTRAAL OF DECENTRAAL RECHERCHEREN?

Naast de afdeling Douanerecherche bij de FIOD te Haarlem functioneerden op regionaal niveau surveillancegroepen, die deels georganiseerd waren per directie en deels per inspectie. Formeel behandelde de landelijke Douanerecherche van de FIOD de omvangrijke interregionale en internationale onderzoeken (communautair douane-transport, eeg-fraude), al dan niet met een expliciet administratief karakter (eeg landbouwheffingen en -subsidies). Daarnaast vonden onderzoeken plaats, waarbij specia-

listische kennis was vereist van bijvoorbeeld minerale oliën, wapens, geneesmiddelen, alcoholaccijns, narcotica en dergelijke.

In de jaren tachtig werd een onderzoek gestart om de organisatie van de opsporing te verbeteren. Evenals bij de Fiscale Recherche stond decentralisering van taken en onderzoeksgebieden van de Douanerecherche hoog op de prioriteitenlijst. Deze organisatiediscussie heeft enige jaren geduurd. De centrale vraag tijdens de discussie was: waar moet de verantwoordelijkheid van het douanerechterswerk komen te liggen, centraal of decentraal? Het rapport Herstructurering Douanerecherche vormde het sluitstuk.

Op 1 oktober 1989 volgde de reorganisatie. De centrale leiding voor de douaneopsporing kwam bij de FIOD in Haarlem, waarbij een aantal teams een bepaalde regio kregen toegewezen. Daarmee had de Douanerecherche dezelfde opbouw gekregen als de afdeling Fiscale Recherche.

'KERMISWINSTEN'

De wijze waarop douanefraudezaken aan het licht komen is sinds 1989 gestructureerd. Een FIOD-onderzoek vindt veelal zijn oorsprong in de bevinding van een douane-ambtenaar 'in het veld'. Een andere belangrijke bron voor onderzoeken zijn de signalen die de Douanerecherche krijgt van haar zusterorganisaties in het buitenland.

Het is mogelijk dat bepaalde onderzoeken worden gestart omdat de politiek of maatschappij er min of meer om vraagt. In het begin van de jaren tachtig deed de Europese Gemeenschap bijvoorbeeld een uitdrukke-

Administratieve controle

lijk beroep op de lid-staten om meer aandacht te besteden aan EG-fraude. Want vooral in de sfeer van de landbouwheffingen deden fraudeurs zeer goede zaken. Een bekend fenomeen was destijds het zogenaamde 'carrouselrijden'. Een bepaald (overschot-)produkt, bij voorkeur met een hoge EG-uitvoerrestitutie, zoals melkpoeder, werd naar een land buiten de EEG geëxporteerd. Hierdoor kon een forse exportsubsidie in de wacht worden gesleept. Vervolgens werd de desbetreffende vracht onder een andere produktnaam de EEG ingevoerd. Bij de invoer werd ten onrechte een te lage invoerheffing afgedragen. Het verschil was

Fysieke controle (februari 1978)

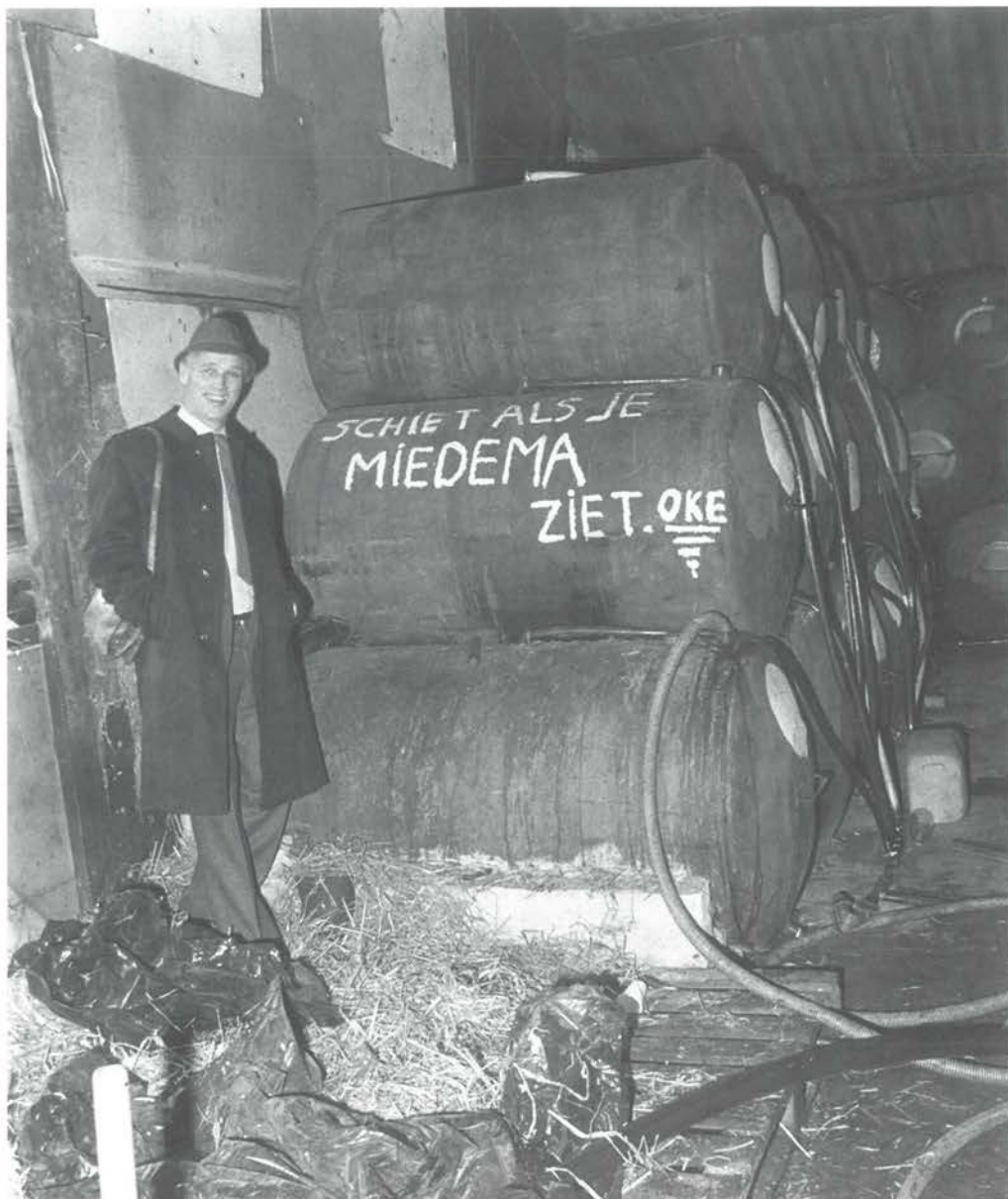
Vervalste etiketten (jaren '80)

dus 'schone kermiswinst'. De truc werd vele malen herhaald, waarbij de desbetreffende goederen nimmer werden geconsumeerd. Een buitengewoon lucratieve bezigheid, waarmee tientallen miljoenen aan overheidsgelden waren gemoeid. Dankzij de Douanerecherche die menige 'carrousel' tot stilstand heeft gebracht, is deze vorm van fraude minder gemakkelijk geworden.

TAAKSTELLING

Anno 1995 bestaat de hoofdtaak van de Douanerecherche uit het opsporen van overtredingen en misdrijven op het gebied van in-, uit- en doorvoer van goederen en op het gebied van de accijnzen. Verder besteedt de Douanerecherche veel aandacht aan nationale en internationale samenwerking.

Het werkterrein van de Douanerecherche omvat onder meer:

Hoofd Douanerecherche A. Miedema bij een zo juist opgerolde illegale stokerij (1978)

- de marktordening van de Europese Gemeenschap voor vlees, vis, zuivelproducten, granen, textiel, en dergelijke (oorsprongsproblematiek, landbouwhoeffingen en EG-restituties, anti-dumpheffingen en monetair compenserende bedragen);
- de grensoverschrijdende omzetbelasting-fraude (intra-communautaire transacties);
- de fraude op het gebied van douane (onjuiste invoeraangiften of gebruik van vervalste bescheiden) en accijnzen (tabaksaccijns, alcoholaccijns, accijns op minerale oliën);
- de overige bijzondere wetgeving, waarop door de Douane toezicht wordt gehouden, zoals bijvoorbeeld de vuurwapenwet en de opiumwet.

Op douanegebied worden op steeds grotere schaal administratieve opsporingsmethoden toegepast. Om de groeiende en inhoudelijk gewijzigde stroom van ingekomen zaken te kunnen beheersen, is de afgelopen jaren bij de Douanerecherche het aantal personeelsleden, vooral verificateurs, flink uitgebreid. Door een toename aan deskundigheid kan een beter tegenwicht worden geboden aan de groeiende criminaliteit op douanegebied.

Een nieuwe methode die in de strijd tegen de fraude wordt beproefd is het instrument van convenant. Tussen de Douane en de expeditie-sector is in 1995 een gentlemen's agreement gesloten. Het doel van dit convenant is enerzijds de wacht- en controletijden voor de expeditie-urs tot een minimum te beperken en anderzijds de pakkans te verhogen voor goederen met een 'luchtje': drugs, wapens, uitheemse diersoorten of

Een klap in het gezicht

Door de Douanerecherche werd in 1981 een actie gestart in de oliewereld. Twaalf personen werden aangehouden en op diverse plaatsen huiszoekingen gedaan. Bij één van de huiszoekingen kreeg een ambtenaar een fikse oorveeg toen hij een factuur langer in zijn handen hield dan de eigenaresse nodig vond. Veertien dagen later werd besloten deze vrouwelijke verdachte aan te houden. De bewuste ambtenaar meldde zich vrijwillig aan om deze actie hoogst persoonlijk uit te voeren. Uit rancune, dacht iedereen. Dat bleek niet juist. Alles verliep in goede harmonie.

Toen de vrouwelijke verdachte na vier dagen werd heengezonden, kon de ambtenaar nauwelijks ontkomen aan een dikke zoen op zijn nog steeds pijnlijke wang. Later ontving de dienst van deze verdachte het navolgende gedicht:

«Het was thuis erg moeilijk wennen,
nadat ik de Heren van de FIOD had leren kennen.
Het leek wel op een vaste verkering;
de mannen betaalden mijn vertering.
Elke ochtend als ik was ontwaakt,
haalden zij mij na een tijdje kordaat.
De rapporten werden geschreven en getikt,
in de enge ruimte waren we bijna gestikt.
Ondanks alle narigheid hadden we pret, dat was een feit.
De behuizing was beslist geen Hilton Hotel,
van de muggen, het vuil en vocht, kreeg je kippevel.
Ik wens de FIOD-ambtenaren veel geluk,
en hoop dat de zaak snel is uitgeplukt.»

Achteraf bleek de bewuste factuur zo vals als een kraai te zijn.

andere frauduleuze zendingen. Het voormalig hoofd van de FIOD, thans hoofd van de Directie Douane, mr. H. Haverkamp is van mening dat:

«het voor het bedrijfsleven aantrekkelijk is te kunnen zeggen dat zij met de Nederlandse Douane een convenant hebben gesloten».

Het is een waarmerk voor betrouwbaarheid waardoor bedrijven ook van de Douane in andere landen een minder tijdrovende behandeling kunnen verwachten.

FIOD: VAN VERLEDEN NAAR TOEKOMST

De afgelopen vijftig jaren heeft de FIOD zich een vaste plaats verworven binnen de Belastingdienst. Zijn kernresultaatgebieden zijn Opsporing, Informatie en Documentatie. De FIOD verricht zijn taak op deze terreinen in- en voor de Belastingdienst. Sleutelwoord daarbij is samenwerken. Samenwerken bij de invulling van de klantbehandeling door de Belastingdienst op twee manieren: het uitvoeren van het

Belastingdienstproces; fiscaal-strafrechtelijke opsporing én het ondersteunen van eenheden en districten met informatie en documentatie.

Het succes van de FIOD, als onderdeel van de Belastingdienst, staat of valt ook in de toekomst met samenwerking in de eerste plaats met de Belastingdienst. Een aan-schrijving vanuit het Ministerie van Financiën uit 1934(!) ter beteugeling van individuele acties door ambtenaren, heeft ruim zestig jaar later nog niets aan actualiteit ingeboet:

«Het is begrijpelijk dat een ambtenaar, die een belangrijke fraude op het spoor is, met eigen middelen en op eigen gelegenheid tracht de zaak verder uit te zoeken en haar tot een goed einde te brengen. (...) en dat noch de recherche-ambtenaren onderling, noch de ambtenaren die de fraude hebben aangebracht of hebben medegewerkt aan de opsporing daarvan, het algemeen dienstbelang ondergeschikt mogen maken aan een overigens begrijpelijk streven om zelf een bekeuring in te stellen. Slechts door onderlinge samenwerking kunnen de beste resultaten in de bestrijding van fraude worden bereikt».

Wim Janssen- De 'witte boorden' onder elkaar

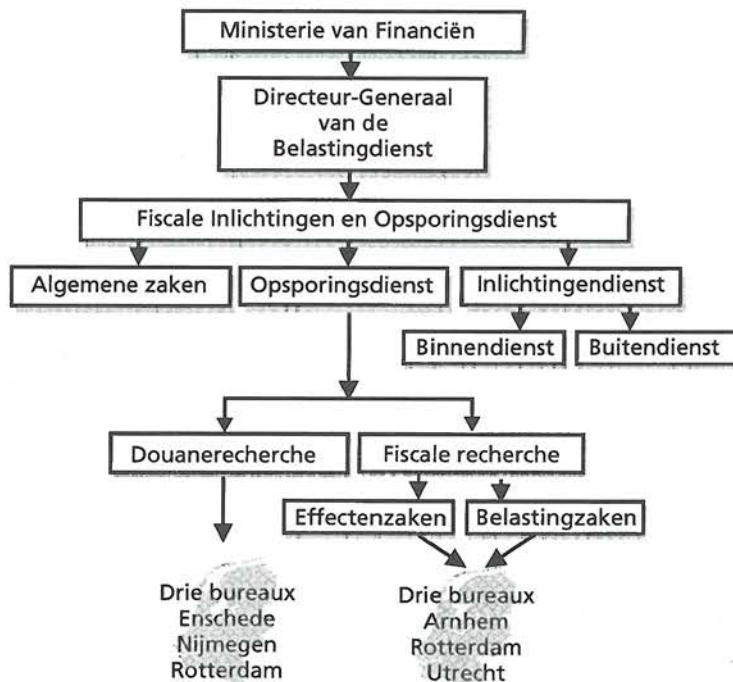
Bijlage 1 Organisatieschema's van de FIOD

Bijlagen

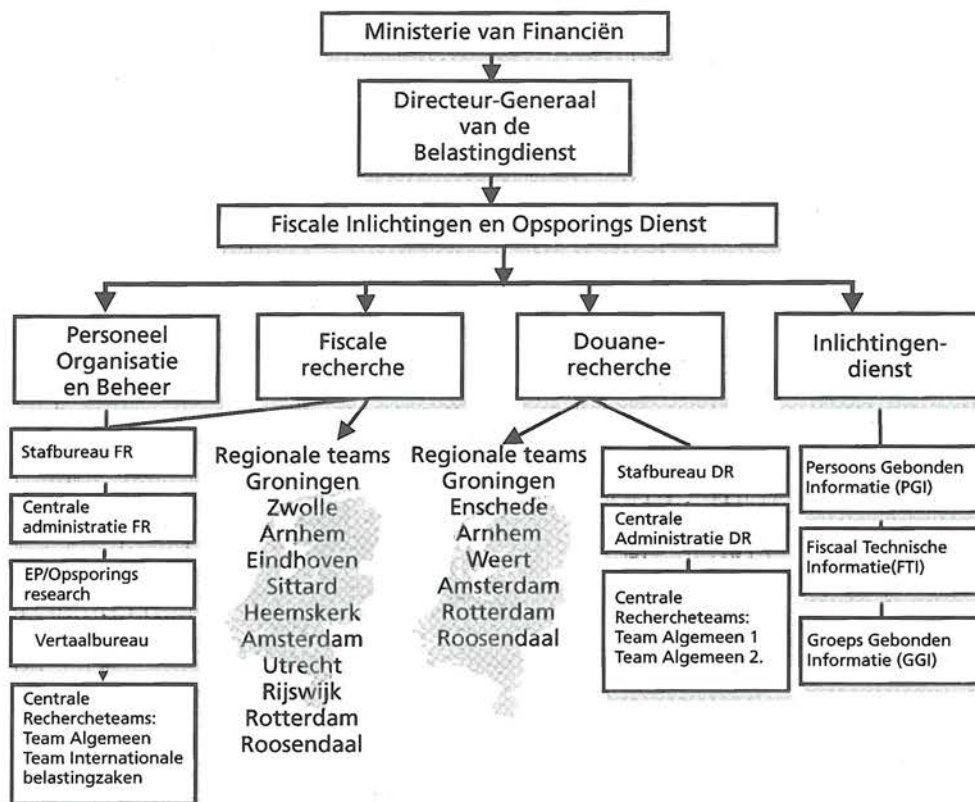
De organisatie van de FIOD m.i.v. 20 september 1945

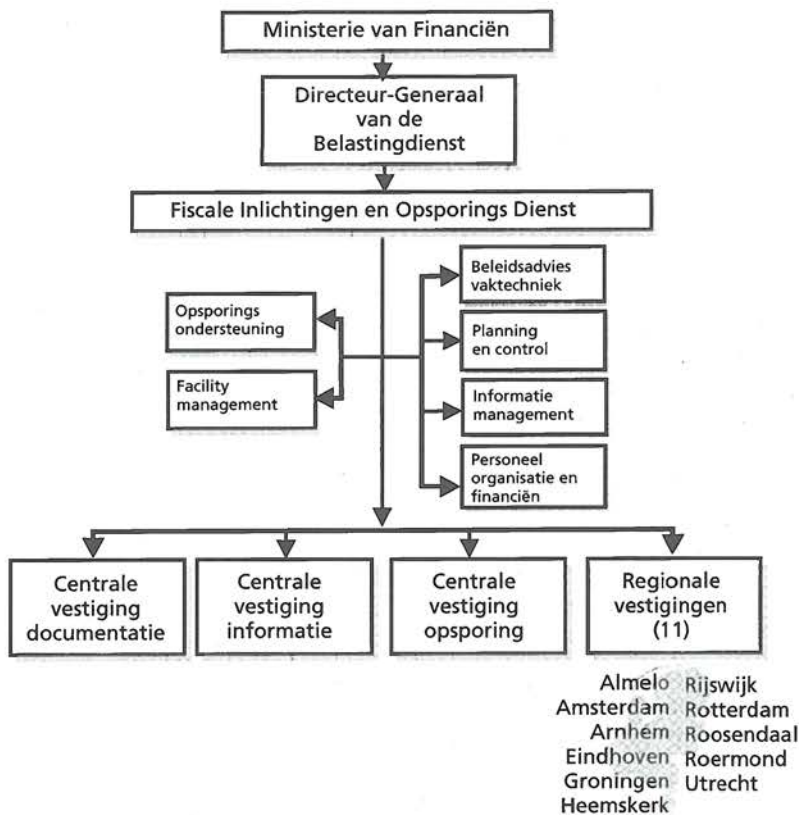
De organisatie van de FIOD m.i.v. 1 november 1952

De organisatie van de FIOD m.i.v. 1 oktober 1989

De organisatie van de FIOD m.i.v. 1 juli 1995

Bijlage 2 Leiding

Na het 'College van Vertrouwensmannen' en het Militair Gezag verschijnen na de Tweede Wereldoorlog de kabinetten van:

Ir. W. Schermerhorn -

Dr. W. Drees	1945 t/m 1946
Mr. L.J. M. Beel I	1946 t/m 1948
Dr. W. Drees I	1948 t/m 1951
Dr. W. Drees II	1951 t/m 1952
Dr. W. Drees III	1952 t/m 1956
Dr. W. Drees IV	1956 t/m 1958
Mr. L.J. M. Beel II	1958 t/m 1959
Dr. J. E. de Quay	1959 t/m 1963
Mr. V.G.M. Marijnen	1963 t/m 1965
Mr. J. M.L.Th. Cals	1965 t/m 1966
Prof. Dr. J. Zijlstra	1966 t/m 1967
P.J.S de Jong	1967 t/m 1971
Mr. B.W. Biesheuvel	1971 t/m 1973
Drs. J. M. den Uyl	1973 t/m 1977
Mr. A.A.M. van Agt I	1977 t/m 1981
Mr. A.A.M. van Agt II	1981 t/m 1982
Drs. R. Lubbers I	1982 t/m 1986
Drs. R. Lubbers II	1986 t/m 1989
Drs. R. Lubbers III	1989 t/m 1994
W. Kok	vanaf 1994

DE MINISTERS VAN FINANCIËN NA DE TWEEDE WERELDOORLOG:

Dr. G.W.M. Huysmans	24-2-1945	t/m 23-6-1945
Prof. Mr. P. Lieftinck	24-6-1945	t/m 30-6-1952
Dr. W. Drees (ad interim)	1-7-1952	t/m 1-9-1952
J. van de Kieft	2-9-1952	t/m 12-10-1956
Mr. H. J. Hofstra	13-10-1956	t/m 21-12-1958
Prof. Dr. J. Zijlstra (a.i.)	22-12-1958	t/m 18-5-1959
Prof. Dr. J. Zijlstra	19-5-1959	t/m 23-7-1963
Dr. H. J. Witteveen	24-7-1963	t/m 13-4-1965
Dr. Ir. A. Vondeling	14-4-1965	t/m 21-11-1966
Prof. Dr. J. Zijlstra	22-11-1966	t/m 4-4-1967
Dr. H. J. Witteveen	5-4-1967	t/m 5-7-1971
Mr. R. J. Nelissen	6-7-1971	t/m 10-5-1973
Dr. W.F. Duisenberg	11-5-1973	t/m 18-12-1977
Mr. F.H.J. J. Andriessen	19-12-1977	t/m 21-2-1980
Mr. A.P. J. M.M. van der Stee	22-12-1980	t/m 3-11-1982
Dr. H.O.C.R. Ruding	4-11-1982	t/m 6-11-1989
W. Kok	7-11-1989	t/m 21-8-1994
Drs. G. Zalm	vanaf 22-8-1994	

STAATSSECRETARISSEN VAN FINANCIËN:

Dr. W.H. van den Berge	1-2-1953	t/m 12-10-1956
Dr. W.H. van den Berge	1-6-1959	t/m 13-4-1965
Dr. W.L.G.S. Hoefnagels	1-6-1965	t/m 21-11-1966
Dr. F. H.M. Grapperhaus	10-5-1967	t/m 13-7-1971
Mr. W. Scholten	14-7-1971	t/m 18-3-1973
Mr. A.P. J.M.M. van der Stee	14-7-1971	t/m 11-3-1973
Mr. A.P. J.M.M. van der Stee	11-5-1973	t/m 31-10-1973
A. de Goede	11-5-1973	t/m 18-12-1977
Drs. M. J. van Rooijen	20-12-1973	t/m 13-10-1977
Mr. A. Nooteboom	28-12-1977	t/m 21-2-1980
Drs. M. J.J. van Amelsvoort	16-4-1980	t/m 9-9-1981
J.C. Kombrink	11-9-1981	t/m 28-5-1982
Mr. H.E. Koning	5-11-1982	t/m 6-11-1989
Drs. M. J.J. van Amelsvoort	7-11-1989	t/m 21-8-1994
Dr. W.A.F.G. Vermeend	vanaf 22-8-1994	

Bijlage 3 Huisvesting

DIRECTEUREN-GENERAAL DER BELASTINGEN:

H. Postma	1-1-1941	t/m 30-4-1958
F. I. Wethmar	1-5-1958	t/m 30-4-1968
W. J. van Bijsterveld	1-5-1968	t/m 29-2-1976
C. J. Sleddering	1-3-1976	t/m 31-12-1984
C. Boersma	1-1-1985	t/m 31-5-1993
Mr. J. N. van Lunteren	vanaf 1-6-1993	

HOOFDEN VAN DE FISCALE INLICHTINGEN- EN OPSPORINGS-DIENST:

A. Sissingh	20-9-1945	t/m 30-11-1964
L. D. J. Barneveld	1-12-1964	t/m 30-9-1977
E. J. Eshuis	1-10-1977	t/m 30-9-1984
Mr. E. Statema	1-10-1984	t/m 9-12-1986
Mr. C.G. Zegwaard ² (a.i.)	10-12-1986	t/m 14-6-1987
Mr. H. J. Haverkamp	15-6-1987	t/m 31-12-1988
Mr. J. Lunneker	1-1-1989	t/m 31-10-1993
Mr. Drs. J. A. M. van Blijswijk	vanaf 1-11-1993	

FISCALE INLICHTINGEN- EN OPSPORINGSDIENST:

Amsterdam		
Prins Hendrikkade 33		
(Lloyd-gebouw)	20-9-1945	t/m 16-4-1952
Droogbak 1a	17-4-1952 ³	t/m 30-1-1973
Haarlem		
Surinameweg 2 ⁴	30-1-1973 ⁵	t/m 11-11-1983
Surinameweg 4	vanaf 11-11-1983 ⁶	

³ Datum waarop de verhuizing begon.

⁴ De FIOD werd gehuisvest op de 6e en 7e etage van het Centraal Belasting Gebouw te Haarlem.

⁵ De verhuizing vond plaats van 30 januari t/m 9 februari.

⁶ In februari 1981 is de eerste paal geslagen voor het nieuwe FIOD-gebouw. Op 11 november 1983 werd het gebouw formeel opgeleverd. De verhuizing vond plaats in juli/augustus 1983.

¹ Sinds de Grondwetwijziging 1948 kunnen per Departement één of meerdere Staatssecretarissen worden benoemd.

² Directeur van de Directie der Belastingen te Utrecht.

Geraadpleegde bronnen en literatuur

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Documentatie van het Ministerie van Financiën, de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, het Belastingmuseum en het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie;

Het 'Verbaal Archief van het Directoraat der Belastingen van het Ministerie van Financiën 1936-1975';

Verzameling van Voorschriften (VvV);

Rijksboekwerken van de Belastingdienst;

De Kluwer Databank.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Barneveld, L. D. J.; Rietschoten, A. C. H. van *De Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst in de jaren 1945 tot 1955*. z.p., z.u., 1957.

Buruma, Mr. Drs. Y.; Koning-de Jong, Mr. E.M. de; Wieringen, Mr. Drs. J. van *Bijzondere opsporingsdiensten. Inleiding in de sociaal-economische fraudebestrijding*. Arnhem, Gouda Quint BV, 1990.

Bijsterveld, W.J. van *Aangepaste versie van het verslag van een onderzoek naar de aard en omvang van de belastingfraude*. 's-Gravenhage, Ministerie van Financiën, 1980.

Dries, Mr. N.C. M. A. van den (Commissie Van den Dries) *Rapport inzake herziening van het fiscaal strafrecht en strafprocesrecht*. 's-Gravenhage, Ministeries van Justitie en Financiën, 1936.

Koning, J. de, e.a. *Focus op Fiscus. Het reilen en zeilen van de Belastingdienst in de jaren 1940-1985*. Deventer, Uitgeverij Kluwer bv, 1990.

Schweitzer, Drs. A. *Is de organisatie van de opsporing van financiën op maat?* Driehuis, 1992, afstudeerscriptie Bestuurskunde, Rijksuniversiteit Leiden (niet gepubliceerd).

Sissingh, A. *'Een jaar F.I.O.D.'*. Wij van Financiën, september 1946, p. 3.

- Wattel, Mr. P. J.
- i *Fiscaal straf- en strafprocesrecht*. Deventer, fed fiscale studiereserie, 1989, tweede herziene druk.
 - ii *De fiscale behandeling van het wederrechtelijke*. Deventer, Uitgeverij Kluwer bv, 1992 (diss.).

Wortel, Mr. Drs. J. *Vervolgen in belastingzaken*. Deventer, Uitgeverij Kluwer bv, 1991 (diss.).

Ijzerman, R. L. H. *Het leerstuk van de wetsontduiking in het belastingrecht*. Deventer, Uitgeverij Kluwer bv, 1990 (diss.).

Curriculum Vitae

Drs. J.P. Schellekens (geb. 1957) was na het afronden van een studie Geschiedenis (Rijksuniversiteit Leiden) enkele jaren werkzaam als conservator bij het Nationaal Schoolmuseum te Rotterdam. Thans heeft hij een eigen bedrijf dat literatuur- en beeldonderzoek verricht ten behoeve van tentoonstellingen, (historische) publikaties en audiovisuele produkties. Hij leverde ondermeer het inrichtingsconcept en/of teksten voor het Nederlandse Kansspelmuseum te Den Haag, het Belastingmuseum te Rotterdam en het Nederlandse Gedistilleerd museum te Schiedam.

Drs. A. Schweitzer (geb. 1956) is in 1976 bij de Douane in dienst getreden. In 1977 heeft hij binnen de Belastingdienst de overstap gemaakt naar de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst. Bij de FIOD heeft hij onder meer gewerkt bij de Inlichtingendienst, de Douanerecherche en de Fiscale Recherche (buro Internationale Belastingzaken en het stafburo Research en Ontwikkeling).

Vanwege studie, bouwkunde (H.T.I.) en rechten/bestuurskunde (R.U.L.) heeft hij in 1990 de Belastingdienst verlaten. Thans is hij werkzaam bij de gemeente Beverwijk als juridisch en beleidsadviseur bij de sektor Stadsontwikkeling en Beheer.

Vanaf 1978 houdt hij zich als amateur-historicus bezig met de lokale (rechts-)historie van Midden-Kennemerland. Zijn scriptie over de geschiedenis van de hondenbelasting is in 1992 voor het Belastingmuseum aanleiding geweest om aan dit onderwerp een tijdelijke tentoonstelling te wijden.

REDACTIE:

Mr. G.H.Th. van de Bult

Mr. W.W. Jansen

G. Nieman

A. Otte

A.A.E.M. Verbruggen

MET DANK AAN:

S.I. Faber, Mr. A. Jansen, J. H. Meijer, H. Schrijver,

R. Schoorl, Mr. J.H. van der Werff,

mw. L.C.M. v.d. Wetering (Medewerkers FIOD);

J.E. ter Haar, A. Miedema, L.P. Overhuys (oud-medewer-
kers van de FIOD);

Drs. W.J. van Battum, L. van den Berg, Drs. P.P. Hanssen,

V. Prins (Ministerie van Financiën);

Dr. G. Aalders (Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie);

L. Scholte-Ter Horst;

Mr. A. Stevens;

Medewerkers Belastingmuseum Rotterdam

VORMGEVING

Herman Govers, Sdu

ZET- EN DRUKWERK

Sdu Grafisch Bedrijf

